

PRAVOSODNI POLICIST IN SOCIALNO DELO

Specialistična naloga

Mentor:

Marko Zupan

Doc. dr. Milko Poštrak

Ljubljana, 2016

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Milku Poštraku, ki je podprl moje raziskovanje pri specialistični nalogi.

Hkrati pa se zahvaljujem tudi vsem tistim, ki so na poti mojega profesionalnega dela stali ob strani in mi nudili tisto podporo, ki sem jo v danem trenutku potreboval.

IZJAVA O AVTORSTVU SPECIALISTIČNEGA DELA

Spodaj podpisani Marko Zupan, rojena 13.1.1971 v kraju Jesenice, z vpisno številko 06040275 sem avtor specialističnega dela z naslovom: Pravosodni policist in socialno delo.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo specialistično delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev navedena v seznamu virov, ki je sestavi element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi javno zapisal v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Uradni list RS št. 21/95), prekršek pa podleže ukrepom Fakultete za socialno delo v skladu z njenimi pravili;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo za status na Fakulteti za socialno delo.

V Ljubljani, dne

Podpis avtorja: _____

PODATKI O SPECIALISTIČNI NALOGI

PARTICULARS ABOUT MASTER THESIS

Ime in priimek / Name and Surname: Marko Zupan

Naslov naloge / Title of the thesis: **Pravosodni policist in socialno delo** / Prison guards and Social work

Kraj / Place: Ljubljana

Leto / Year: 2016

Št. strani / Number of pages: 124

Št. tabel / Number of tables: 3

Št. slik / Number of pictures: 2

Št. grafov / Number of graphs: 4

Mentor / Mentor: Doc. dr. Milko Poštrak

Deskriptorji: zapor, pravosodni policist, zapornik, svetovanje, socialno delo, prostovoljstvo,

Descriptors: prison, judicial officer, prisoner, consultants, Social work, volunteering

SEZNAM KRATIC IN OKRAJŠAV

CSD – center za socialno delo

DZ – državni zbor

HIV – humani imunodeficientni virus (virus humane imunske pomanjkljivosti)

PUO – pooblaščen uradna oseba

RS – Republika Slovenija

SSKJ – slovar slovenskega knjižnega jezika

STA – Slovenska tiskovna agencija

TVU – točke vseživljenjskega učenja

UR.l. – Uradni list

URSIKS – uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij

UŽU – usposabljanje za življenjsko uspešnost

ZIKS – Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij

ZJU – Zakon o javnih uslužbencih

ZPIZ – Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje

WHO – World Health Organization (svetovna zdravstvena organizacija)

Povzetek:

Specialistično delo poskuša opredeliti različne pojme pri delu pravosodnega policista, kjer se v prvem delu osredotoči na ustanovo za prestajanje kazni zapora, kot totalno institucijo. V tem delu je velika pozornost namenjena pravosodnemu policistu, njegovim vrednotam, nalogam in značilnostim, vrstice v tem delu pa so namenjene tudi drugim dejavnikom tega dela, kot je poklicna izčrpanost in s tem povezan stres, zakaj je pomembna primerna usposobljenost ter kakšni so odnosi in sodelovanje med pravosodnimi policisti in zaporniki.

Samim zapornikom je nekoliko bolj namenjen drugi del, v katerem so predstavljene njihove pravice in njihovo varstvo, kako je organizirana varnost ter kako poteka bivanje: delo in izobraževanje, duhovna oskrba in možnost alternativnih kazni. V tem delu so predstavljene tudi krizna intervencije in izvrševanje kazenskih sankcij, dotakne pa se tudi vprašanja medikamentacije zapornikov.

Tretji del specialistične naloge je namenjen socialnemu delu, njihovim značilnostim, vsebina teorije pa je osredotočena tudi na socialno delo v zaporu, prostovoljnemu delu v zaporu in resocializaciji zapornikov.

V empiričnem delu so predstavljena raziskovalna vprašanja, ki so vezana tako na zapornike, kot zaposlene (pravosodne policiste in strokovne delavce – vzgojitelje). Pri razgovoru z zaporniki smo se poskušali spoznati kako sami vidijo stanje v zaporu, kakšno je sobivanje z drugimi in kakšna možnost dela, kakšne spremembe bi bile potrebne, ter kakšna je možnost resocializacije in ali imajo pri tem kakšno podporo. Pri razgovoru z zaposlenimi pa smo prav tako preverili kako vidijo stanje v zaporu, kako vrednotijo svoje delo, kakšne spremembe in izboljšave bi bile potrebne ter ali imajo kakšno podporo v primeru težav. Poudarek empiričnega dela je torej na doživljanje zapora iz različnih zornih kotov (zapornik – zaposlen).

Abstract:

The master thesis attempts to define the different concepts in the work of judicial police officers, where the first part focuses on the establishment of prisons as total institutions. In this work, there is a strong focus on the position of judicial police officer, its values, functions and features. The section also discusses other factors in this particular job, such as professional exhaustion and stress in connection with that, as well relevance of adequate competence and what are the relations and cooperation between judicial officers and inmates.

The second part is more dedicated to prisoners themselves presenting the prisoners' rights and protection and how security and accommodation are organized. These include: work and education, spiritual care, and the possibility of alternative punishment. This section also presents crisis intervention and enforcement of penal sanctions, as well as questions on medicamentation of prisoners.

The third part of the thesis is devoted to social work, and its characteristics. The content of the theory is focused on social work in prison, voluntary work in the prison and social rehabilitation of prisoners.

The empirical part presents the research questions that are linked both to prisoners and staff (judicial officers and professionals - educators). In an interview with the prisoners we try to learn about how they see the situation in the prison, what's coexistence with others and what option works, what changes would be needed, and what are the chances of social rehabilitation and or receiving some support. In an interview with the employees we learn how they see the situation in the prison, how to evaluate their work, what changes and improvements would be needed and whether they have support in case of problems. The focus of the empirical work is therefore on the experience of imprisonment from different angles (prisoner - employed).

KAZALO

1	ZAPOR – totalna institucija.....	9
1.1	Pravosodni policist.....	13
1.1.1	Značilnosti pravosodnih policistov.....	14
1.1.2	Naloge pravosodnih policistov.....	17
1.1.3	Vrednote pravosodnih policistov.....	19
1.1.4	Vrste pravosodnih policistov.....	21
1.1.5	Stres.....	21
1.1.5.1	Poklicna izčrpanost.....	23
1.1.6	Primerna usposobljenost.....	25
1.1.7	Uporabljene diskrecije in uporaba prisilnih sredstev.....	26
1.1.8	Odnosi med pravosodnimi policisti in zaporniki.....	28
1.1.9	Sodelovanje pravosodnih policistov in zapornikov.....	30
1.2	Zapornik.....	32
1.2.1	Varstvo in pravice zaprtih oseb.....	32
1.2.2	Varnost.....	33
1.2.3	Vzgoja in izobraževanje.....	37
1.2.4	Delo v zaporih.....	40
1.2.5	Duhovna oskrba.....	41
1.2.6	Alternativno prestajanje zaporne kazni.....	43
1.2.7	Krizne intervencije v zaporu.....	44
1.2.8	Izvrševanje kazenskih sankcij.....	47
1.2.9	Medikamentacija zapornikov.....	52
1	SOCIALNO DELO.....	55
2.1	Značilnosti socialnega dela.....	55
2.2	Socialno delo v zaporih.....	57
2.2.1	Postpenala.....	61
2.2.2	Strokovno delo z zaprtimi osebami.....	62
2.2.3	Strokovni delavci.....	62
2.2.3	Osebni načrt.....	63
2.3	Prostovoljstvo kot posebna oblika socialnega dela v zaporu.....	64
2.3.1	Namen in značilnosti prostovoljnega dela v zaporu.....	65

2.3.2 Svetovanje kot oblika prostovoljnega dela v zaporu.....	68
2.4 Resocializacija.....	69
3 OPREDELITEV PROBLEMA.....	72
3.1 Raziskovalna vprašanja.....	73
4 METODOLOGIJA.....	74
4.1 Vrsta raziskave.....	74
4.2 Merski instrumenti in viri podatkov.....	74
4.3 Populacija in vzorčenje.....	75
4.4 Zbiranje podatkov.....	76
4.5 Obdelava in analiza podatkov.....	77
5 REZULTATI.....	78
5.1 Rezultati intervjuja z zaporniki.....	78
5.1.1 Stanje v zaporu.....	79
5.1.2 Problemi v zaporu.....	80
5.1.3 Sobivanje z zaporniki.....	81
5.1.4 Možnost dela v zaporu.....	82
5.1.5 Podpora v primeru psihičnih težav.....	82
5.1.6 Resocializacija.....	83
5.1.7 Spremembe.....	84
5.2 Rezultati intervjuja s pravosodnimi policisti.....	84
5.2.1 Stanje v zaporu.....	85
5.2.2 Nudenje pomoči zaprtim osebam.....	85
5.2.3 Delo z zaprtimi osebami.....	85
5.2.4 Izboljšave dela.....	86
5.2.5 Spremembe.....	86
5.2.6 Podpora pri težavah.....	87
5.3 Rezultati intervjuja s strokovnimi delavci.....	87
5.3.1 Stanje v zaporu.....	88
5.3.2 Nudenje pomoči zaprtim osebam.....	88
5.3.3 Delo z zaprtimi osebami.....	89
5.3.4 Izboljšave dela.....	89
5.3.5 Kaj najbolj pogrešaš pri svojem delu.....	89
5.3.6 Spremembe.....	90
5.3.7 Podpora pri težavah.....	90

5.4 ODNOS DO INTERVJUJA.....	91
6 RAZPRAVA.....	92
7 SKLEPI.....	95
8 PREDLOGI.....	96
LITERATURA IN VIRI.....	98
PRILOGA I: demografski podatki.....	106
PRILOGA II: intervjuji.....	107

Kazalo grafov, slik in tabel

Graf 1: Povprečno število zaprtih oseb.....	36
Graf 2: Starost zapornikov.....	107
Graf 3: Dolžina prestajanja zaporne kazni.....	107
Graf 4: Starost zaposlenih in dolžina delovne dobe.....	10
Slika 1: Organizacijska shema RS za izvrševanje kazenskih sankcij.....	49
Slika 2: Zagotavljanje javne in zasebne varnosti v Republiki Sloveniji.....	51
Y	
Tabela 1: Gibanje števila zaprtih oseb po zavodih.....	12
Tabela 2: Šolska in poklicna izobrazba obsojencev in mladoletnikov.....	40
Tabela 3: Sodelovanje zavodov z zunanjimi ustanovami (leta 2014).....	60

1 ZAPOR – totalna institucija

Ljudje smo od nekdaj vpeti v nekakšno institucionalno družbo, saj smo v njo vključeni praktično celo življenje; od vrtca, do vzgojno-izobraževalnih ustanov (osnovna, srednja šola), do drugih oblik organizacij, ki so del institucionalnega okolja. O tem govori tudi Mali (2006), ki današnjo družbo imenuje »organizacijska«, kjer je pglavitna značilnost v tem, da so njeni člani prisiljeni delovati na posebne načine, hkrati pa nimajo veliko besed pri njenem delovanju. Vedenje njenih članov je torej bolj pod vplivom same organizacije kot njenih članov. Na podoben način delujejo tudi zapori, ki jih uvrščamo med totalne institucije.

Institucijo nekateri avtorji (Goffmann, 1987; Foucault, 1984; Pečar, 1988) omenjajo tudi kot ustanovo ali organizacijo. Mrevlje (2007) omenja totalno institucijo, ki je v sociološkem leksikonu opredeljena kot prostor kjer je zapovedano vedenje njenih članov skrajno heteronomno, podrejeno normam in zapovedim druge vrste članov, oziroma tistim, ki so v tej strukturi hierarhičnih institucij na poziciji zapovedovalcev. Zato totalne institucije opredeli kot prostor fizične in socialne resničnosti, kjer je prisotna oblika nadzora, discipliniranja in normiranja, torej zapovedovanja ter omejevanje v eno izmed svojih najčistejših in intenzivnih oblik. Bistvo totalnih institucij še posebej velja za zapore, za katere Foucault (1984) pravi, da se vse skupaj vrti okoli nadzorovanja, s katerim se poskuša zagotoviti kakovost porabljenega časa. Goffmann (1987), ki sicer velja za enega od utemeljiteljev tega pojma pravi, da je totalna organizacije kraj bivanja in dela, kjer številni posamezniki, ki so postavljeni v isto situacijo in so ob tem ločeni od zunanjega sveta za določeno obdobje, bivajo v izolaciji, njihovo življenje pa natančno določajo pravila. Foucault (1984) k temu dodaja, da je v totalni ustanovi njihovim prebivalcem odvzeta vsaka možnost sprejemanja odločitev o lastni usodi, onemogočeni pa so jim tudi stiki z zunanjim svetom (zaklenjena vrata, visoki zidovi, bodeča žica, stražarji). Osebe zavoda poskuša z različnimi postopki na prisilen način doseči konformnost vedenja obsojencev s pravili ustanove, zaradi česar prihaja tudi do odpora obsojencev, ki poskušajo ohraniti avtonomijo. Pečar (1988) to imenuje tudi reaktivnost zaporov, oziroma tisto ravnanje, pri katerem se določeni mehanizmi formalnega nadzorovanja odzivajo na potrebe, ki mu jih sporočajo drugi. Pri tem, pa je vloga posameznika zasnovana tako, da ne dela več tistega, kar je dolžan storiti – v reaktivni vlogi predvsem čaka na zahteve, sporočila, podatke in druge informacije, na podlagi česar je potrebno posredovati, ker je njegovo delovanje formalno tako urejeno. V

nasprotnem primeru bi lahko prekoračili svoja pooblastila in morebiti posegel v vlogo drugih. Totalna ustanova ima torej osnovni namen čuvanje in nadzorovanje, zato od svojih prebivalcev zahteva popolno podrejenost normam, namen katerih je doseči konformiranje vsega vedenja znotraj zavoda. Temu cilju pa je prilagojen tudi ves notranji red zavoda. Foucault (1984) v svojem delu Nadzorovanje in kaznovanje omenja zapor kot kraj, kjer se izvršuje kazen, hkrati pa opazujejo posameznikovo obnašanje, njegove globoke dispozicije in napredek pri poboljšanju.

Sistem zaporov se je najbolj razvijal okoli leta 1800, ko so poskušali združiti vsa vedenja in znanja o nadzorovanju. Vse informacije in praktične izkušnje so prihajale iz različnih področij, pri čemer se Foucault opira na dele vojaške stroke (gradnja zgradb in njihova namestitve), pomorstvo (red in disciplina v pristaniščih, kjer se je mešala množica ljudi z različnimi interesi), šolstvo, zdravstvo, duhovništvo (samostani), proizvodnja (delavnice),... Flaker (1996) ob tem pojasnjuje, da so bile totalne ustanove vedno prevladujoči način obvladovanja obdobjnih družbenih skupin. Kljub temu, da so bile v času prevlade totalne ustanove vedno znane tudi druge oblike nadzorovanja in kaznovanja, je sila totalne ustanove prežemala vse ostale oblike; ali kot disciplinska grožnja slehernemu posamezniku, ali kot izhod v sili, ali pa kot končna rešitev številnih družbenih problemov.

Zapor pa ima glede na ostale totalne ustanove tudi svoje naloge in cilje, ki jih navajajo Meško idr. (2006): kaznovanje, zastraševanje in resocializacijo. Cilji, ki jih omenjajo avtorji so na prvi pogled mogoče res zastavljeni enostavno in razumljivo, vendar zapori vsebujejo in združujejo neobičajno kombinacijo omejevanja in kaznovanja internega reda, hkrati pa tudi rehabilitacije in samovzdrževanja. S strani zakona, javnega mnenja in s strani paznikov so sredstva za to relativno strogo omejena. Goffman (1961) ob tem deli totalne ustanove v štiri skupine:

- ustanove za posameznike, ki ne morejo skrbeti zase, hkrati pa so nevarni za družbo (bolnišnice za duševne bolnike, tuberkulozne bolnišnice, bolnišnice za gobavce);
- ustanove za zavarovanje skupnosti pred nekaterimi nevarnostmi (zapori, taborišča za vojne ujetnike, koncentracijska taborišča);
- ustanove za izvajanje nekaterih delovnih nalog (vojašnice, internati, delovni tabori, oskrba večjih posesti);
- ustanove za verski umik (samostani).

Naj še dodamo, da v različnih delih in poimenovanjih lahko zasledimo različne oznake za zapor, saj se poleg že omenjene besede pojavlja tudi kot ustanova, oziroma zavod za prestajanje kazni zapora, v kateri so zaprte osebe različnih kategorij. Tudi v tej nalogi se bomo srečevali z različnimi oznakami, zato je prav, da omenimo razlikovanje besed, ki pa imajo skupen pomen.

Tabela 1: Gibanje števila zaprtih oseb po zavodih

Zavod	1.1.	Sprejeti	Skupaj	Priliv	Odpuščen i	Odliv	31.12	Povprečn o Število	Delež V %
DOB	505	307	882	32	303	86	525	531,9	35,2
SLOV. VAS	66	9	75	59	50	18	66	65,0	4,3
PUŠČAVA	19	2	21	14	15	2	18	18,4	1,2
IG	74	197	271	5	195	7	74	82,2	5,4
CELJE	80	342	422	29	330	9	112	102,0	6,7
KOPER	112	284	396	33	290	14	125	131,6	8,7
NOVA GORICA	28	194	222	32	227	2	25	29,5	1,9
LJUBLJAN A	212	899	111	27	759	171	208	211,3	14
NOVO MESTO	35	327	362	19	325	13	43	43,2	2,9
ODP. ODD. IG	29	7	36	66	62	11	29	28,5	1,9
MARIBOR	155	613	768	35	556	70	177	175,3	11,6
MURSKA SOBOTA	38	166	171	43	164	13	3437	36,6	2,4
ROGOZA	34	35	69	43	72	6	34	37,9	2,5
PD RADEČE	20	15	35	18	18	20	15	17,7	1,2
Skupaj	1407	3434	4841	455	3366	442	1488	1511,1	

Vir: letno poročilo, 2014

V zgornji tabeli si lahko ogledamo kakšno je stanje o skupnem številu zaprtih oseb po posameznih zavodih v Sloveniji, podatki kateri so razdeljeni v naslednje kategorije: sodno pridržane osebe, priporniki, obsojenci, mladoletni obsojenci, mladoletniki, mladoletniki v prevzgojnem domu, vikend zaporniki in uklonilni zaporniki. Kakšna je bila fluktuacija zaprtih oseb med posameznimi zavodi (premestitve, prekinitve,...) si lahko ogledamo v stolpcu »priliv« in stolpcu »odliv«, v stolpcu »sprejeti« pa so prikazane na novo sprejete zaprte osebe, kjer so združeni tisti posamezniki, ki so prišli na novo ali pa jim je bila izrečena nova združena oziroma enotna kazen. V letu 2014 so v slovenskih zavodih tako obravnavali 4841 oseb.

1.1 Pravosodni policist

Pravosodni policist ni ravno poklic, ki bi ga množično promovirali med možnimi poklici, kaj šele med mladimi, ki jih poskušamo motivirati za različna dela. Pred letom 2008 je bila uradna beseda »paznik«, katero so po Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (Ur.l. RS, št. 76/08) nadomestili z besedo pravosodni policist. Še pred tem je bil uradni naziv »pooblaščen uradna oseba« (PUO), naziv kateri je izhajal še iz časov nekdanje Jugoslavije in je po osamosvojitvi še nekaj časa veljal tudi v samostojni Sloveniji. Slovar slovenskega jezika (SSKJ) sicer še vedno priznava besedo paznik, vendar bomo v tej nalogi uporabljali sodobnejši izraz, torej pravosodni policist.

Delo pravosodnega policista je bolj znano iz različnih filmov, zaradi katerih si lahko ustvarimo napačen vtis o delovnih nalogah tega poklica. Nekatere stvari sicer držijo, vendar že dejstvo, da so ti filmi večinoma tuji, nam lahko ustvari drugačno sliko o tem delu. O tem govori tudi Coleman (2013), ki je kot pravosodni policist v zaporu preživel sedem let in omenja nekatere značilnosti tega dela, katere vam bomo predstavili v naslednjem poglavju. Glede na to, da se delo pravosodnega policista v različnih državah nekoliko spreminja zaradi same narave dela (ter tudi zaradi kulturne pogojenosti), se bomo v tej nalogi poskušali osredotočiti na delo pravosodnega policista v naši državi.

V Sloveniji smo kljub nekaterim pomanjkljivostim ponosni na sistem dela pravosodnih policistov, saj je nekoliko naprednejši, predvsem iz vidika nekdanjih držav skupne Jugoslavije. Že pred osamosvojitvijo je bilo izvrševanje kazenskih sankcij v Sloveniji nekaj korakov pred drugimi državami znotraj Jugoslavije. Kot primer lahko navedemo, da je bila smrtna kazen najprej odpravljena v Sloveniji in to že s prvo samostojno zakonodajo leta 1991 (Studen, 2004), šele zatem pa so jo začeli odpravljati tudi po drugih državah. Omenjena kazen je bila nadomeščena z 20 leti zaporne kazni. Sicer pa imamo v Sloveniji mešanico različnih sistemov, saj različne delegacije, ki hodijo na ekskurzije in ogled po zaporih drugih držav, prinesejo številne novosti, ki jih poskušajo vpeljati tudi v delo pravosodnega policista.

Na kratko bi lahko definirali, da je pravosodni policist pooblaščen uradna oseba Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij Republike Slovenije, s posebnimi dolžnostmi in pooblastili. Liebling in Price (2001) opisujeta stereotipne značilnosti pravosodnega policista, ki je v očeh zapornika nezanesljiv, goljufiv, lačen moči, len in vedno v pripravljenosti, da dobi zapornika pri neprimernih dejanjih ali neprimernem vedenju. Vendar je resnica nekoliko drugačna, saj je za dobro poznavanje tega dela, potrebno ne le dobro poznati delo pravosodnega policista, temveč tudi samo življenje v zaporu. Za celosten vidik je potrebno torej gledati iz širšega zornega kota; tudi iz vidika samih zaprtih oseb.

1.1.1 Značilnosti pravosodnih policistov

Za vsak poklic velja, da mora posameznik, ki se ukvarja s tistim delom, imeti določena znanja, spretnosti ali sposobnosti, da to delo lahko opravlja, oziroma, da ga opravlja kvalitetno. Pri nekaterih delih so te okoliščine nekoliko manj pomembne pri določenih poklicih, pa so te stvari ključne, da se delo sploh lahko opravlja. Kot primer: terapevt mora imeti kar precej razvito empatijo, sicer ima pri svojem delu lahko velike težave; čeprav si je težko predstavljati, da bi nekdo, ki nima razvite empatije sploh prišel do tega dela. Prav tako je pri pravosodnih policistih, ki morajo imeti določene sposobnosti, saj delo zahteva poseben pristop, na katerega se morajo primerno odzivati. S tem vprašanjem sta se ukvarjala tudi Liebling in Price (2001) v raziskavi (Kriminalforsogens Uddannelsescenter, 1994), ki sta jo opravila na Danskem, kjer so proučevali osebnostne značilnosti, ki so potrebne za dobrega pravosodnega policista. Ključne so tako mentalne kot fizične sposobnosti, vendar pa so prav tako pomembni drugi faktorji:

- Fizične lastnosti
 - dobra fizična kondicija;
 - notranja moč, da lahko zdržijo težke delovne pogoje;
 - sposobnost razumnega in avtoritativnega reagiranja;
 - verbalne sposobnosti.
- Mentalne sposobnosti
 - Sposobnost koordiniranja več stvari hkrati.

- Druge sposobnosti

- Učenje (mora biti prilagodljiv in se sposoben učiti novih stvari ter mora biti ob tem tudi dovzeten za nove ideje in alternativne rešitve. Razumeti mora kakšna je njegova vloga in kakšna je vloga preostalih pravosodnih policistov ter kakšna je njihove medsebojna povezava. Mora znati oceniti različne situacije in jih ob enem tudi obvladati, hkrati pa mora imeti tudi ideje in predloge, ki bodo v pomoč pri njihovem delu).
- Opazovanje (opazovanje je izrednega pomena, saj mora biti pozoren in dovolj hitro opaziti različne stvari pri svojem delu. Pri tem mora ne le videti, temveč tudi razumeti in oceniti različne (nepredvidene) situacije; sposoben mora biti nadzorovati več različnih stvari in ob tem imeti sposobnost samokontrole).
- Odločanje (znati mora razumeti in uporabiti nove informacije, oblikovati različne možne rešitve in na podlagi tega sprejeti najboljšo odločitev, ki jih bo znal tudi zagovarjati. Pri tem mora pokazati veliko mero fleksibilnosti, saj se okoliščine lahko večkrat spreminjajo).
- Reševanje problemov (pravosodni policist je v zaporu ves čas vpet v medsebojne odnose, pri katerih večkrat prihaja do konfliktov, ki jih mora znati razumljivo rešiti ter biti tudi zadovoljen z delno rešitvijo takrat, kadar je popolna rešitev nemogoča).
- Pisanje poročil (poleg delovne organiziranosti mora pravosodni policist obvladati tudi hitro in natančno pisanje poročil in drugih pisnih izdelkov; k temu pa spada tudi razumevanje in sprejemanje potreb drugega rutinskega dela).

Ob tem pa lahko omenimo še druge sposobnosti, ki jih mora imeti pravosodni policist:

- povezanost v skupinsko delo, oziroma sodelovanja z drugimi;
 - znati mora potlačiti čustva, ki bi ga lahko ovirala pri opravljanju njegovega dela, hkrati pa mora biti čustven pri razumevanju drugih in njihovih čustev;
 - biti mora zanesljiv,
 - znati se mora sprijazniti z negativnim prizvokom socialne vloge »paznika« in zapora;
 - imeti mora smisel za humor;
 - zna voditi druge brez agresivnega pristopa;
 - ima samozaupanje in samospoštovanje;
-

- znati mora jasno in preprosto predstaviti ideje in stališča;
- razumeti mora verbalne in neverbalne komunikacije in znake, ki jih dajejo posamezniki;
- biti mora spoštljiv do različnih kulturnih skupin;
- zaupanje si mora znati zgraditi s svojimi dejanji;
- znati mora ohranjati profesionalnost kljub različnim pritiskom (zapornikov in sodelavcev);
- biti mora zanesljiv, vreden zaupanja in odgovoren za naloge, ki so mu bile zadane;
- razumeti mora različno vedenje posameznikov in biti sposoben pojasniti oziroma razumeti razloge za takšno vedenje;
- znati mora iti dalje tudi takrat, ko situacija to ne zahteva.

Ena od najpomembnejših kompetence, ki bi jo morali imeti vsi pravosodni policisti je predvsem sposobnost reševanja konfliktov in problemov brez uporabe sile, menita Meško in Pavlič (2014). Dober pravosodni policist namreč ni le tisti, ki zna primerno uporabiti silo, temveč da zna svoje delo opraviti tudi brez nje. Na ta način namreč pravosodni policisti pripomorejo k temu, da ohranjajo dobro socialno klimo v zaporu, s tem pa možnost vzpostavljanja dobrih odnosov. Posledično lahko to tudi pripomore k uspešni resocializacije zapornikov, menita avtorja. Ne gre torej le za »tehnične« značilnosti pravosodnih policistov, temveč tudi na tiste notranje, nekoliko bolj socialne vzgibe.

1.1.2 Naloge pravosodnih policistov

Na zavodu RS za zaposlovanje opisujejo, da so naloge pravosodnih policistov zelo raznovrstne, delo pa dinamično in zajema varovanje življenja zapornikov ter osebna varnost ljudi in premoženja v zaporih. Njihove neposredne naloge so tudi zagotavljanje požarne varnosti objektov, zdravstvene varnosti zaprtih oseb ter ukrepanje ob elementarnih in drugih nesrečah (prva pomoč, gašenje požarov,...). Delo pravosodnih policistov poleg tega vključuje tudi pripravo in izdelavo pisnih izdelkov, kot so poročila, analize, uradni zaznamki in ocene. Pravilnik o izvrševanju pooblastil in nalog (Ur.l. RS, št. 85/2009) narekuje, da morajo pravosodni policisti zagotavljati varnost ter red in disciplino v zavodih ki jih med drugimi zagotavljajo tudi z nekaterimi naslednjimi ukrepi:

- pri obsojencih opravljajo preizkuse alkoholiziranosti ali prisotnosti prepovedanih drog;
- obsojence varujejo v ustanovah ali državnih organih zunaj zavoda;
- preprečujejo pobege obsojencev in izvajajo naloge za izsleditev pobeglih;
- opravljajo pregled bivalnih in drugih prostorov, osebni pregled obsojencev, njihove osebne prtljage ter pregled pošilk in nadzor obiskov;
- obsojence spremljajo zunaj zapora;
- opravljajo preglede obiskovalcev s tehničnimi sredstvi;
- v primeru nedovoljenih predmetov, le-te zasežejo in jih obdržijo,...

Osnovna naloga pravosodnih policistov je, da pazijo na zapornike, Meško, Umek in Valentinčič (2000) pa ugotavljajo, da vedno bolj prihajajo v ospredje naloge, kot so: razgovori z obsojenci in pomoč obsojencem v kriznih situacijah ter sodelovanje s strokovnimi službami v zavodu. Med preostalimi opravili gre za vsakodnevna opravila, kot je razdeljevanje pošte, delitev zdravil in nadzor telefoniranja. Prevladujoče dnevno opravilo je sicer zbiranje podatkov o številčnem stanju, razporejanje obsojencev na delo, nadzor nad njihovo dejavnostjo in zagotavljanje hišnega reda. Liebling in Pride (2001) k temu dodajata, da so pogoji za dobro delo v zaporu ukvarjanje z zaporniki na osebni ravni ter reševanje konfliktov brez nasilja. Za tako nemoteno delovanje pa je potrebno dobro poznavanje medsebojnih odnosov, o katerih smo spregovorili v enem izmed naslednjih poglavij.

Po vsem tem sodeč je zmotno mišljenje, da so zaporniki zgolj zaprte osebe, pravosodni policisti pa ne delajo nič in zgolj sedijo v svojih pisarnah, recepcijah in drugih prostorih, od kjer preko kamer spremljajo dogajanje v zaporu. Glede na to, da je pri nas veliko pomanjkanje pravosodnih policistov, si lahko predstavljamo, da morajo preostali delati toliko več, na kar opozarja tudi sindikat Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS). V letošnjem koledarskem letu (2015) so sicer zaposlili 11 novih pravosodnih policistov, vendar Berdon (2015) opozarja, da je varnost v zaporih zaradi kadrovske stiske še vedno ogrožena.

Pri izvrševanju pooblastil pa morajo pravosodni policisti upoštevati tudi nekatera načela (Ur.l. RS, št. 85/2009), ki jih morajo opravljati izredno vestno in natančno:

- načelo varstva človekovih pravic;
- načelo ustavnosti in zakonitosti;
- načelo pristopa brez konfliktov, ki pomirja;
- načelo sorazmernosti;

- načelo postopnosti;
- načelo strokovnosti;
- načelo varnosti postopka;
- načelo natančnosti in temeljitosti;
- načelo presenečenja;
- načelo vztrajnosti;
- načelo sistematičnosti.

Zakon o javnih uslužbencih (ZJU) določa, da je pravosodni policist javni uslužbenec, njegova naloga pa je, da izvršuje javne naloge na podlagi in v mejah ustave, ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe, zakone in podzakonske predpise. Hkrati izvršuje javne naloge strokovno, vestno in pravočasno, pri svojem delu pa ravna po pravilih stroke, zato se v ta namen stalno usposablja in izpopolnjuje (8. in 9. člen ZJU). Pravosodni policist je torej uslužbenec države, zato je v prvi vrsti dolžan opravljati svoje delo tako, kot mu (z zakoni) zapoveduje država. Ravno zaradi doslednosti so za to delo najbolj primerni profesionalci, saj morajo skrbeti za red, mir in varnost v totalni instituciji. Tudi drugi strokovni delavci v zaporu (svetovalna služba, pedagogi, zdravstvena služba) morajo svoje delo opravljati profesionalno, vendar je bistvena razlika v tem, da se pravosodne policiste že v osnovi jemlje kot nekakšno represijo, ostale službe pa imajo v osnovi priznano pozitivno vrednost.

Na tem mestu lahko omenimo raziskavo z naslovom: Vpliv družbenih sprememb na izvrševanje kazenskih sankcij (Petrovec, 2004), v kateri avtor navaja opažanja pri izobraževanju carinikov, ki so opravljali prekvalifikacijo za pravosodne policiste, eno izmed predavanj pa je bilo namenjeno tudi komunikaciji z obsojenci. Absurd koncepta, ki potrjuje prevlado nadzorstvene funkcije, se kaže v dejstvu, da ne gre za osebno dikvalifikacijo, temveč za poklicno dikvalifikacijo. Vzrok je namreč v konfliktu družbenih vlog in ob tem tudi za utemeljeno kritiko, da policista praktično ne moreta imeti nikakršnih izkušenj pri komunikaciji z obsojenimi. Z ugotovitvami se lahko povsem strinjamo, ob tem pa je nekoliko nenavadno, da Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij ne premore dovolj strokovnega kadra, kateri bi izobraževali svoje zaposlene.

V naslednjem poglavju si bomo ogledali kakšne osebnostne značilnosti so potrebne za dobrega pravosodnega policista, ki nam bo na ta način lahko še dodatno približalo vpogled v tovrstno delo. Ker gre za specifično delo in specifične naloge, je

zelo pomembno, da se za pravosodnega policista zaposlijo posamezniki, ki ustrezajo tem specifikacijam.

1.1.3 Vrednote pravosodnih policistov

Poznamo različne vrednostne sisteme, stališča in prepričanja, ki so pogojena z različnimi okoliščinami: osebnimi, kulturnimi, družbenimi, socialnimi,... pa tudi tistimi, ki jih spoznamo oziroma pridobimo na delovnem mestu. Poznamo tudi skupne vrednote, za katere Haralambos in Holbor (1999) pravita, da so bistvene za delovanje človeške družbe. Musek (2000) te vrednote definira kot kategorijo pojavov oziroma prepričanj o tem, kaj je dobro in prav in kaj ne, ter za katere vrednote je vredno, da si prizadevamo. Brez vrednot, bi bili člani družbe nezmožni sodelovati oziroma razumeti vedenje drugih, dodajata Haralambos in Holbor (1999), posledično pa bi prihajalo do kaosa. Ali je torej pomanjkanje vrednot tista ključna točka, da posamezniki zaradi neprimernih dejanj in vedenj pridejo v zapor? Lahko tudi, vendar se bomo na tem mestu nekoliko bolj posvetili pravosodnim policistom, vrednote katerih so zaradi različnih okoliščin lahko večkrat na preizkušnji. Oziroma, lahko bi kar trdili, da se skoraj vsak pravosodni policist znajde na točki, ko se vpraša o tem kaj je prav in kaj ne, kot trdi Musek.

Kakšne vrednote bo zavzemal posamezni pravosodni policist je bolj kot od sistema zaporov odvisno od posameznika. Primerjavo med pozitivnimi in negativnimi vrednotami lahko vidimo v filmu »Zelena milja«, kjer pravosodni policist Paul (Tom Hanks) nastopa z izrazito pozitivnimi vrednotami, medtem ko je njegovo pravo (negativno) nasprotje Parcy Wetmore (Doug Hutchinson, 1999). Med njima pride seveda do rivalstva, saj vsak zavzema svoja stališča. O zavzemanju stališč piše tudi Pavlič (2014), ki pravi, da pravosodnim policistom veliko pomeni pripadnost skupini in podpora sodelavcev, ki se kažejo preko spodaj naštetih normah oziroma pravil:

- vzdržuj solidarnost med pravosodnimi policisti v odnosu z drugimi zunanjimi skupinami;
- vedno podpri sodelavca glede izrečenih sankcij (pri izrečenih sankcijah je potrebno vedeti, da pravosodni policisti v bistvu ne sankcionirajo, ker ni

prekrškovni organ. Vse sankcije določi vodstvo zapora na podlagi ugotovitev pravosodnega policista, ki je dolžan ob ugotovitvah narediti zapisnik);

- kadar pride sodelavec v konflikt z zapornikom, ga vedno podpri;
- sodelavca tudi vedno podpri, ko kaznuje zapornika;
- vedno pomagaj pravosodnemu policistu v stiski;
- ne izražaj pretiranega sočutja in simpatije do zapornikov;
- pokaži skrb za sodelavce in jih ne izdajaj;
- ne povzročaj težav sodelavcem;
- nikoli ne očrni sodelavca pred zapornikom,
- delo pravosodnega policista je timsko delo.

Iz teh naštetih nekakšnih nenapisanih pravil lahko razberemo, da je najbolj pomembna solidarnost med sodelavci, ne glede na njihove vrednote in stališča. Kdaj je to prav in kdaj ne je gotovo odvisno od vsake posamezne situacije, dejstvo pa je, da imajo tako pravosodni policisti, kot druge poklicne skupine svoj vrednostni sistem. Gotovo ga imajo tudi zaporniki, zato morajo biti pravosodni policisti toliko bolj pozorni, saj (lahko) pride tudi do nesoglasij med vrednostnim sistemom zaporniki in pravosodnimi policisti.

1.1.4 Vrste pravosodnih policistov

Meško (2001) razkriva ameriške in angleške študije, ki so pokazale, da razlikujemo med štirimi skupinami paznikov:

- **profesionalci** so osebno bolj odprti in delajo izjeme, ko se pojavijo izjemne okoliščine. Ne zavzemajo obrambnih položajev, temveč radi sodelujejo in rešujejo težave s pogovorom; izredna pooblastila pa so pripravljene uporabiti šele takrat, ko za to obstajajo tehtni razlogi.
- **vzajemniki** so zagovorniki kliničnih in socialnih strategij in se izogibajo uporabi sile in izrednih pooblastil tudi takrat, ko za to obstajajo razlogi. So zagovorniki stališča, da je ljudem treba pomagati ter delajo po načelu solidarnosti.
- **izvajalci zakonodaje** delajo pri svojem delu dosledno po pravilih in so nagnjeni k agresivnemu izvrševanju pravil. Ves čas iščejo prekrške, zaradi česar se pogosto nepotrebno izpostavljajo številnim tveganjem za lastno varnost, na probleme pa gledajo »črno-belo«. Pri svojem delu hitro opozarjajo za napake, večkrat grozijo in omejujejo ter so pogosto nagnjeni k uporabi fizične sile.

- **izogibalci** večkrat spregledajo prekrške in se izogibajo konfrontaciji ter ukazovanju. Menijo, da medsebojni odnosi niso del službe, zato se pogosto umikajo soočenjem in pri tem obdolžujejo druge.

1.1.5 Stres

Če pogledamo na človeka evolucijsko, lahko vidimo stres kot nekaj pozitivnega. Ihan (2004) namreč pojasnjuje, da je stres zelo močno čustveno stanje, ki celotno delovanje človeka preusmeri v optimalni način preživetja. Stres potemtakem ni nič slabega, posebej, če se sproži takrat, ko je človek ogrožen; v bistvu je v tem kontekstu celo koristen. Vendar je to odvisno od posameznika, koliko in na kakšen način je sposoben sprejemati in dojemati stres ali stresno situacijo. Sicer pa smo stresu podvrženi vsi, meni Powell (1999) in dodaja, da je določena vsebina stresa lahko za posameznika koristna, preveč stresa pa deluje nasprotno, torej negativno.

Zaradi narave dela so pravosodni policisti (lahko) pod močnim pritiskom, ki povzročajo negativni stres. Raziskave (Cook, 1990) so pokazale, da je umrljivost pravosodnih policistov zaradi srčnih bolezni veliko večja kot med ostalo populacijo. Sicer so ti rezultati lahko tudi posledica nezdravega načina življenja (kajenje, pitje alkohola, pretirano prehranjevanje z nezdravo hrano,...). Omenjene študije ameriških paznikov razkrivajo, da imajo ameriški pazniki v primerjavi s preostalo populacijo več želodčnih težav, težav s kožo (izpuščaji), težave z bolečinami v hrbtu in visok krvni tlak. Ob tem lahko dodamo še to, da je svetovna zdravstvena organizacija (WHO) leta 2003 razglasila stres za eno največjih škodljivih nevarnosti za zdravje v 21. stoletju, saj naj bi vsaka tretja oseba permanentno trpela za simptomi stresa (Tušak idr., 2008).

Pri delu v zaporu je že narava dela taka, da so pravosodni policisti zagotovo izpostavljeni stresu, saj se srečujejo tudi s težavnim in vznemirjenimi posamezniki, katerih vedenje je lahko večkrat tudi nepredvidljivo. V takih trenutkih se pravosodni policist znajde v položaju, ko mora v trenutku odreagirati, kar lahko samo še dodatno stopnjuje stresno situacijo. Stres pri pravosodnem policistu se lahko pojavi tudi zaradi

njegove nekompatibilne narave dela, saj mora po eni strani zagotoviti varnost, istočasno pa tudi dobro počutje zapornikov. Konflikte lahko povzroči prav nerazumevanje problemov posameznih zapornikov in hkrati skrb za varnost, probleme katerih bi lahko rešili, ali vsaj zmanjšali z nekoliko bolj intenzivnim usposabljanjem za razumevanje potreb zaprtih oseb.

Na stres pravosodnega policista lahko vpliva tudi zunanji svet, saj je na splošno poklic pravosodnega policista v družbi nekoliko bolj negativen. Ljudje, ki tega dela ne poznajo pogosto ne razumejo in si tudi ne predstavljajo številnih težav in zapletov, ki jih prinaša ta poklic. Nekje v podzavesti pa se pri pravosodnih policistih lahko ves čas pojavlja skrb, da bo nekdanji zapornik želel povzročiti kakšne nepravilnosti ali njemu ali pa njegovim bližnjim.

Pri vprašanju stresa ne gre pričakovati, da bi se ga posameznik lahko popolnoma znebil, saj je ves čas pod njegovim vplivom. Lahko pa posameznik veliko naredi z nekaterimi preventivnimi ukrepi zoper stresa; predvsem tako, da si dobro organizira svoje življenje, skrbi za zdrave navade (prehrana in gibanje), dihalne vaje, predstavljanje ne-stresnih situacij,... Trdimo lahko, da je delo v zaporu ena od bolj stresnih delovnih mest, vendar se nivo stresa od zapora do zapora lahko spreminja, kakor se lahko spreminja tudi od posameznika do posameznika. Menimo, da je veliko lahko odvisno tudi od vodilnih delavcev, ki lahko veliko naredi pri zagotavljanju bolj primerne delovnega okolja. Zelo pomembno je prepoznavanje stresa ne le med pravosodnimi policisti, temveč da ga zna zaznati tudi vodstvo, ga poskušati v čim večji meri omejiti ali celo preprečiti, hkrati pa ustvariti čim bolj znosno okolje za nadaljnje nemoteno delovanje.

1.1.5.1 Poklicna izčrpanost

Pri opisovanju dela pravosodnih policistov ne moremo mimo poklicne izgorelosti, ki nastane zaradi stresnih in drugih okoliščin. V tujini predstavlja poklicna izgorelost pravosodnih policistov velik problem, saj so raziskave (Morgan 2002) pokazale, da je približno tretjina (33%) pravosodnih policistov kazalo znake poklicne izčrpanosti, ki je po teoriji Christine Maslach (v Pšeničny 2006) posledica kroničnih interpersonalnih

stresorjev pri delu in se izraža kot čustvena izčrpanost ter zmanjšana učinkovitost pri delu.

Do izgorelosti na delovnem mestu lahko pride zaradi različnih vzrokov, prav tako pa so lahko različne tudi posledice. Kovač in Javornik-Krečič (2014, 93-94) sta jih po Cooper et al (2001) razdelila v tri glavne sklope:

- ❖ **Osebni dejavniki**, kjer sta pomembna tako starost kot spol, saj so raziskave pokazale, da so ženske za poklicno izgorelost bolj dovzetne kot moški. Starostno so nekoliko bolj dovzetni starejši odrasli (med 30. in 40. letom), redkeje pa pride do tega pojava na začetku delovne poti. Poklicna izgorelost tudi sicer narašča z leti in naj bi svoj vrhunec dosegla pri 42ih letih, nato pa začne s starostjo upadati. Sicer pa so k poklicni izgorelosti bolj nagnjeni tisti posamezniki, ki imajo nezavedno motivacijo pomagati, visoke cilje ter pričakovanja in aspiracijo.
- ❖ **Poklicni dejavniki** – glavni razlogi za poklicno izgorelost so nejasnost in konfliktnost vlog ter delovna preobremenjenost, do česar pride, ko se posameznik znajde pred nesprejemljivimi zahtevami, medtem ko se nejasnost vlog pojavi v primerih, v katerih primanjkuje ustreznih informacij. Med glavne vzroke za poklicno izgorelost pa predstavlja tudi preobremenjenost z delom in časovno stiska, v nekoliko manjši meri pa tudi število opravljenih ur, pogosti stiki z uporabniki in delo s težavnimi uporabniki.
- ❖ **Organizacijski dejavniki** – najpogostejši organizacijski dejavniki so kvalitativne in kvantitativne zahteve dela, pomanjkanje avtonomije (ali nadzora) ter pomanjkanje socialne opore, pri tem pa se zaradi zmanjšanje učinkovitosti lahko posledice pojavijo pri celotni delovni organizaciji.

Vsi ti dejavniki lahko privedejo do poklicne izčrpanosti, ki je dolgotrajno nastajajoč odgovor na trajne pritiske na delovnem mestu, vsaka stopnja pa lahko traja zelo dolgo. Gre za tri stopnje izgorevanja:

1. stopnja - izčrpanost
2. stopnja - ujetost
3. stopnja – sindrom andralne izgorelosti.

Poklicna izgorelost je torej vzorec negativnih dejavnikov, ki so neposredno povezani z vsemi področji človekovega delovanja, privede pa lahko do poslabšanja telesnega

počutja in zdravja, odraža pa se tudi v psihosomatskih težavah ugotavljata Kovač in Javornik-Krečič (2014, 94) in nadaljujeta, da poklicna izgorelost negativno vpliva tudi na kakovost medsebojnih odnosov, v slabši kakovosti in nižanju kvantitete delovne učinkovitosti, posledično pa na lastno motivacijo. Vsemu temu se je mogoče izogniti, če imajo posamezniki strokovno pomoč v obliki supervizije.

Če pogledamo stopnje izgorelosti, vzroke in dejavnike, lahko v številnih segmentih prepoznamo tudi delo pravosodnih policistov, ki so izpostavljeni različnim stresnim okoliščinam. Od zavoda je odvisno ali bo režim postavljen nekoliko bolj demokratično, ali bolj kaznovalno-nadzorovalno usmerjen, kar vpliva na družbeno-socialno klimo. Slabo počutje udeležencev (pravosodnih policistov in zapornikov) je lahko vzrok za probleme v zavodu; delavci pa pri tem zaradi lastnih težav niso zainteresirani za reševanje težav zapornikov.

1.1.6 Primerna usposobljenost

Pravilnik o izvrševanju pooblastil in nalog pravosodnih policistov (Ur.l. 85/2009) določa, da morajo biti pravosodni policisti za svoje delo, predvsem pri uporabi prisilnih sredstev, ustrezno strokovno in telesno usposobljeni, pridobljena znanja in veščine pa morajo stalno obnavljati. Ne gleda na to kakšno predhodno izobrazbo in delovne izkušnje ima začetnik med pravosodnimi policisti, mora le-ta opraviti začetno usposabljanje, ki obsega preizkuse znanja in usposobljenosti in končni preizkus. Začetno usposabljanje traja osemnajst mesecev in zajema naslednje sklope:

- praktično spoznavanje izvrševanja kazni zavora in izvrševanje pripora v zavodu, in še posebej dela službe pravosodne varnostne policije (1 mesec);
- teoretično in praktično centralno usposabljanje v osnovnih teoretičnih in praktičnih znanjih (do 2 meseca);
- praktično usposabljanje v zavodu pod vodstvom mentorjev (najmanj 6 mesecev);
- poglobljeno teoretično in praktično centralno usposabljanje v teoretičnih in praktičnih znanjih (do 3 mesece);
- zaključno praktično usposabljanje v zavodu pod vodstvom mentorjev (najmanj 6 mesecev).

Praktično usposabljanje se izvaja v zavodu pod nadzorstvom poveljnika in vodstvom mentorjev, nadzor nad potekom usposabljanja izvaja Generalni urad. Zaključni preizkus znanja je sestavljen iz ocene praktične usposobljenosti, pisnega izdelka (seminarske naloge na tematiko dela pravosodnega policista) in interdisciplinarnega preizkusa reševanja praktične situacije s pisnim in ustnim delom.

Po začetnem usposabljanju morajo pravosodni policisti opraviti tudi nadaljevalno usposabljanje, ki je namenjeno pridobivanju novih ter poglobljenih znanj ter veščin in se izvaja kot pogoj za naslednja delovna mesta:

- pravosodni policist - mentor,
- pravosodni policist – specialist,
- operativni vodja,
- poveljnik in druga vodstvena delovna mesta pravosodnih policistov.

Za pravosodnega policista pa ni pomembno zgolj začetno in nadaljevalno usposabljanje, temveč se morajo dodatno izobraževati in usposabljati tudi na drugih področjih, predvsem tistih, ki so neposredno povezana z izvrševanjem kazenskih sankcij, izvajanja uradnih nalog in na področju obravnave zaprtih oseb. Glavna področja, na katerih morajo znanje stalno obnavljati so:

- zakoni in predpisi ki urejajo izvrševanje kazni zapora in izvrševanje pripora;
- uporaba prisilnih sredstev, samoobrambe z uporabo tonfe (policijski pendrek oziroma palica) in izvajanja pooblastil;
- rokovanje in uporaba strelnega orožja.

1.1.7 Uporabljene diskrecije in uporaba prisilnih sredstev

Pravosodni policist se večkrat (lahko) znajde v situaciji, v kateri prave odločitve ni. Delo z zaporniki namreč zahteva veliko razumnega odločanja in kljub temu, da za različne postopke obstajajo zakoni in pravila, lahko pride do situacije, v kateri noben od zakonov ne ponudi optimalno rešitev. Takrat se mora pravosodni policist odločiti po lastni presoji, kar imenujemo diskrecija oziroma prosti poudarek.

Delo pravosodnih policistov je gotovo eno od tistih področij, ki je slabše raziskano in kateremu bi bilo potrebno posvetiti več pozornosti. Ena od izredno zanimivih stvari, ki

bi jih bila smiselna raziskati je prav vprašanje diskrecijskega pravila oziroma prostega preudarka. Zanimivo bi bilo kakšen vidik glede tega pojma imajo sami pravosodni policisti in kako jih dojemajo zaporniki.

Srdić in Miljković (1979) razkrivata, da gre pri diskrecijskem pravilu za zakonom podeljeno pooblastilo in pravico upravnega organa, da pri več možnih alternativnih rešitvah izbere tisto, ki se mu zdi po lastni presoji najbolj primerna. Diskrecija tako pomeni preudarno in premišljeno razločevanje resničnega od neresničnega, pravilna od krivičnega, oziroma dobrega od slabega, dodaja Kečanovič (2007). Pravosodni policist je odgovoren (moralno, pravno in etično) za spoštovanje človekovih pravic in prava, vendar pri tem lahko pride do problema, saj se diskrecija izvaja tudi na način, ki z zakonom ni predpisan, pojasnjujeta Zekavica in Tominc (2010), saj se zakoni v določenih (nepredvidljivih) situacijah niso vedno popolnoma jasni, oziroma lahko postanejo predmet osebnega razmišljanja posameznika, posamezniki pa diskrecijo ne uporabljajo vedno v javnem interesu, temveč tudi v osebnem.

Diskrecija pravosodnemu policistu omogoča izbiro med različnimi ukrepi, pravi Pagon (1993) in nadaljuje, da se uporablja takrat, ko zakon natančno ne predpisuje med različnimi ukrepi. Pri tem je vendarle treba paziti, ker je diskrecija lahko tudi izgovor za nelegalno posredovanje, oziroma za druge pomanjkljivosti, ki jih imajo lahko posamezni pravosodni policisti, menita Žaberl in Brezovnik (2001), pri teh pomanjkljivosti pa gre predvsem za nizko produktivnost. Ob vsem tem se vedno pojavi vprašanje pravilnega ravnanja; ali je prav sprejeti pravilno odločitev, ali tisto, ki jo je treba spoštovati po črki zakon? Kateri postopek je v tem primeru pravi: lastna presoja – kaj je prav, ali tisto kar moram? Pri tem je treba poudariti, da se pravosodni policist lahko odloči za kaznovanje ali zgolj za opozorilo, vendar vsaka taka odločitev postavlja vprašanje: zakaj je tako storil in zakaj ne drugače?

Feldberk (v Žabrl in Brezovnik, 2001) omenja tri probleme, ki so povezane s policijsko diskrecijo: nepredvidljive situacije, pomanjkanje odgovornosti in nekonsistentnost, ki dovoljuje, da se posameznika obravnava drugačno, vendar ti različni postopki (lahko) vodijo v diskriminacijo, torej v nove probleme. Nekateri (Koncilija, 2012) menijo, da je potrebno diskrecijo v policiji (in sodstvu) ukiniti. Pa je to sploh mogoče, glede na to, da so tudi zakoni postavljeni po temeljitem razmisleku ljudi, torej niso v nobenem primeru popolnoma objektivni? Kot vprašanje primerne

diskrecije lahko navedemo primer, ko bi pravosodni policist zalotil svojega nadrejenega na delovnem mestu, ki bi bil močno alkoholiziran. Če se to zgodi v primeru zapornika je dolžan narediti zapisnik. Ali bi pravosodni policist postopal enako tudi pri svojem nadrejenem? V zaporih se pravosodni policisti s takimi in podobnimi situacijami srečujejo še večkrat in tako so tudi večkrat na preizkušnji glede uporabe diskrecije.

Zaradi diskrecijskega pravila lahko pride tudi do tega, da se pravosodni policisti začnejo spraševati po svojih dejanjih. Omenili smo že, da v filmu »Zelena milja« (Stephen King) igralec Tom Hanks uporablja dobrega pravosodnega policista (Paul), ki mu ravno delo z zapornikom in njegovo presojo zamaje vero v njegovo delo. Vprašanje uporabe diskrecije pa se spet navezuje na vrednote posameznega pravosodnega policista, o čemer smo že pisali v enem izmed prejšnjih poglavij.

1.1.8 Odnosi med pravosodnimi policisti in zaporniki

Neizogiben del pravosodnega policista so tudi odnosi med njimi (pravosodnimi policisti) in zaporniki. Ljudje smo družbena bitja, kar zahteva neko odnosnost do drugega (in do samega sebe), torej do vzpostavljanje nekih odnosov. V zaporih so odnosi še toliko bolj pomembni, saj je od njih odvisno kakšna klima se bo ustvarila, ter kako bodo drug z drugim (so)delovali. Liebling in Price (2001) sta poskušala definirati delo pravosodnih policistov v zaporu, pri tem pa sta prišla do ugotovitve, da neposredni produkt pri njihovem delu z zaporniki ni varovanje, nadziranje ali kontroliranje, temveč so to njihovi medsebojni odnosi. Z njuno trditvijo se vsekakor strinjamo, vendar klub temu nikakor ne moremo izvzeti, da delo pravosodnega policista obsega (tudi) varovanje, nadziranje in kontroliranje. Delo pravosodnega policista je tako ali tako večplastno, v tem poglavju pa se bomo nekoliko bolj osredotočili na medsebojne odnose.

Odgovor na vprašanje kako razvijati kvalitetne odnose med pravosodnimi policisti in zaporniki ne obstaja, saj lahko na odnose vplivajo številne okoliščine (vzgoja v mladih letih, okolje odraščanja, individualne kvalitete posameznika, empatija, travmatične izkušnje, stališče, vrednote,...). V zaporniškem besednem zakladu sta

na tem področju najbolj pogosti besedi »spoštovanje« in »poštenost«, besedi kateri se praviloma uporabljata le v zvezi z ravnanjem pravosodnih policistov z zaporniki. Zmotno je namreč pričakovanje, da bodo zaporniki v zaporu pridobili ti dve vrlini (poštenost in spoštovanje). Prej obratno, saj so zapori med drugimi tudi odlično okolje za učenje novih (nedovoljenih ali celo prepovedanih) znanj; med zaporniki namreč potekajo izmenjave številnih informacij o njihovih prekrških zaradi česar so pristali v zaporu; tovrstne informacije pa jim še kako prav pridejo, če (ko) se vrnejo na svoja stara pota na prostosti.

Liebling in Price (prav tam) navajata več vrst spoštovanja:

- spoštovanje, kot strah/moč;
- individualno spoštovanje;
- legitimno spoštovanje.

Vse tri vrste spoštovanja se v zaporu med udeleženci (pravosodnimi policisti in zaporniki) prepletajo. Namen zaporov je, da zaporniki upoštevajo predvsem legitimno spoštovanja – spoštovanje, ki je osnovan na pravu, zlasti na zakonu, saj se po odhodu zapornikov iz zaporov, le-ti z pravosodnimi policisti naj ne bi več srečevali. Zato je spoštovanje, kot strah ali moč, oziroma individualno spoštovanje nekoliko manj izrazito in je lahko bolj kot »pripomoček« v zaporu za doseganje legitimnega spoštovanja.

Odnosi med pravosodnimi policisti in zaporniki se zelo izrazito razvijajo tudi preko raznih ugodnosti in uslug, ki so v zaporu izredno iskane. Nekatere ugodnosti določajo že sami predpisi in jih pravosodni policist le izvaja. Za zapornike pa so bolj mnogo zanimive usluge, ki igrajo pomembno vlogo pri njihovih medsebojnih odnosih. Pri majhnih uslugah (recimo posoja vžigalnika za prižiganje cigarete) gre bolj za obliko bontona; vseh ostalih uslug pa pravosodni policisti zapornikom naj ne bi nudili. Zaporniki namreč poskušajo na različne načine pridobiti uslugo, ki pravosodnega policista (lahko) hitro potegne v primež zapornikovih uslug, ki hitro lahko postanejo kar zahteve, ki rušijo njihove odnose.

Meško in Rep (2006) sta v zavodu za prestajanje kazni zapora Dob opravila raziskavo o odnosih v zaporih. Na podlagi odgovorov 103 zapornikov sta ugotovila, da se obsojenci praviloma dobro razumejo med seboj, v večini pa so zadovoljni tudi z

delom pravosodnih policistov, čeprav z njimi ne sklepajo prijateljskih vezi. Nekaj pripomb so imeli na občutek, da so v zaporu le številke, brez osebnosti in identitete ter da se jim vodstvo zdi nerazumevajoče in hladno. Kljub temu, da imajo občutek, da so obravnavani »kot živali v kletkah« so rezultati pozitivni glede dobrega vzdušja v zaporu. Avtorja pa ob tem vendarle podajata pomislek, da marsikdo od vprašanih, zaradi morebitnih posledic in nezaupanja ni podal resničnega odgovora.

Ob tem lahko vidimo, da zaporniki pri medsebojnih odnosih dajo velik poudarek na zaupanje, katerega pa si ni tako lahko pridobiti, predvsem pa ne v kratkem času. O odnosih med pravosodnimi policisti in zaporniki pišeta tudi Pavlič in Meško (2014), ki menita, da so odnosi med pravosodnimi policisti in zaporniki eden od ključnih dejavnikov uspešne resocializacije zapornikov in primernejše socialne klime v zaporih. Večje kot je nerazumevanje med zaporniki in pravosodnimi policisti, večji je prepad med njimi, vse skupaj pa vodi v manjšo možnost uspešne resocializacije.

Kako torej vzpostaviti kvalitetnejše medsebojne odnose, ki bodo v pomoč tako zapornikom kot pravosodnim policistom je vprašanje, ki že zelo močno zadeva vodstvo. Pavlič in Meško (prav tam) namreč menita, da vodstvo zapora pripomore k oblikovanju tretmanskih vrednot (katere so usmerjene v pomoč zapornikom) pri zaposlenih in sicer na ta način, da vzpostavljajo dodatna usposabljanja, s svetovanjem, svojim zgledom in tudi z nadzorom nad delom. Vendar ob tem ugotavljata, da se vlogi pravosodnega policista v odnosih in v življenju znotraj zapora namenja premalo pozornosti.

1.1.9 Sodelovanje pravosodnih policistov in zapornikov

V zaporu je več stvari, ki jih zaporniki lahko uresničijo s pomočjo paznikov. Ena od najpomembnejših stvari je gotovo varnost, čeprav absolutne varnostni ne more zagotoviti nihče, niti pravosodni policist ali zavod, niti država. Lahko pa pravosodni policist pripomore k večji varnosti z uporabo prisilnih sredstev, odredi premestitev zapornika na drug oddelek ali samsko sobo, če je to mogoče. Pravosodni policist lahko premestitev, kadar je ta nujna, naredi brez vedenja nadrejenega, vendar ga mora o tem obvestiti takoj, ko je mogoče. Takšne premestitve se največkrat realizirajo

takrat, ko pride do bolj rizičnih sporov med zaporniki, kjer se pojavijo grožnje ali celo fizično obračunavanje.

Za primer lahko predstavimo dogodek, ki se v zaporu relativno pogosto dogaja. Zaporniki A, B, C, D imajo enak zaporniški staž (npr. odprti oddelek). Zapornik A pride v spor z zaporniki B, C in D. Najbolj pogosti spori so zaradi dolžniško-upniškega razmerja in osebne žalitve. Med temi zaporniki pride do fizičnega obračuna, kjer zapornik A postane žrtev tega obračunavanja. Pravosodni policisti in nadrejeni so bili o tem dogodku dokaj hitro obveščeni in so seveda naredili vse, da bi to preprečili. Ker so vsi štirje zaporniki na istem oddelku, je potrebno žrtev zaščititi, vendar pravosodni policist ne more biti štiriindvajset ur na dan samo z zapornikom A. Ker je v slovenskih zaporih prostorska stiska, se žrtev A prestavi v drug oddelek. Iz odprtega oddelka se ga premesti na pol zaprti ali zaprti oddelek, kjer je režim strožji, kot na odprtem oddelku. Mnogo lažje se namreč poišče prostor v drugem oddelku za enega zapornika, kot za tri zapornike. Zapornik A je bil v tem primeru torej žrtev medsebojnega obračunavanja, poleg tega pa je bil še premeščen na drug oddelek s strožjim režimom, medtem ko so zaporniki B, C in D ostali na istem oddelku. Omenjeni trojici je mogoče odvzeta kakšna druga ugodnost, vendar je ta odvzem zanemarljivega pomena v spremembi režima prestajanja zaporne kazni na drugem oddelku. Že sam odprti oddelek je dovolj velika ugodnost.

Kaj v zaporu pravzaprav predstavlja ugodnost? Večkrat pride do nesporazumov med dojemanjem pravice in dolžnosti. V tem kontekstu so ugodnosti za zapornika lahko: prosti izhodi, obiski, režim na oddelku (odprt, polodprt, zaprt), delo, telefonski razgovori, pisemske pošiljke in paketi, preživljanje prostega časa na svežem zraku (sprehod),... Pri polodprtem oddelku so zaporniki v sobah, katere niso zaklenjene, hkrati pa imajo prost dostop v skupne prostore (hodnik, dnevni prostor, sanitarije,...), imajo pa tudi možnost medsebojnega obiska po sobah. Na zaprtem oddelku so zaporniki večinoma zaprti v sobah, kjer imajo tudi sanitarije. Ob tem prikazovanju bivanja v različnih oddelkih pa je vendarle potrebno povedati, da se razmere od zavoda do zavoda razlikujejo, vse skupaj pa je močno povezano s prostorskimi in arhitekturnimi možnostmi. Prej omenjene ugodnosti pa lahko v kontekstu režima v zaporu pogledamo iz dveh zornih kotov: stopnja zavarovanja in omejevanje svobode

gibanja. Tudi v tem se zavodi razlikujejo med seboj, lahko pa se razlikujejo tudi posamezni oddelki znotraj zavoda.

Ugodnosti in usluge so zelo iskani načini medsebojnega sodelovanja pravosodnih policistov in zapornikov. Samo ugodnost sicer določajo predpisi, pravosodni policisti pa jih je izvajala. Bolj kot ugodnosti pa zapornike zanimajo usluge. Pri kakšnih manjših uslugah (izposoja vžigalnika) ne gre toliko za uslugo, temveč mogoče bolj za stvar bontona. Kakšnih drugih uslug pa pravosodni policisti naj ne bi storili, čeprav zaporniki poskušajo vse, da bi pravosodni policist uslugo vendarle naredil. Težava pri teh uslugah je namreč v tem, da ko enkrat narediš uslugo, si že v zapornikovem primežu iz katerega se težko izviješ. Zaporniki namreč poznajo samo dva stavka v tem kontekstu uslug: »*Prejšnjič si pa lahko storil to in to*«; »*Paznik XY lahko to naredi, ti pa ne moreš?*«. Nauk obeh stavkov je v tem, da zaporniku sprva narediš uslugo, nato pa te še izda. Zaporniki bodo poizkušali za svojo korist storiti vse, med njimi še posebej izstopajo odvisniki od prepovedanih drog, vendar jim preostali zaporniki dobro sledijo.

Možnost v zaporu ni velika, vendar kljub temu obstaja. Napredek je lahko v smislu osebne urejenosti, v načinu prestajanja zapora in podobnem. Napredek zapornika se največkrat meri z osebo urejenostjo, resocializacijo, pripravljenostjo poravnati škodo oškodovancem in opravičilo oškodovancem.

1.2 Zapornik

Osrednja tema specialistične naloge je delo pravosodnih policistov v zaporih. Ker pa smo se v raziskavi znotraj omenjene naloge osredotočili na zapornike, oziroma njihovo doživljanje zaporne kazni, je prav, da vam v naslednjih vrsticah predstavimo tudi življenje zapornikov, njihove pravice, možnosti preživljanja časa v zaporu (kot so delo in izobraževanje), vprašanje njihovega dostojanstva v okviru duhovne oskrbe in druge okoliščine, ki jih doživljajo zaporniki (alternativno prestajanje kazni zapora, varnost v zaporih, krizne intervencije, izvrševanje kazenskih sankcij,...). Preko različnih spoznanj v teh poglavjih bomo lahko namreč nekoliko bolje spoznali tudi

skupino ljudi s katero delajo pravosodni policisti, kar nam bo v pomoč pri bolj celostnem razumevanju raziskave v nalogi.

1.2.1 Varstvo in pravice zaprtih oseb

Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1) podrobneje ureja tudi področje uveljavljanja in varstva pravic obsojencev. V skladu z zakonskimi določbami lahko obsojenec, ki meni, da je bil podvržen mučenju ali drugim krutim oblikam nečloveškega ali ponižujočega ravnanja, s predlogom zahteva sodno varstvo, predlog katerega je zavod dolžan poslati tudi pristojnemu državnemu tožilstvu. V kolikor je bila obsojencu pri tem povzročena škoda, lahko zahteva odškodnino v skladu z zakonom neposredno od tistega, ki mu je povzročil škodo.

Zakon ureja tudi druga področja varstva in pravice zaprtih oseb:

- v kolikor pride med prestajanjem zaporne kazni do kršitev pravi oziroma do nepravilnosti, za katere ni zagotovljeno sodno varstvo, ima obsojenec pravico se pritožiti generalnemu direktorju Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij;
- obsojenec ima pravico vložiti vlogo na Ministrstvo za pravosodje, če na svojo pritožbo v 30ih dneh (od datuma, ko vloži pritožbo), ne dobi odgovora, oziroma ni zadovoljen z odločitvijo generalnega direktorja;
- pravico na pritožbo ima obsojenec tudi zaradi kršitve svojih pravic, oziroma za nepravilnosti, za katere ni zagotovljeno sodno varstvo tudi drugim organom, ki opravljajo nadzorstvo v zavodu.

Poleg Ministrstva za pravosodje opravlja nadzor glede zakonitega ravnanja z obsojenci v zavodih za prestajanje kazni zavora še predsednik Okrožnega sodišča, na območju katerega je zavod (oziroma njegov oddelek) ter Varuh človekovih pravic. Na ministrstvu za pravosodje še pojasnjujejo, da nadzor nad izobraževanjem obsojencev v zavodih opravlja Ministrstvo za šolstvo, strokovni in upravni nadzor nad zdravstveno dejavnostjo zavodov pa se izvaja v skladu z zakonom, ki ureja zdravstveno dejavnost.

1.2.2 Varnost

Zagotavljanje varnosti je eno od ključnih področij izvrševanja kazenskih sankcij, ki jo v zavodih za prestajanje kazni zapora zagotavljajo vsi javni uslužbenci, predvsem pa pravosodni policisti. Naloga le-teh je skrbeti za varnost, red in disciplino v varovanih objektih ter spremljanje zaprtih oseb zunaj zavoda, pojasnjujejo na Ministrstvu za pravosodje. O tem govori tudi Peteh (2000), ki pravi, da spada varovanje zaporov med najbolj zahtevne načine varovanja, saj gre za sistem, kjer je potrebno bolj kot drugje paziti na različne varnostne zahteve. Bistvo varnosti se skriva tudi v tem, da so zaporniki zaradi varnosti drugih (ljudi izven zapora) med drugimi tudi zaprti, saj gre pri zapornikih za osebe, ki so s svojim vedenjem ali načinom življenja povzročali stanje, v katerem ni bilo varno živeti. Gre torej za varovanje človekovih pravic in osebne integritete, vendar je pri tem potrebno upoštevati, da te pravice veljajo tudi za zapornike.

Varnost v zaporih je torej zapletena in zelo kompleksna zadeva, katero v največji meri zagotavljajo pravosodni policisti fizično in s pomočjo tehničnih sredstev. Pri tem je primarna naloga paznika v tem, da zaporniki ne zbežijo iz zapora ali iz spremstva izven zapora. Prav tako pomembna naloga je funkcija zagotavljanja varnosti v zaporu, med katere sodijo medsebojni konflikti med zaporniki ali preprečitve samopoškodbe oziroma samomorov zapornikov, pa tudi preprečevanje uničevanja hišnega inventarja in druge oblike vandalizma.

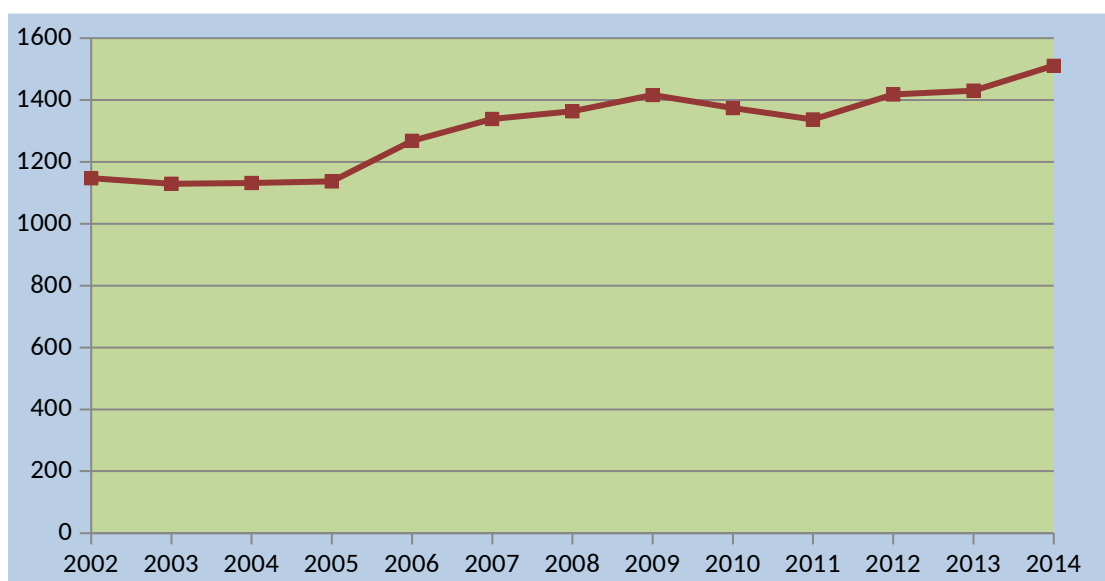
Na ministrstvu za pravosodje pojasnjujejo kakšna je ureditev za varnost v zaporih in katere naloge opravljajo akterji te varnosti:

- aktiv poveljnikov pravosodnih policistov, ki tekoče obravnava vsa vprašanja s področja varovanja zaporov.;
- vodja oddelka za varnost Generalnega urada Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij, naloga katerih je:
 - voditi aktiv poveljnikov,

- spremljanje in analiziranje varnostne dogodke v zavodih za prestajanje kazni zapora,
- vodenje evidence izrednih dogodkov s področja varnosti,
- nudenje operativne pomoči zavodom pri reševanju vprašanj več zavodov hkrati,
- nadziranje delo pravosodnih policistov v okviru pristojnosti Generalnega urada, ki vključuje: preverjanje pritožb, analizo uporabe prisilnih sredstev in analizo posameznih večjih izrednih dogodkov,
- sodelovanje z generalno policijsko upravo na področju varovanja zaporov
- sodelovanje pri skupnih operativnih nalogah in usposabljanjih,
- načrtovanje, pripravljanje in izvajanje celotnega sistema usposabljanja pravosodnih policistov,
- načrtovanje in izvedba postopka nakupa uniform za pravosodne policiste ter posebne opreme za varovanje,
- načrtovanje in pripravljanje tehničnih zahtev za investicije in posodobitve tehničnega in elektronskega varovanja ter izdelava standardov za posamezne segmente varovanja.

Po pripravi in načrtih je za varnost v zaporih zelo dobro poskrbljeno, vendar kako se vse te teorije kažejo v praksi? Na varnost v zaporih predstojniki slovenskih pravosodnih policistov opozarjajo že nekaj časa. Leta 2008 je bila po predstavniku slovenskih pravosodnih policistov na minimumu, saj naj bi potrebovali najmanj 200 dodatnih zaposlitev, ki pa jih zaradi varčevalnih ukrepov ni bilo. Naslednje leto (2009) je bila prezasedenost slovenskih zaporov skoraj 130-odstotna, v Ljubljani celo več kot 200-odstotna (STA). Leta 2013 je na pravosodnem ministrstvu prišlo do zmanjšanja finančnih sredstev, zaradi česar so na Upravi RS za izvrševanje kazenskih sankcij pričakovali težave pri zagotavljanju varnosti v zaporih (siol.net). Šele v letošnjem letu (2015) so po dolgem času zaposlili nekaj več pravosodnih policistov (12), vendar kljub temu ne pričakujejo, da bi se težak kadrovski položaj opazneje izboljšal, saj v zadnjih dobrih 10ih letih narašča število zapornikov. Za primerjavo smo pogledali razmere med zaporniki in pravosodnimi policisti iz leta 2005 (1137-451) in marca, 2015 (1494 zapornikov – 531 pravosodnih policistov) kar nam lahko nazorno priča o vedno večjem bremenu za pravosodne policiste, hkrati pa opozarjajo tudi na povsem neprimerne zapore (Berdon, 2015).

Graf 1: Povprečno število zaprtih oseb

Trend gibanja povprečnega števila zaprtih oseb (brez hišnega pripora). Vir: Letno poročilo, 2014

Med zakoni in prakso je vedno prihajalo do odstopanj, vendar da prihaja do odstopanj pri varnosti ljudi, se zdi povsem nedopustno, navkljub razumevanju, da je potrebno zaradi okoliščin (recesija, finančna kriza) paziti pri zaposlovanju, kot tudi drugih potrebnih okoliščin. Vendar pri tem se lahko vprašamo; če kot družba zaradi varnosti pošljemo obsojence v zapor, kjer za varnost ni poskrbljeno; kje je potem bistvo varnosti? Peteh (2000) ob tem pravi, da varnost ni odvisna zgolj od števila pravosodnih policistov, načina delovanja zavodov za prestajanje zapornih kazni, njihove režim in drugega načina delovanja. Pri varnosti gre namreč tudi za zagotavljanje pravic posameznika, njegove integritete ter osebnega počutja v zaporih, saj bi morebitna skrajnost (v eno ali drugo stran) lahko pomenila resno nevarnost za varnostne razmere v zaporih. Preveč represivi sitem lahko pripomore k razvijanju upora med zaporniki, v kolikor pa ni dovolj teh (varnostnih) ukrepov, pa hitro lahko pride do tega, da zaprtih oseb ne bi bilo več mogoče obvladati.

1.2.3 Vzgoja in izobraževanje

Če smo v enih izmed prejšnjih poglavjih namenili izobraževanju oziroma usposabljanju pravosodnih policistov, pa je prav, da nekaj vrstic namenimo tudi vzgoji in izobraževanju zapornikov. Zapornik pri tem ni zaprt le zaradi svojih nepremišljenih dejanj ali neprimernih vedenj, temveč tudi z razlogom, da bi preoblikoval svoje vedenje. Eden od načinov kako pridemo do tega je gotovo preko izobraževanja, ki je lahko vodeno ali samoiniciativno. Izobraževanje je namreč sestavni del človekovega razvoja, ki se odvija in razvija v različnih obdobjih, na različne načine (formalno in neformalno izobraževanje) in v različnih okoljih (vrtec, osnovna in srednja šola, tečaji, delavnice,...). Izobraževanje se tako v človekovem obdobju nikoli ne zaključi, saj se tudi naše socialne vloge skozi različna obdobja spreminjajo, spremembe pa so lahko naravne (dekle postane sestra novorojenemu bratu; ko odraste postane mati, kasneje babica, še prej teta,...) ali pa načrtovane in pogojene s socialno varnostjo (služba).

Prihod v zapor je za posameznika (lahko) velika sprememba in je na prvi pogled res lahko le kazen za odklonilna dejanja. Vendar je prihod v zapor lahko tudi priložnost za spremembo vedenja posameznika, katerega v uradnih listinah (RS Ministrstvo za pravosodje) zasledimo kot osebna rehabilitacija in temelji na interdisciplinarnem pristopu pri delu z zaprtimi osebami in možnostjo ponovne integracije v družbo. Gre za nekakšno resocializacijo, pozornost kateri bomo namenili posebno poglavje, v teh vrsticah pa se bomo na spremembo v življenju osredotočili nekoliko bolj iz vidika izobraževanja.

Zviševanje ravni temeljnega znanja in usposobljenosti zaprtih oseb je pomemben dejavnik terciarne prevencije, zato je tudi pozornost strokovnih delavcev namenjena spodbujanju zaprtih oseb k vključevanju v različne izobraževalne programe (letno poročilo, 2014).

Vprašanje izobraževanja se pojavi tudi zaradi financiranja, saj slovenska zakonodaja določa, da osnovnošolsko izobraževanje krije država, druge vrste izobraževanj pa večinoma zaporniki sami. V Sloveniji raste število zapornikov, saj je bilo leta 1995 zaprtih 772 ljudi, leta 2011 pa 1337, vendar je v kontekstu izobraževanja potrebno omeniti, da hkrati raste tudi število zapornikov, ki se želijo izobraževati. Tako se je po

podatkih STA (2012) leta 2012 izobraževalo 8,9% zapornikov, leta 2005 je bilo takih že 16,6%, leta 2012 pa se je v zaporih izobraževalo že 23,4% zapornikov.

Potek izobraževanja v zaporih je razdeljen na individualne in skupinske programe, za vsakega posameznika pa je izdelan osebni načrt, ki je opredeljen s kratkoročnimi in dolgoročnimi cilji obravnave. Zaprte osebe se spodbuja k vključevanju v različne programe:

⇒ Znotraj zavoda:

- Program osnovne šole,
- Program srednješolskega poklicnega izobraževanja,
- Program srednje strokovne šole ali gimnazije,
- Računalniško opismenjevanje
- »most do izobrazbe«,
- Točke vse življenjskega učenja (TVU),
- Mednarodni projekt (MARGINTEG),
- Moje delovno mesto (UŽU).

⇒ Zunaj zavoda:

- osnovna šola,
- poklicni tečaji oz. mojstrski – delovodski izpit,
- jezikovni tečaji,
- srednje poklicne in strokovne šole,
- različne fakultete.

V zadnjem obdobju se v zaporih povečuje možnost brezplačnih programov, ki ponuja bolj funkcionalna znanja in se izvajajo v zaporih, med katere spadajo tudi delavnice, ki jih izvajajo študentje. Taka oblika izobraževanja se je do sedaj izkazala za zelo ustrezno in potrebno obliko izobraževanja, ki se iz leta v leto utrjuje.

V letu 2012 se je med prestajanjem zaporne kazni izobraževalo več kot 20% zapornikov, število le-teh pa v tem času še narašča. Med izobraževalnimi programi jih najbolj zanimata predvsem računalništvo in učenje tujih jezikov. Nekateri na ta način dobijo med prestajanjem zaporne kazni tudi univerzitetno izobrazbo, vendar je pri tem potrebno omeniti, da so za izobraževanje bolj motivirani tisti zaporniki, ki imajo daljšo zaporno kazen. Recimo na Dobu je povprečna doba prestajanja zaporne kazni 7,5 let, zato imajo organizirane različne programe srednje šole (kuhar, natakar, gostinski tehnik,...). Težava v tem procesu izobraževanja je pomanjkanje

sistematičnega spremljanja zapornika med njegovo reintegracijo v družbo – ko odidejo izgubijo informacije o njih zaradi česar jih je težje spremljati. Sicer na centrih za socialno delo poskušajo tudi v to smer vzpostaviti nekakšen sistem spremljanja, zato je prostora za napredek še veliko, pojasnjuje Valentinčič (v STA, 2012).

Izobraževanje je za posameznika pomembno tudi zaradi aktivnosti in dinamičnosti v zaporu. Posebej osebe, ki so zaprte dalj časa lahko zaradi pasivnosti osebnostno stagnirajo oziroma se »učijo« le na podlagi tistih izkušenj, ki jih drugi zaporniki prinesejo ob vstopu. Spremljanje njihovega izobraževanja je zato toliko bolj kompleksna zadeva, ki je v veliki meri odvisna od medsebojnega sodelovanja in motivacije posameznika. Valentinčič (prav tam) tako omenja projekt BRIDGE, preko katerega so izobraževali tako zapornike kot tutorje, ki so z njimi delali. Tutorji so z zaporniki delali 6 mesecev pred iztekom kazni in 6 mesecev po izteku, stik z zaporniki pa so večinoma ohranjali preko spleta. V projekt so bile vključene 4 države (Norveška, Nemčija, Malta in Slovenija) in 150 zapornikov, od tega jih je bilo 69 iz Slovenije. Poudarek pri tem izobraževanju je bilo učenje socialnih veščin, odziv zapornikov pa je bil zelo pozitiven.

V letu 2014 je bila pozornost strokovnih delavcev namenjena spodbujanju zaprtih oseb k vključevanju v izobraževalne programe. Zaprte osebe so se tako vključevale v formalne oblike izobraževanja, programe katerih so obiskovali tako znotraj kot zunaj zavodov.

Tabela 2: Šolska in poklicna izobrazba obsojencev in mladoletnikov

Šolska izobrazba	1.1.201 4	1.1.201 4	1.1.201 4	1.1.201 4	na novo sprejeti	skupaj
------------------	--------------	--------------	--------------	--------------	------------------	--------

	m	ž	ml	skupaj	m	ž	ml	skupaj	
Ne znajo pisati, brati, računati	12	2	2	16	38	9	1	48	64
Nedokončana OŠ	102	7	6	115	217	16	6	239	354
OŠ	158	5	2	165	374	7	1	382	547
Nedokončano srednješolsko izobraževanje	77	11	13	101	84	19	8	111	212
Nižja poklicna šola	54	17	1	72	139	27	0	166	238
Srednja poklicna šola	166	19	0	185	334	24	0	358	543
Srednja strokovna šola ali gimnazija	84	0	0	84	144	1	0	145	229
Nedokončana višja, visoka šola oz. fakulteta	6	1	0	7	1	4	0	5	12
Višja šola,	11	0	0	11	12	0	0	12	23
Visoka šola oz. fakulteta	19	3	0	22	17	7	0	24	46
Skupaj	689	65	24	778	1360	114	16	149	2268

vir: letno poročilo, 2014

1.2.4 Delo v zaporih

V prejšnjih poglavjih smo že večkrat omenili, da je ena od nalog zaprtih oseb resocializacija, ki poteka na različne načine. Predstavili smo že kako to poteka preko vzgoje in izobraževanja, v tem poglavju pa bomo na kratko omenili, kakšne možnosti zaposlitve v zaporih imajo zaporniki. Pri tem ne gre za zaposlitev v klasičnem pomenu besede, temveč gre za možnost aktivnega in produktivnega preživljanja časa v zaporu. Delo je obsojencem zagotovljeno predvsem v javnem gospodarskem zavodu, pri hišnih delih, nekateri posamezniki pa svoje delo lahko opravljajo tudi zunaj zavoda, pri čemer so zaprte osebe razporejene na delo v skladu s sistematizacijo delovnih mest, pojasnjujejo na Ministrstvu za pravosodje.

Vsem zaprtim osebam, ki so zmožne za delo se poskuša omogočiti delo v zavodih za prestajanje kazni zapora, namen katerega je pridobivanje, ohranjanje in povečanje njihovih strokovnih sposobnosti z namenom, da se po prestani kazni zapora lažje vključijo v življenje na prostosti. V kolikor kdo od obsojencev ni sposoben za redno delo, mu je zavod dolžan v okviru možnosti zagotoviti delovno terapijo. Zaprte osebe pa so za opravljanje dela plačani v skladu s Pravilnikom o količniku za določitev osnovnih plačil, o kriterijih in merilih za ocenjevanje uspešnosti in rezultatov dela obsojencev ter o nagradah mladoletnikov. Omeniti velja še to, da ima izobraževanje, ki je opredeljeno v osebni načrtu, enak status kot delo (Ministrstvo za pravosodje).

Delo v zaporih tako delimo na delo kot zaposlitev (za katero so zaporniki plačani), delo kot način preživljanja prostega časa (različne interesne dejavnosti, v obliki delavnic) ali pa delo, kot posebna, alternativna oblika prestajanja kazni zapora. Pregovor »delo krepí človeka« ima v tem kontekstu zaporniškega življenja pomembno sporočilo, saj je delo (lahko) tudi nekakšna oblika resocializacije, o kateri vam bomo pisali v enem izmed naslednjih poglavij. Koliko želijo zaporniki v zaporu delati je odvisno od posameznika, okoliščin (dolžina prestajanja zaporne kazni) ter od njegove lastne motivacije za delo. Pri tistih, ki imajo delo privzgojeno že od prej, bodo v primeru daljšega prestajanja zaporne kazni težko bivali brez dela, razen, če se v tem času ne bodo posvetili izobraževanju.

1.2.5 Duhovna oskrba

Duhovna oskrba je področje, ki mu v preteklih letih v zaporih niso posvečali kakšne bistvene pozornosti. Tako se je delovanje duhovne skrbe nekoliko uredilo šele v zadnjih letih, vendar gre še vedno za nekoliko »ohlapno« ureditev, ki se jo loteva le nekaj samoiniciativnih posameznikov. Med temi posamezniki gre gotovo izpostaviti tudi medijsko nekoliko bolj izpostavljenega duhovnika, Roberta Friškovca, ki je v nekaterih medijih in drugih družbenih krogih pridobil ime »zaporniški duhovnik«.

Še leta 2008 so pri Varuhu človekovih pravic (varuh-rs.si) opozarjali na pomanjkljivo urejanje pogojev za duhovno versko oskrbo pridržanih oseb in oskrbovancev. Med drugim je šlo tudi za to, da način izvrševanja pravice do verske duhovne oskrbe za

pripadnika manjših verskih skupnosti ni bil dovolj jasno določen. Le nekaj dni pozneje je začel veljati pravilnik o organizaciji in izvajanju verske duhovne oskrbe v zavodih za prestajanje kazni zapora, vzgojnih zavodih, prevzgojnih domovih in v zavodih za usposabljanje, ki določa pravico pridržanim osebam do redne individualne in kolektivne verske duhovne oskrbe (družina.si). Po opredelitvi pravilnika (prav tam) so bile naloge duhovne oskrbe v zaporih in drugih podobnih zavodih predvsem v tem, da organizirajo in omogočajo verske dejavnosti in obrede, obiskovanje in duhovno spremljanje obsojenih oseb, nudenje pogovorov in verske duhovne pomoči, zagotavljanje obredov ob dogovorjenem urniku zavoda in ob verskih praznikih, hkrati pa tudi nudenje verskih obredov ob umrlih obsojenih osebah ter nudenje verske in duhovne oskrbe v nujnih primerih.

V poglavju »duhovna oskrba« je prav, da nekaj vrstic namenimo tudi prej omenjenemu Robertu Friškovcu, ki je v Sloveniji pravzaprav edini duhovnik, ki skrbi za pastoralo v zaporih. Svojo pot nudenja duhovne oskrbe je začel še kot študent, še preden je dopolnil 20. let, sprva kot prostovoljec, vendar je v vseh teh letih ostal pri tem delu, pri katerem vsak teden obiše vseh trinajst zaporov v Sloveniji, ter nudi duhovno oskrbo. Friškovec (2014) pri tem pravi, da je njegova naloga zagotavljanje pravice zaprtih oseb do duhovne oskrbe, saj gre za nekakšno pravico, ki jo imaš še vedno tudi takrat, ko ti je odvzeta svoboda.

Omeniti velja, da je koordinacija in izvajanje duhovne oskrbe zaprtih oseb potrebno zagotavljati z namenom spoštovanja, zagotavljanja in izvajanja pravice do veroizpovedi zaprtih. Pri tem ima pomembno vlogo koordinacija duhovne oskrbe zaprtih oseb, katere glavne naloge so obveščanje zapornikov o možnosti duhovne oskrbe, opravljanje osebnih razgovorov in koordinacija verskih skupnosti in zavodi za prestajanje kazni zapora za izvedbo duhovne oskrbe. Željo zaprte osebe je potrebno pri tem v polnosti spoštovati, ali da si želi srečati s predstavnikom verske skupnosti ali pa da si tega ne želi (siol.net).

1.2.6 Alternativno prestajanje zaporne kazni

Pri kaznovanju odklonilnih dejanj pa poleg zavora obstajajo tudi druge oblike načina prestajanja kazni, ki so prilagojene posamezniku glede na stopnjo kaznivega dejanja, število kršitev in druge okoliščine. Ena od oblik prestajanja kazni je tudi alternativna oblika, ki se pri nas uveljavlja šele v zadnjih letih. Še leta 2008 je le pet obsojencev prestajalo kazen ob koncu tedna, dva obsojenca pa sta opravljala delo v splošno korist. Štiri leta pozneje pa je zapor ob koncu tedna prestajalo že 86 obsojencev, 11 jih je opravljalo delo v splošno korist, šest pa jih je kazen prestajalo v hišnem priporu, poroča Petrovčič (2013). Glede na prezasedenost slovenskih zaporov je alternativna kazen nekako logična poteza tudi zato, ker v slovenskem prostoru radi sledimo mednarodnim smernicam, kjer so se ti premiki v smeri alternativnih kazni zgodili že nekaj časa pred nami. Pri prestajanju kratkotrajnih kazni se pojavlja tudi vprašanje učinkovitosti le-teh, oziroma o tem, da so lahko za posameznika zaradi okoliščin celo škodljivi. Vsekakor pa ne gre jemati vse enako, saj se vendarle oblike kazni razlikujejo ravno tako, kot se razlikujejo odklonila dejanja.

Kakšne alternativne kazni pri nas sploh poznamo? Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (Uradni list RS, št. 110/06) pravi, da se kazen zavora do treh let lahko izvršuje tudi tako, da obsojenec med prestajanjem kazni zavora še naprej dela ali se izobražuje in prebiva doma, razen v prostih dneh (ob koncu tedna), ko mora biti v zavodu. Med te obsojence so izvzeti tisti, ki so bili obsojeni zoper spolne nedotakljivosti. Ob tem se zapor ob koncu tedna lahko dopusti obsojencu, ki mu je mogoče zaupati, da takega načina prestajanja zaporne kazni ne bo zlorabil, v času odločanja o načini izvršitve kazni zavora pa je zaposlen v skladu s predpisi o delovnem razmerju ali javnih uslužbencih ali na drugi pravni podlagi, samozaposlen ali samostojno opravlja kmetijsko dejavnost. V to skupino se uvršča tudi posameznike, ki imajo status dijaka in se redno šolajo, oziroma status študenta in redno izpolnjuje svoje študijske obveznosti. Za omenjen način prestajanja zaporne kazni lahko zaprosi tudi obsojenec sam,, sodišče pa o tem odloči tudi na predhodno mnenje direktorja zavoda.

Med alternativne načine prestajanja kazni zavora štejemo tudi hišni zapor, ki traja do devet mesecev, če so za to ugotovljene ustrezen okoliščine (možnost ponovitve

dejanja; osebne, družinske ali poklicne razmere; bolezen, invalidnost,...). Izvajanje hišnega zaporu nadzoruje sodišče samo ali preko policije, kateri smejo brez zahteve sodišča kadarkoli preverjati izvajanje hišnega zaporu.

Poleg hišnega zaporu pa se med alternativne načine prestajanja zaporne kazni upošteva tudi delo v splošno korist, vendar le obsojencem, ki imajo prestajanje kazni zaporu do dveh let in pri tem ne gre za dejanje spolne nedotakljivosti. Obseg dela se določi tako, da se z dvema urama dela nadomesti en dan zaporu. Delo se določi glede na obsojenčevo strokovnost in se ga razporedi tako, da ne moti njegovih družinskih, poklicnih in izobraževalnih obveznosti, delo pa se opravlja brez nadomestila, potek dela pa vodi in nadzoruje pristojni center za socialno delo (ministrstvo za pravosodje).

1.2.7 Krizne intervencije v zaporu

Kdaj nastane kriza v zaporu? Tekavčič-Grad (1994) pravi, da takrat, ko običajni mehanizmi za obvladovanje težav ne zadoščajo oziroma ustrezajo in posameznik ne more rešiti problema, ki je zanj pomemben. Tako lahko pride do zmede, ukrepanje pa je neustrezno in tako se pojavi kriza, ki ne le da se ne razreši, temveč se (lahko) celo poglobi in posledično še poslabša situacijo. Krizo pri tem predstavlja psihična reakcija, ki je posledica neke reakcije, ki je za ljudi in okolico ogrožujoča. Znotraj te krize se posameznik ne znajde in zanj nima adekvatnega repertoarja vedenja, oziroma načina kako bi se tej situaciji zoperstavil. Gre torej za neobičajne situacije, ki so težko vnaprej predvidljive, zato tudi ukrepanje temu primerno ni predvidljivo. Lahko pa v nekih okvirih določimo značilnosti krize, ki jo omenja Breznik (2005):

- a. Krizo vedno povzroči specifičen dogodek, ki ga oseba z lastnimi napori ne more sama razrešiti. Kadar se pojavi grožnja, da bodo določeni cilji težko dosegljivi, jih posameznik poskuša najprej doseči z običajnimi strategijami reševanja, ki pa v nekaterih primerih niso ustrezne. V teh primerih se ti problemi razvijejo v krizo.
- b. Krize v zaporih so normalen pojav, kar pomeni, da se vsakdo slej kot prej sreča s krizno situacijo.

- c. Krize so osebne narave – kar za nekoga predstavlja nepremagljivo oviro, je lahko drugemu zgolj izziv. Bolj kot sama narava dogodka je pomembna posameznikovo dojetje situacije, zaznava in interpretacija dogodka.
- d. Praviloma se krize razrešijo v kratkem času; povprečno naj bi bil časovni interval krize med 1 in 6 tednov, oziroma največ dva meseca.
- e. Posameznikov odziv na krizno situacijo je lahko zrel, prilagojen (npr. lahko razvije nove načine spoprijemanja z neprimerno situacijo) ali pa je neprilagojen, kar se kaže v neprimernih reakcijah ali osebni dezorganizaciji.

Kriza, ki jo opredeljuje Breznik (2005) poteka v treh fazah:

1. Faza – šok: v prvi fazi pride do takojšnjega odziva na neizogiben ali nerešljiv problem, pri katerem običajne strategije spopadanja s krizo odpovedo. Pride do upada motivacije, ki se kaže tako, da prizadeti preneha s poskušanjem reševanja nastale situacije.
2. Faza - reaktivna faza: označuje posameznikovo ponovnega poskusa prevzemanja nadzora nad situacijo, pri katerem človek vse mentalne in vedenjske napore usmerja v dano situacijo z namenom, da jo razreši. Večina kriz se največkrat razreši prav v tej fazi.
3. Faza – umik: zadnja faza se pojavi, če nobeden z nobenim od prejšnjih poskusov ne uspe zmanjšati napetosti.

Pozitivni pristop pri neobičajnih kriznih situacijah pa ima lahko tudi svojo priložnost, zato poznamo dvojni pomen krize: nevarnost in priložnost, meni Tekavčič-Grad (1994). Nevarnost krize je v tem, ker grozi, da bo uničila posameznika, vendar se ob tem pojavi tudi priložnost, saj omogoča, da posameznik doseže tisto kritično točko, ki jo lahko izkoristi za izboljšanje ali spremembo svojega načina življenja. Kriza pri tem narekuje nujno ukrepanje, način katerega je odvisen od:

- življenjskega stila in osebnostne strukture posameznika;
- načina in rezultat, s katerima je v preteklosti reševal podobne stike;
- količine podpore v okolici;
- posameznikove energije, ki določa ali se bo ob krizni situaciji zlomil, ali pa jo bo razrešil.

Med kriznimi intervencijami pa je prav, da izpostavimo še pogled iz strani pravosodnega policista, saj krizne intervencije niso vezane zgolj na zapornika.

Kritični dogodek je izreden in/ali nepričakovan dogodek, ki povzroči močno reakcijo uslužbenca na dogodek, zaradi česar je zaposleni nezmožen opravljati svoje delo naprej; oziroma – posledice se lahko izkažejo kasneje. Gre za nekakšno obliko posttravmatske stresne motnje, ki nastane kot nekakšen zakasnel ali podaljšan odziv na izjemno hude stresne dogodke, kot so v zaporu lahko: samomor, poškodba ali smrt zapornika, upor ali nemiri v zaporu, požar, napad na zaposlenega, nesreča pri delu, grožnje na delovnem mestu, smrt pri opravljanju službe,... Ljudje se na omenjene dogodke sicer različno odzivamo, zato so tudi posledice lahko različne: psihične (nočne more, zmedenost,...), fizične (bolečina v prsih,...), vedenjske (alkohol, droge,...).

Za primer navajamo dva (resnična) primera iz prakse:

1. Napad na pravosodnega policista in poskus pobega s strani pripornika, kateri je bil obdolžen kot večkratni morilec in je kasneje med preiskavo tega dogodka hladno dejal, da bi pravosodnemu policistu vzel strelno orožje in ga tudi uporabil. Še sedaj, ko beseda nanese na ta dogodek je pri vpletenih pravosodnih policistih čuti jezo in hkrati nemoč.
2. Smrt zapornika zaradi prevelikega odmerka mamil v bivalnem prostoru – v pogovoru s sodelavci, ki so bili v času dogodka v službi, je začutiti različne reakcije. Nekateri gredo še danes z odporom v ta bivalni prostor, drugim pa sploh ni mar; še več, eden od zaposlenih je celo dejal, da če bo kdaj oral v zapor kot zapornik, se ga brez problema lahko namesti v omenjeni bivalni prostor. Pri vsem tem ne gre toliko za brezbržnost, temveč za to, da se omenjeni dogodek posameznika tako zelo prime, da lahko izrazi le tako negativno čustvo, kot je gnus.

Pomembno je, da delodajalci v takih okoliščinah pravilno postopajo, predvsem pa da delavcu nudijo primerno podporo. Takšna obravnava zaposlenega je pomembna predvsem zaradi tega, da se znebi občutka krivde ter tudi zaradi občutka, da se v tej situaciji ni znašel sam, temveč ima primerno podporo, meni Fin (2000). Zanimivo je dejstvo, da se v podobnih primerih pravosodnim policistom nudi relativno majhna podpora, na drugi strani pa se z zapornikom ukvarjajo številni strokovnjaki.

1.2.8 Izvrševanje kazenskih sankcij

V tem poglavju pa bomo nekaj vrstic namenili poslanstvu izvrševanja kazenskih sankcij, oziroma ciljem na tem področju, ki so si jih postavili na Upravi RS za izvrševanje kazenskih sankcij (v nadaljevanju Uprava). Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, ki ga je DZ RS sprejel leta 2006 (uradni list), obsega:

- Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij,
- Zakon o državni upravi,
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o državnem tožilstvu,
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o javnih uslužbencih ZJU-B,
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij.

Osnovno poslanstvo je torej izvrševanje kazenskih sankcij s ciljem zagotavljanje varne zapore za vse udeležence (zaporniki, zaposleni, družba), hkrati pa tudi zagotavljanje resocializacijo zaprtih oseb, pojasnjujejo na Ministrstvu za pravosodje in dodajajo, da mora biti obravnava zaprtih oseb organizirana tako, da zaprte osebe obravnava za življenje na prostosti in jih odvrča od kaznivih dejanj. Pri tem se osredotočajo na to, da bodo zaporniki po prestajanju zaporne kazni lahko živeli v skladu z veljavnimi pravnimi in moralnimi normami, pri tem pa Uprava opravlja upravne in strokovne naloge, ki se nanašajo na:

- ❖ izvrševanje kazenskih sankcij;
- ❖ organizacijo in vodenje zavodov za prestajanje kazni zapora in prevzgojnega doma;
- ❖ zagotavljanje finančnih, materialnih, kadrovskih, tehničnih in drugih pogojev za delovanje zavodov in prevzgojnega doma;
- ❖ usposabljanje kadrov za potrebe izvrševanja kazenskih sankcij;
- ❖ uveljavljanje pravic in obveznosti oseb, ki jim je bila odvzeta prostost.

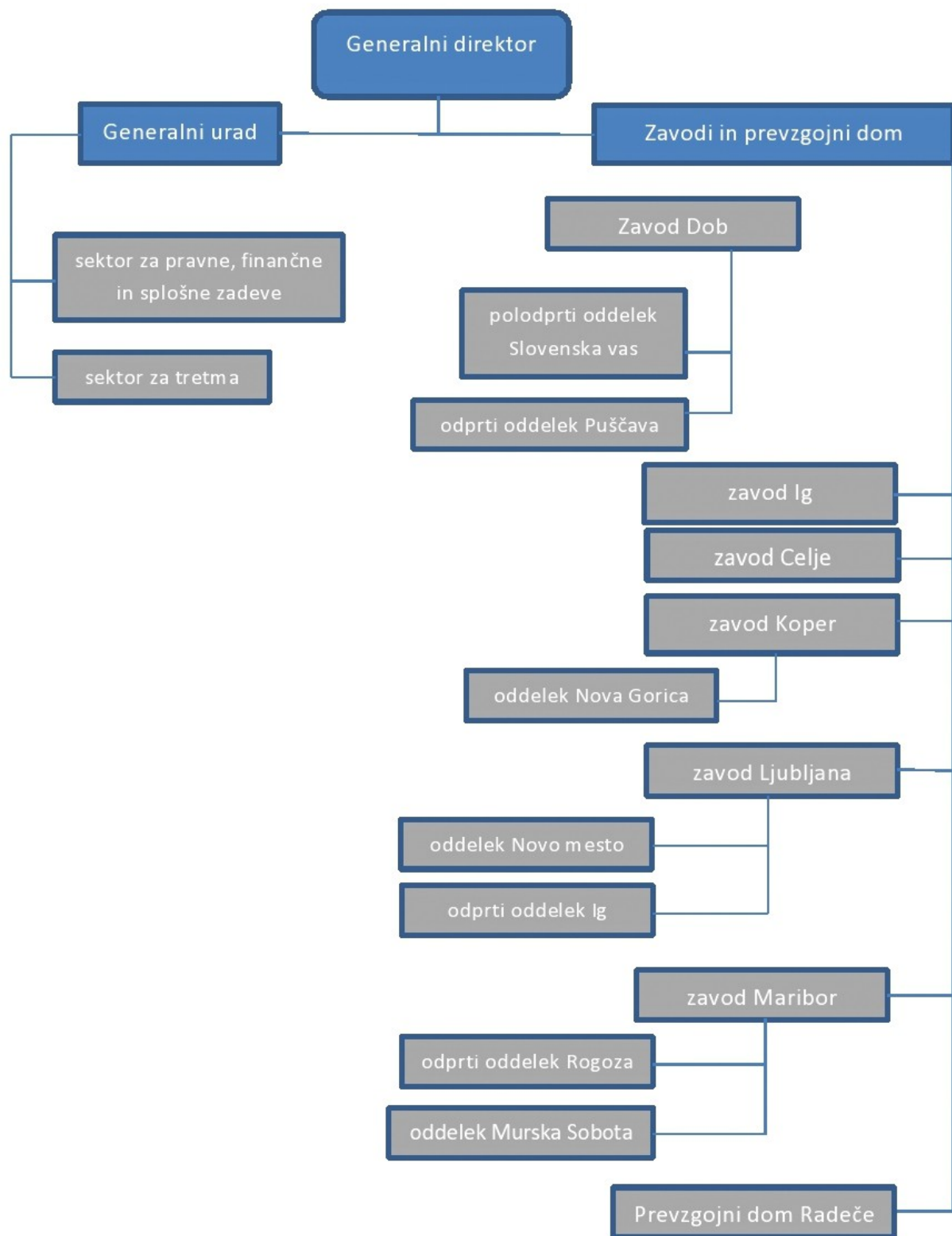
V Sloveniji se kazni zapora izvršujejo v šestih zavodih za prestajanje kazni zapora, ki delujejo na trinajstih lokacijah. Kazenska sankcija se izvrši, ko postane odločba, s katero je sankcija izrečena, pravnomočna in ko za njeno izvršitev ni zakonite ovire.

Zavodi za izvajanje kazni zapora so: Zavod za prestajanje kazni zapora Dob, Zavod za prestajanje kazni zapora Ig (za ženske), Zavod za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje, Zavod za prestajanje kazni zapora Koper, Zavod za prestajanje kazni zapora Ljubljana in Zavod za prestajanje kazni zapora Maribor.

V okviru Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij deluje tudi Prevzgojni dom Radeče za mladoletnike, kamor so napoteni mladoletniki z vzgojnim ukrepom oddaje

v prevzgojni dom. V spodnji shemi si lahko ogledate organizacijsko shemo uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij.

Slika 1: Organizacijska shema RS za izvrševanje kazenskih sankcij

(letno poročilo Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij, 2014)

Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij skrbi za:

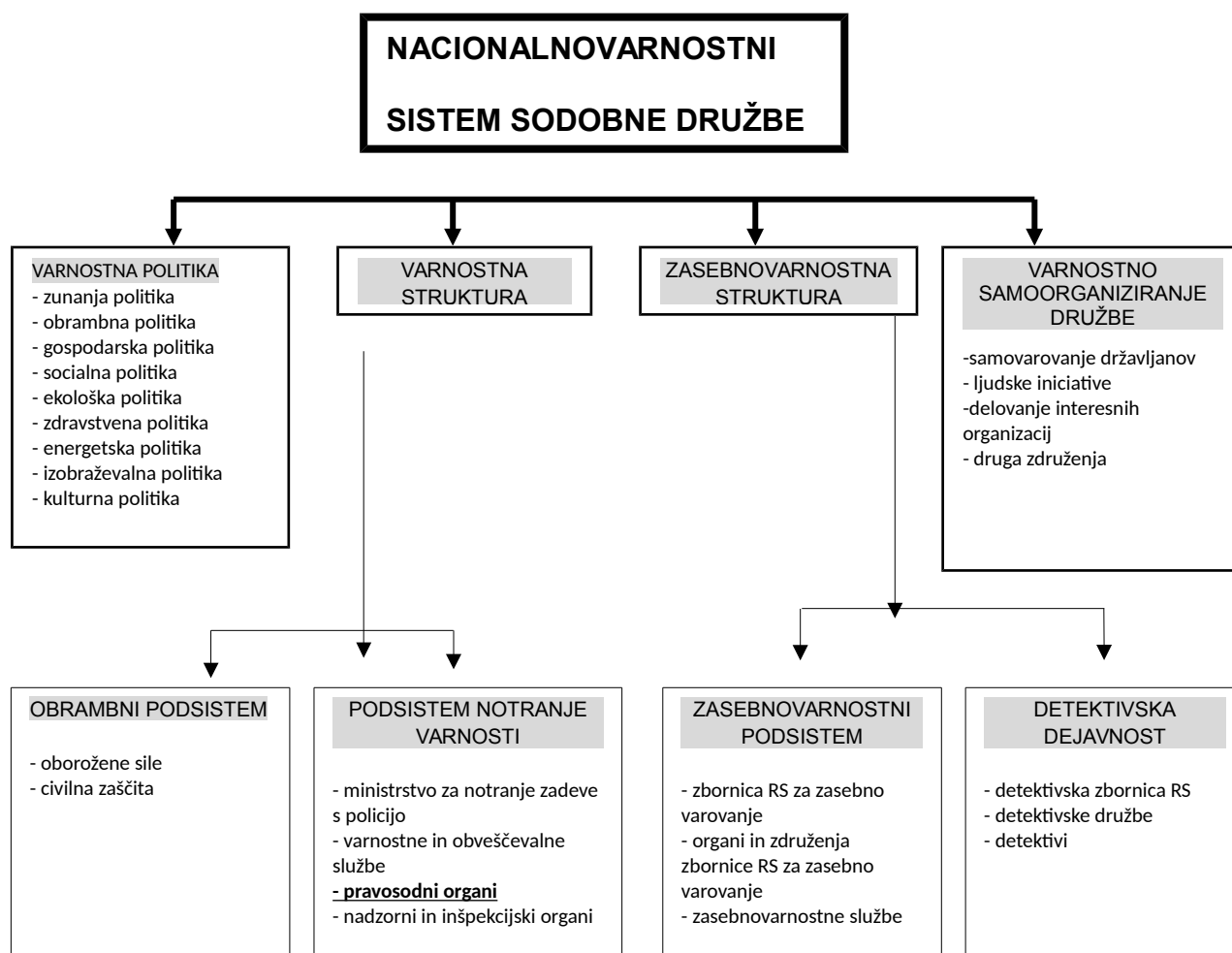
- uveljavljanje pravic in obveznosti zaprtih oseb;
- razvoj specifičnih, socialnih, psiholoških, pedagoških, socioloških ter drugih oblik in metod dela z zaprtimi osebami;
- razvoj socialnega dela in postpenalne obravnave zaprtih oseb;
- zdravstveno varstvo zaprtih oseb;
- usklajeno izvajanje drugih kazenskih sankcij;
- uniformo in drugo osebno opremo, ooborožitev, tehnično in drugo opremo paznikov;
- razvoj sistemov zavarovanja zaprtih oseb;
- varovanja sodnih zgradb.

Poleg vseh teh nalog pa uprava opravlja tudi druge naloge, ki so določene z zakonom, med drugimi tudi predlaga izboljšanje sistema izvrševanja kazenskih sankcij, odloča na prvi stopnji v upravnem postopku (kadar je tako določeno z zakonom) in zbira ter obdeluje statistične in druge podatke o izvrševanju kazenskih sankcij. Pri opravljanju nalog uprava sodeluje tudi z znanstvenimi organizacijami, strokovnimi društvi in drugimi zainteresiranimi organizacijami. Upravo vodi generalni direktor, posamezne zavode pa direktorji zavodov. Dislocirane oddelke vodijo vodje oddelkov.

Omeniti velja še zakone in podzakonske akte, ki urejajo in izvršujejo kazenske sankcije:

- Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ur.l. RS, št. 22-973/2000),
- Zakon o kazenskem postopku (ur.l. RS, št. 63-2168/1994),
- Uredba o ustanovitvi zavodov za prestajanje kazni zapora v Republiki Sloveniji (Ur.l. RS, št. 84-3800/2000),
- Navodilo o razporejanju obsojencev na prestajanje kazni zapora (ur.l. RS, št. 78-3622/2000),
- Pravilnik o izvrševanju kazni zapora (ur.l. RS, št. 102-4274/2000),
- Pravilnik o izvrševanju pripora (ur.l. RS, št. 72/98),
- Pravilnik o izvrševanju vzgojnega ukrepa oddaje mladoletnika v prevzgojni dom (ur.l. RS, št. 73-3426/2000),
- Pravilnik o izvrševanju nalog pravosodnih policistov (ur.l. RS, št. 78-4058/2001),
- Pravilnik o nošenju, hrambi in vzdrževanju orožja, nošenju uniforme pravosodnih policistov ter uporabi, označitvi in opremi vozil (ur.l. RS, 80-4165/2001),
- Uredba o nazivih, pogojih za pridobitev nazivov in posebnih označbah nazivov praznikov (ur.l. RS, 53-2865/2000).

Slika 2: Zagotavljanje javne in zasebne varnosti v Republiki Sloveniji

Nacionalni varstveni sistem sodobne družbe (Čas, 1999)

1.2.9 Medikamentacija zapornikov

Odvzem svobode je že tako ali tako poseg v človekove pravice, ki lahko pomembno vplivajo na zapornikovo težavno vedenje in dojemanje okolje okoli sebe. Zaporna kazen lahko posameznika zelo močno zaznamuje, zaradi česar se lahko začnejo pojavljati nove težave, ki so največkrat psihičnega izvora; fizične težave (bolezni,

poškodbe,...) so bolj izjema kot pravilo pri pojavljanju teh težav pri posameznikih. Večino takšnih težav se poskuša rešiti s pogovori, ki pa praviloma ne zaležejo, zato zaporniki večkrat sami zahtevajo, da se jim pomaga z zdravili. Najbolj pogosta težava v zaporu je, da zaporniki ponoči ne morejo spati. Nespečnost je dokaj razumljiva, saj v brezdelju zaporniki večji del dneva preležijo, dremajo ali pa celo prespijo, zaradi česar se po nekaj dnevih pojavi nespečnost. V tem primeru zdravnik (v zaporu) največkrat predpiše sprva najbolj blaga uspavala, ki pa po določenem času ne pomagajo več, zato se zaporniku predpiše nekoliko močnejša uspavala. Večkrat se dogaja, da zaporniki uspavala uživajo ves čas prestajanja zaporne kazni. Zapornikom pa se uspavala ne prepisuje zgolj zaradi nespečnosti, temveč tudi zato, da je ponoči mir.

Osebnostne motnje lahko srečujemo v najrazličnejših skupinah ljudi, pri tem pa ni izjema niti zapor. Za zapornika, ki ima že dalj časa duševne težave, obstaja velika verjetnost, da je bil nekoč že obravnavan v eni izmed ustanov za duševne bolezni. Zanimivo je to, da je tak zapornik v zaporu lažje obvladljiv, saj ima verjetno za seboj že neko psihiatrično zgodovino. Ti zaporniki navadno seboj prinesejo tudi zdravila, ki jih zdravnik v zaporu pregleda, se pogovori z zapornikom in če ne zazna kakšnih neprimernih posebnosti, jih lahko zapornik dobiva dalje pod istimi pogoji, kot jih je užival na prostosti. Vendar teh zdravil zapornik nima pri sebi, temveč mu jih delijo zaposleni v zaporu in v skladu z navodili zdravnika.

Psihiatrizacije v zaporu je vedno bolj prisotna, predvsem za zapornike v priporu. Večkrat se je že zgodilo, da je psihiatrovo mnenje spremenilo potek sojenja na sodišču, ki je vplivalo na kakšen način bo zapornik prestajal kazen, višino izrečene kazni, režim prestajanja kazni ali pa celo na neprestajanje zaporne kazni, oziroma izrečen ukrep psihiatričnega zdravljenja. Vloga psihiatra v tem procesu je močno nehvaležna, saj zaporniki od njih včasih pričakujejo preveč, oziroma niti ne vedo točno kaj sploh lahko od njih pričakujejo.

Zelo problematični zaporniki so tisti, pri katerih se v zaporu pojavi kakšna duševna bolezen. V tem primeru se zaposleni znajdejo pred zahtevno preizkušnjo, pri kateri zaposleni najprej poskušajo ugotoviti ali gre za resno ali za zaigrano potezo. Ker od zaposlenih v zaporu nihče ni psihiater, nihče ne morem diagnosticirati stanje, temveč je njihova naloga le v tem, da ocenijo stanje in poročajo ustrezni osebi (zdravnik,

psihiater). Nihče se namreč ne želi izpostavljati z prevzemanjem odgovornosti, saj večino zaposlenih skrbi lastna zaščita, oziroma je ves čas prisoten strah, da ne bi prišlo do kakšne tožbe. Zaradi teh okoliščin zaposleni navadno zaporniku takoj omogočijo psihiatra, ko ga le-ta zahteva, za kar pa obstajajo tudi uradna navodila. Neprimerno bi bilo trditi, da zaporniki ne potrebujejo psihiatra ali zdravnika (včasih ga potrebujejo še bolj), vendar tudi za to obstajajo določene meje, da ne pride do izkoriščanja. O tem nam govori tudi naslednji (resnični) primer iz prakse:

PriporNIK je imel že takoj ob prihodu v zapor težave s spanjem. Izsiliti je poskušal dodana uspavala, vendar mu jih zaposleni niso želeli dati brez odobritve zdravnika. Kasneje je povedal, da se je takrat začel pretvarjati, da ima psihične težave. Le zaradi njega so morali večkrat poklicati dežurnega zdravnika, štirikrat pa je bil hospitaliziran v psihiatrični bolnišnici. Poskusil je celo s samomorom – porezal se je z britvico; enkrat pa je pletel vrvico in zanko v prisotnosti paznika in mu ob tem razlagal, da se bo obesil nanjo, vendar ga je paznik pomiril in ga prepričal, da tega ne stori, hkrati pa mu je vrvico odvzel.

Kasneje omenjeni zapornik ni nikoli več potreboval zdravnika, ne glede na to, za kakšno težavo je šlo. Ker pri zaposlenih ni mogel ničesar doseči, se je odločil, da bo psihične težave zaigral, pri tem pa je upal, da mu bo s to pretvezo uspelo priti do dodanih uspaval. Poleg tega je bilo njegovo mišljenje naravnano na to, da če ga je država že zaprla, naj ima z njim vsaj veliko stroškov in problemov, saj drugega tako ali tako nima za počet.

Omenjenega zapornika smo v zaporu ves čas spremljali in je bil eden redkih, ki nam je te stvari odkrito priznal. Med zapornikih je bilo večkrat zaslediti podobna razmišljanja, vendar je bilo to navadno le pri tistih, ki so kazni že prestali.

Opisani primer nam lepo kaže, da je bil zapornik med prestajanjem zaporne kazni v nekakšni krizi, ki jo je poskušal premagati na svoj način. Ali je imel res tako velike težave s spanjem, ali pa je bil že nekako odvisen od uspavalnih tablet oziroma od katerih drugih prepovedanih substanc, lahko le sklepamo, vendar je bila njegova težava za njega tako močna, da je pristal na to, da se ga zapre na zaprti oddelek psihiatrične bolnice ter da mu tam dajejo zdravila, ki so namenjena res le duševnim bolnikom.

Uporaba medikamentov se je v zaporih preveč razširila. V zaporih večkrat igrajo zelo pomembno vlogo, saj velikokrat »nadomestijo« paznika – kot smo ugotovili že v zgornjih vrsticah, gre pri njihovi uporabi večkrat le za to, da je ponoči mir. Pravosodni policisti oziroma drugi zaposleni se o tem problemu z zdravniki največkrat ne pogovarjajo, saj je vztrajajo pri svoji strokovnosti in pri tem, da ga veže poklicna molčečnost do pacienta, čeprav bi bila izmenjava koristnih informacij zelo priporočljiva predvsem za delo pravosodnih policistov. Po drugi strani pa je zdravnikova molčečnost razumljiva, saj Hipokratova prisega pravi, da bo zdravnik svojo strokovnost in svoje znanje predajal le »svojim sinovom, sinovom svojega učitelja in učencem«, ki so po pogodbi zapriseženi zdravniškemu zakonu in nikomur drugemu, meni Dolenc (1993, 21). Ob tem pa nihče od zdravnikov ne želi govoriti o tem, da so medikamenti v zaporu del kontrolnega nadziranja.

1 SOCIALNO DELO

Socialno delo je področje dela, ki se ukvarja z ljudmi v različnih okoliščinah in v različni situaciji (socialno ogroženi, mladi, stari, ljudje v različnih stiskah,...). Gre torej za pomoč v stiskah, za katero Milosavljevič (1990) pojasnjuje, da je to specifika socialnega dela. Če povemo drugače, gre torej za humanistični pristop posameznikom in ljudi ne le v stiski, temveč tudi pri njihovem razvoju.

V kratkem pojasnjevanju bi težko zajeli vse skupine ljudi, ki se jih dotika socialno delo, saj lahko po drugi strani trdimo, da skorajda ni skupine ali posameznikov, ki ne bi bili (pasivno ali aktivno) vključeni v proces ali delovanje socialnega dela. Ravno zaradi vseh okoliščin je tudi opredeljevanje socialnega dela zahtevno, če ne že nehvaležno dejanje, saj se različne definicije med seboj razlikujejo. Pri tem ne gre za to, da bi se omenjene definicije med seboj izpodbijale, temveč gre bolj za vprašanje iz katerega vidika različni avtorji pristopajo do pojasnjevanja te stroke. Seveda so tukaj še drugi pogoji, med katerimi izredno pomembno vlogo igra obdobje v katerem so se avtorji opredeljevali o definiciji socialnega dela. Obdobje pojasnjevanja ni pomembno le zaradi razvoja časa in različnih družbenih sistemov, temveč tudi zaradi tega, ker smo se v zelo kratkem času znašli pod vplivom različnih kulturnih okolji; Slovenija je namreč vedno bila v nekakšnem razcepu med srednjo Evropo in Balkanom, posledično pa nismo bili nikoli dlje časa del le enega sistema. V sedanjem času se torej bolj kot ne borimo ustvariti nekakšno lastno identiteto na številnih področjih, torej tudi na tem, da definiramo socialno delo iz sebi lastnega zornega kota.

2.1 Značilnosti socialnega dela

V prejšnjih vrsticah smo ugotovili, da definiranje socialnega dela ni enostavna naloga, vendar kljub temu lahko omenimo nekatere značilnosti te stroke. V tem kratkem pregledu bomo težko zajeli vse najpomembnejše značilnosti, s katerimi se socialno delo ukvarja, vendar je na mestu, da omenimo vsaj nekatere.

Glavna značilnost socialnega dela je v tem, da spodbuja socialne spremembe, premagovanje problemov v človeških odnosih in opolnomočenje ter osvoboditev ljudi za dosego večje blaginje so zapisali v Skupnosti centrov za socialno delo (2005), kjer tudi omenjajo, da s praktično uporabo teorij človeškega vedenja in socialnih sistemov socialno delo posreduje tam, kjer ljudje prihajajo v interakcije s svojim okoljem. Pri tem poudarjajo, da sta temeljni načeli socialnega dela načeli človekovih pravic in socialne pravičnosti. S tem se strinja tudi Flaker (2003), ki dodaja, da ni mogoče predpisovati postopke za dosego cilja, saj so ti postopki tudi konkretna manifestacija

metod v celoti; pri tem se lahko opišejo nujna opravila, ki morajo biti legitimna v skladu s postopkom socialnega dela. Fortuny in Teresa (1990) omenjata še metodološko prakso kot humanistično vedo, ki je značilna za socialno delo, katera omogoča številna spoznanja o specifičnih temah socialnega dela in se mora razvijati na podlagi različnih socialnih konceptov in teoretičnih predpostavk iz katerih strukturirajo svoja znanja.

Mesec (2003) pravi, da je namen socialnega dela izboljšati reševanje socialnih problemov in sposobnosti ljudi za spopadanje z njimi, povezovati ljudi s sistemi, ki jim ponujajo vire, storitve in priložnosti, promovirati učinkovito in humano delovanje teh sistemov in prispevati k razvoju in izboljšanju socialne politike. Urbanc in Kletečki (2003) omenjata, da se s praktičnega vidika delo socialnih delavcev odvija na mikro-nivoju, v odnosu »eden na enega«, kjer se socialni delavec obrača k uporabniku kot človeku in sočustvuje z njegovo bolečino. Vendar Mesec ob tem dodaja, da namen socialnega dela ni v tem, da se osredotoča na stiske in težave ljudi s samim seboj, niti ne na probleme sistemov virov, temveč na interakcijo med posamezniki in sistemi in med sistemi virov samimi. Pri tem Mesec (prav tam) razlikuje šest glavnih funkcij socialnega dela:

- pomaga ljudem izboljšati in bolj učinkovito uporabljati njihove sposobnosti za reševanje težav in oblikovanje življenjskih nalog, da bi uresničili svoje vrednote, želje in načrte;
- izpostavlja povezave med ljudmi in sistemi virov;
- olajšuje interakcije, preoblikuje in vzpostavlja odnose med ljudmi znotraj sistemov virov;
- prispeva k razvoju in preoblikovanju socialne politike;
- razdeljuje materialne vire;
- rabi kot dejavnik socialne kontrole.

Funkcije socialnega dela se zdijo pri tem samoumevne, predvsem pri tistih, ki imajo izkušnje s socialnim delom, vendar je pri tem potrebno omeniti, da ni povsod sprejeto, da bi morala teorija socialnega dela vključevati vse te funkcije, še dodaja Mesec (prav tam).

2.2 Socialno delo v zaporih

Centri za socialno delo so močno vpeti v dogajanje v zaporih. Med sodelovanjem zavoda z zunanjimi ustanovami so celo najbolj vpeti, kar bomo lahko videli iz spodnje tabele sodelovanja zavoda z zunanjimi ustanovami.

Socialno delo v zaporih je usmerjeno predvsem v razreševanje kriznih situacij, urejanje in vzdrževanje stikov s svojci, sodelovanje s pristojnimi centri za socialno delo in delovnimi organizacijami,.. Pomoč zajemajo tudi raznovrstna svetovanja za razreševanje osebnih stisk z informativnimi in razbremenilnimi razgovori ter motivacijski razgovori za pripornike, ki so bili v zavodu ocenjeni kot samomorilno ogroženi.

Najpogostejša ovira pri reševanju akutnih socialnih težav pripornikov predstavlja odobritev obiska pristojnega centra za socialno delo s strani sodišča in s tem povezano čakanje za izdajo dovoljenja (letno poročilo, 2014).

Stegu (2006) pojasnjuje, da ima Center za socialno delo določene sklope nalog, njihove vloge pa je organiziranje akcije pri reševanju postpenalne problematike obsojene osebe, ob poznavanju zakonskih predpisov in poznavanju služb ter institucij. Pri tem je pomembno tudi to, da se CSD (Center za socialno delo) že takoj na začetku dela z obsojeno osebo vključuje tudi druge institucije. Naloge CSD-ja med postpenalno obravnavo se tako delijo na:

- opravljanje nalog med prestajanjem kazni zapora, pri čemer se vključi različne strokovne službe na terenu;
- center posreduje podatke iz okolja, v katerem je obsojena oseba živel;
- sledi načrtovanje postpenalne obravnave (pri tem se določi kdo bo nosilec in kdo izvajalec nalog, določi se časovni rok obravnave ter predvsem kakšne bodo metode dela za zapornikom;
- k nalogam centra za socialno delo pa se prišteva tudi opravljanje nalog po prestajanju zaporne kazni.

Socialno delo, ki poteka v zaporih nima nekakšne funkcije družbenega nadziranja, saj je usmerjeno predvsem v nudenje pomoči. Temelji torej na tem, da posamezniki v sodelovanje prostovoljno privolijo, lahko pa pomoč tudi odklonijo. Socialni delavec

ima pri tem nalogo, da vzpostavi delovni odnos med obsojencem in družino, ta odnos vzdržuje in ga tudi krepi, posledično pa s tem daje priložnost, da se soustvarjajo nove možnosti. K tem nalogam oziroma ciljem socialnega dela štejemo tudi to, da socialni delavec pri tem nudi možnost samopomoči obsojeni osebi. Namen tega, je, da se bo le-ta lahko kvalitetnejše vrnil v svoje okolje in tam na aktiven način prevzel svojo vlogo v skupnosti, katero je imel tudi preden se je začela sama kazen zapora, meni Stegu (2006).

Avtor (prav tam) dodaja, da socialni delavci večkrat prevzamejo vlogo zastopnika, svetovalca, pogajalca, koordinatorja, mediatorja in druge osebe, zato je njihova najbolj pomembna funkcija ravno to sodelovanje z različnimi ustanovami, s katerimi ustvarjajo mostove med uporabniki, zaposlenimi in institucijami.

Iz letnega poročila uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (2014) lahko vidimo, da so v letu 2014 strokovni delavci nudili pomoč s socialnega področja pri 41,6% na novo sprejetih pripornikih in pripornicah v sedmih zavodih, kjer se izvršuje pripor. Med izvrševanjem pripora je bil v 132 primerih (37,7%) vzpostavljen stik s pristojnimi centri za socialno delo oziroma z ostalimi nosilci socialne varnosti. Poleg centrov za socialno delo je bil zaradi reševanja težav vzpostavljen tudi kontakt z Zavodom za zdravstveno zavarovanje, z izobraževalnimi institucijami, upravnimi enotami ter humanitarnimi organizacijami, bankami, Zavodom za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in drugimi organizacijami. Priporniki so se v zavodih vključevali v raznovrstna izobraževanja in delavnice, ki so jih organizirale zunanje izobraževalne ustanove in nevladne organizacije. Glede na zgoraj omenjene številke lahko vidimo, da je prostora za napredovanje zapornikov v socialnem vidiku še veliko; ne pozabimo namreč, da se za socialno pomoč ali sodelovanje zaporniki odločijo prostovoljno.

Socialno delo v zaporu obravnava (letno poročilo, 2014):

- socialno obravnavo pripornikov,
- socialna obravnava oseb na prestajanju uklonilnega zapora,
- socialna obravnava obsojencev in mladoletnikov,
 - o socialno delo ob sprejemu in v času prestajanja kazni,
 - o sodelovanje z zunanjimi izvajalci socialnega varstva in drugimi ustanovami,
 - o priprava na odpust,

- zaposlitev,
- nastanitev,
- materialna pomoč,
- svetovanje v postpenalni obravnavi.

Socialno delo v zaporih vključuje tudi sodelovanje z zunanjimi izvajalci socialnega varstva in drugimi ustanovami. Izvajanje tega načrta ni mogoče brez povezovanja zavodske socialne službe z zunanjimi ustanovami, pri čemer večkrat prihaja do večplastnih problemov, zato je sodelovanje z drugimi ustanovami nujno. V spodnji tabeli si lahko ogledamo, kako pogosto je potekalo sodelovanje socialne službe v zaporu z zunanjimi ustanovami v preteklem letu (2014).

Socialno delo v zaporih opravljajo strokovnjaki iz tega področja, ki tako kot nekatere druge službe socialnega dela, temelji na spoznanju, da je omenjeno delo preveč kompleksno in pomembno, da bi ga opravljali delavci brez ustrezne strokovne izobrazbe, kot meni Milošević-Arnold (1998) za nekatere značilnosti socialnega dela, ki se prav tako kot drugi segmenti lahko upošteva tudi na področju socialnega dela v zaporu. Na ta način je socialni delavci v zaporih povezani z nekaterimi drugimi strokovnimi službami (centri za socialno delo, zavodi za zaposlovanje, delovne organizacije, zdravstvene in izobraževalne ustanove, stanovanjske organizacije,...), ki opravljajo različna dela z zaporniki. Da je sodelovanje teh služb res nujno kaže podatek, da je bilo v letu 2014, od 1430 zapornikov kar 4685 različnih stikov s temi službami, oziroma več kot 3 stiki na vsakega zapornika.

Tabela 3: Sodelovanje zavodov z zunanjimi ustanovami (leta 2014)

Naziv/vrsta ustanove	Število stikov
centri za socialno delo	2274
zavodi za zaposlovanje	235
delovne organizacije	199
rdeči križ in Karitas	225
zdravstvene ustanove	257
izobraževalne ustanove	495
stanovanjske organizacije	141
ZPIZ	61
domovi za starejše občane	88
samski domovi	64
drugo	373
skupaj	4685

Vir: letno poročilo Uprave za izvrševanje kazenskih sankcij, 2014

Zavodi so tako v skoraj polovico primerih (48,5%) sodelovali s centri za socialno delo, sodelovanje katerih ocenjujejo za solidno, občasno pa bi pričakovali le nekoliko hitrejšo odzivnost. Socialno delo v zaporih vključuje tudi druga dela, kot so priprava na odpust (zaposlitev, nastanitev, materialna pomoč) in svetovanje v postpenalni obravnavi (letno poročilo, 2014). Vsa omenjena poročila nam kažejo, da truda pomoči okoli zapornikov in njihove celostne obravnave torej ne gre očitati, saj je v poskus kvalitetnejšega vračanja v družbo vpetih cela vrsta različnih služb. Iz osebnih (delovnih) izkušenj pa lahko trdim(o), da je večkrat občutiti vse preveč motečih dejavnikov pri tem poskusov pomoči. Kot enega najbolj motečih bi izpostavil predvsem preobilno birokracijo, ki predstavlja dodatno oviro pri vsebinsko kvalitetnejšemu delu z zaporniki. Ob tem dobi včasih posameznik občutek, da se številni ljudje ukvarjajo le s številkami posameznikov, katerih nikoli ne vidijo. V potrditev tega pomisleka, bomo lahko videli tudi odgovore strokovnih delavcev (vzgojiteljev) v praktičnem delu te naloge.

2.2.1 Postpenala

Postpenalno skrb v Sloveniji opravlja center za socialno delo, načrt pomoči pa naj bi bil narejen v sodelovanju med posameznikom, centrom za socialno delo in samo ustanovo – zaporom. Ideja postpenale je v tem, da poskuša poiskati pravi način, povezati in uresničiti ideje, ki bi bile v pomoč zaporniku. Pri tem je potrebno izpostaviti, da brez prave motivacije samega zapornika ne gre, torej je potreben tisti notranji vzgib, ki bo dal moč za nadaljnjo postpenalno delo oziroma za celostno vključevanje po prestani kazni v socialnem, ekonomskem in izobraževalnem smislu. S tem se strinja tudi Stegu (2006), ki pravi, da je postpenalna obravnava proces, ki poskuša pri posamezniku spodbuditi in krepiti moč ter vire, ki mu bodo v pomoč pri hitrejši in bolj učinkovitem vključevanju v vsakdanje življenje potem, ko bo končal prestajanje kazni. Vendar se postpenala ne začne šele po končani kazni, temveč že ob samem začetku, saj je to celovitejši proces.

Zapornik namreč pozna dva mejnika nekakšnega kritičnega obdobja; ko posameznik vstopa iz prostosti v zapor in ko se iz zapora vrača nazaj v prostost. Postpenala pri tem pomaga pri kvalitetnejšem vključevanju v novo okolje, ki je lahko hkrati tudi priložnost za nov začetek, meni Brinc (1994).

Postpenalna obravnava vsebuje tudi načrt, v katerega je vključeno tudi svetovanje, kot posebna oblika socialnega vključevanja po končani kazni. V letnem poročilu (2014) omenjajo, da se ta oblika v praksi vedno težje izvaja, izvajajo pa jo zgolj centri za socialno delo, oziroma prostovoljci, ki so večinoma študentje družboslovnih fakultet. V letu 2014 je zgolj 17 obsojencev imelo svetovalce, le-ti pa so svoje delo opravljali pod okriljem centra za socialno delo, verskih organizacij in nevladnih organizacij. V primerjavi z predhodnim letom (2013) se število svetovanj ni spremenilo, na novo je bilo uvedenih le pet svetovanj preko verske organizacije oziroma zaporniškega vikariata. Centrom za socialno delo je bilo iz strani zavodov podanih še 11 predlogov za imenovanje svetovalca obsojencev, vendar jih centri za socialno delo niso odobrili. Pri tem predstavlja težavo neurejeno financiranje svetovalcev s strani centrov za socialno delo, zaradi česar upada število svetovalcev, ki temelji na volonterski osnovi. Obsojenci so odločitev sprejeli, saj se nihče od njih ni pritožil na negativno rešene vloge. Ali gre pri tem sprejetju zavrnitve za to, da nimajo upanja, da bi se situacija spremenila, ali pa gre predvsem za pomanjkanje motivacije (kot ključno točko kvalitetnejšega vračanja v socialno okolje), lahko le ugibamo.

2.2.2 Strokovno delo z zaprtimi osebami

Strokovno delo v zavodih poteka v skladu s sodobnimi spoznanji penološke stroke in temelji na interdisciplinarnem pristopu, skupinskih in individualnih metodah dela. Izvajajo ga različni strokovni delavci (socialni delavci, pedagogi, socialni pedagogi, psihologi in zdravstveni delavci), samo delo pa je usmerjeno v sodelovanje z zunanjim okoljem v najširšem smislu. Strokovni delavci so organizirani v strokovne time, katere vodijo vodje vzgojnih služb, hkrati pa so člani strokovnih timov tudi predstavniki pravosodnih policistov in inštruktorjev (letno poročilo, 2014).

2.2.3 Strokovni delavci

Strokovni delavci v zaporih imajo različne profile izobrazbe, med katerimi izstopajo tisti z socialno in pedagoško osnovo. Strokovni delavci v socialnem varstvu so delavci, ki so dosegli ustrezno stopnjo izobrazbo ali pa imajo zadostne delovne izkušnje, imajo opravljeno pripravništvo in so opravili izpit za delo na področju socialnega varstva. Žist (2009) pojasnjuje, da strokovno delo v zaporih temelji na socialnoterapevtski orientaciji in interdisciplinarnem pristopu pri delu z zaprtimi osebami. Tako so v zaporu v Ljubljani trije strokovni delavci (socialni delavec, psiholog in pedagoginja), ki se ukvarjajo z osebami, ki prestajajo kazen zapora. Na podlagi razgovora, ki ga strokovni delavci opravijo z zaporniki, načrtujejo nadaljnjo obravnavo, oblika katere se določi le v dogovoru z zapornikom in na podlagi njegove želje. Njihovo delo temelji na individualnem pristopu, v delu v manjših skupinah in v domski skupnosti. Avtor (prav tam) pojasnjuje, da je dosedanja praksa pokazala, da zaporniki ne želijo imeti stike s strokovnimi delavci v zaporu, ki lahko temeljijo na nezaupanju ali pa na vprašanju smisla.

Priročnik za prestajanje kazni zapora (2014) razkriva, da med strokovne delavce zajemajo: pedagoge, psihologe, socialne delavce, vzgojitelje, učitelje, učitelje praktičnega pouka, delovne terapevte, strokovne delavce za obravnavo od odvisnosti in zdravstveno osebje. Vsi ti različni profili strokovnih delavcev skrbijo za takšno organizacijo življenja in dela v zavodu, ki pospešuje vključitev posameznika v normalno življenje na prostosti po prestani kazni. Osebni načrti se pripravijo na podlagi razgovora obsojenca in strokovnega delavca.

2.2.3 Osebni načrt

Resocializacija, ki jo bomo nekoliko bolj podrobno predstavili v enem izmed naslednjih poglavij, poteka v slovenskih zaporih na več ravneh. Običajno se v prvem mesecu zaporniku dodeli individualiziran osebni načrt, katerega bomo na kratko predstavili v tem poglavju. Osebni načrt je pisni dogovor med zapornikom ter

institucijo (zaporom) in določa cilje, aktivnosti in dejavnosti za katere se pričakuje, da jih bo zapornik dosegel v času prestajanja zaporne kazni, pojasnjuje Pirnat (2014).

Pravilnik o izvrševanju kazni zavora (2000) določa, da osebni načrt vsebuje naslednje določbe:

- odločitev o namestitvi obsojenca v strožji režim,
- pravni pouk o pravici do pritožbe zoper odločitev namestitve obsojenca v strožji režim prestajanja kazni zavora,
- psihološka psihiatrična izvedeniška mnenja,
- socialno poročilo in mnenje,
- zdravniški izvidi,
- način preživljanja kazni zavora (delo, izobraževanje, prosti čas...),
- odločitev o dodelitvi števila dni letnega dopusta,
- odločitev o določitvi svetovalca v zaporu (v kolikor osebni načrt ob odpustu obsojenca iz zavoda še ne bo oziroma ni bil zaključen).

Osebni načrt je torej pisni dogovor med obsojencem in zavodom o vseh pomembnih vsebinah in aktivnostih med prestajanjem kazni, ki predstavlja individualiziran načrt prestajanja kazni, hkrati pa tudi priprave na odpust vsakega obsojenca; zajema torej vsa področja življenja in delovanja. V osebni načrtu morajo biti tako opredeljeni vsi cilji, dejavnosti in aktivnosti (pa tudi akterji), ki bodo pripeljali do realizacije zastavljenega cilja. Z obsojencem se individualiziran načrt sklone pisno, ko se zaključi sprejemno obdobje. Vloga strokovne skupine je, da sprejema, spreminja ali dopolnjuje osebni načrt vsakega obsojenca (priročnik za prestajanje zaporne kazni, 2013).

2.3 Prostovoljstvo kot posebna oblika socialnega dela v zaporu

Solidarnost med ljudmi ni nekaj novega, temveč je bila med ljudmi vedno prisotna v različnih oblikah. Zato je o začetkih prostovoljstva težko govoriti, lahko pa opredelimo začetek organiziranega prostovoljstva, ki se je pojavil v 19. stoletju, še bolj intenziven razvoj pa je prostovoljstvo doživelo v 20. stoletju. Vzrok tega razvoja so bile obe svetovni vojni. Še bolj pa se je prostovoljno delo razvilo konec prejšnjega stoletja, ko

je bila ustanovljena Slovenska filantropija in je spodbudila k razvoju številnih prostovoljnih organizacij na različnih področjih (prostovoljstvo.org).

Tako kot v nekaterih drugih institucionalnih ustanovah, poteka prostovoljno delo tudi v zaporu. Omenjeno delo lahko pusti pomemben pečat pri zaprtih osebah, lahko pa nekoliko olajša delo tudi med pravosodnimi policisti. Na prvi pogled naj bi prostovoljni delavci pomagali tistim, ki pomoč potrebujejo in marsikdo bi težko med temi ljudmi pomislil tudi na zapornike. Vendar pa če pogledamo nekoliko bolj celostno, pa lahko hitro ugotovimo, da prav sami potrebujejo pomoč (v različnih oblikah). Nekateri potrebujejo nekoga, da jih na njihovi poti pravilno usmerja, drugi potrebujejo nekoga da jim to pot bolj osmisli, nekateri pa potrebujejo »le« pogovor. Glede na to, da smo v prejšnjih poglavjih ugotavljali, da v zaporih primanjkuje dodatnega delovnega kadra, lahko ta pomoč pride še kako prav. Ne le zaradi same pomoči, ki je v nekaterih primerih le tehnične narave (šolanje, zdravstveno zavarovanje, delo v zaporu, delo po izhodu iz zapora,...) temveč predvsem zaradi tega, ker se preko prostovoljnega dela, ki je večkrat manj uradno, zaporniki vsaj za nekaj časa lahko znebijo zaporniške stigmatizacije.

Kaj sploh je prostovoljno delo? Ramovš (inštitut Antona Terstenjaka) pravi, da gre za osebno solidarnost v družbenih razmerah, temelj katerega je socialni imunski vzgib. Avtor (prav tam) opredeljuje prostovoljstvo kot osebno ali organizirano strokovno ali laično delo, kjer posameznik smiselno pomaga pri materialnemu preživetju, medčloveškem sožitju ali drugimi preventivnimi dejavnostmi, z delom, zdravljenjem, oskrbo ali kakšno drugo pomočjo pri reševanju težav in stisk. Mihec (2015) ob tem meni, da je za zapornike zelo pomembno, da k njim prihaja nekdo iz zunanjega sveta, saj zaprta oseba na ta način dobi dobro izkušnjo medosebnega odnosa. Podobno meni Kraskove (2015), ki pravi, da je namen prostovoljnega dela v tem, da poskušajo prostovoljni delavci vzpostaviti zaupljiv stik in jim svetovati, predvsem na psihosocialnem področju. Izvajanje takega dela je glede na pretekle izkušnje bolj učinkovito predvsem pri tistih zapornikih, ki imajo daljšo zaporno kazen.

Omeniti velja še to, da se za prostovoljno delo v zaporu ni enostavno pripraviti, saj prostovoljni delavec v naprej ne ve kaj lahko pričakuje od osebe, ki jo bo v zaporu spremljal. Sicer lahko dobi nekatere koristne informacije, ki pa so bolj »tehnične« narave (spol, starost, izobrazba,...), vendar je pri gradnji zaupljivosti potreben čas za

oba, za prostovoljnega delavca, kot tudi zapornika. Prav tako je pomembna njuna medsebojna interakcija, saj se včasih lahko zgodi, da se komunikacija med dvema preprosto ne razvije, ne glede na empatijo in pripravljenost. Vse druge naloge, ki jih opravljajo zaposleni so določene v nekih okvirih, kjer delavec preprosto pride tja, opravi svojo nalogo in gre. Prostovoljno delo pa je nekoliko bolj kompleksno, zaradi česar je posameznik težko popolnoma pripravljen.

2.3.1 Namen in značilnosti prostovoljnega dela v zaporu

Mikuž Kosova (1997) pravi, da se posameznik za prostovoljno delo odloči iz različnih nagibov, notranjih in zunanjih dejavnikov. Preko prostovoljnega dela lahko posameznik spoznava nove ljudi ali pa na ta način le zapolnjuje prosti čas, s tem pa širi svoja obzorja, ob tem pa dela še koristno delo za druge. Spet za druge je prostovoljstvo lahko le premagovanje osamljenosti, lahko pa tudi učenje novih veščin.

Orlova in Grudnova (1993) poudarjata, da obsojenec potrebuje ob sebi nekoga, vendar je priporočljivo, če ne že skoraj nujno, da ima ta človek določene kvalitete. Prostovoljec naj bi na nek način zagotovil, da si bo za obsojene osebe dejansko vzel čas in bil z njimi pripravljen aktivno komunicirati. Aktivno pomeni, da ne bo tam le poslušal kaj mu ima obsojenec za povedat, temveč da se bo poglobil v njun čas, torej mora biti v tem primeru svetovalec z razvito empatijo za soljudi. S tem naj bi prostovoljci prinašali neko novo svežino, s tem pa tudi več humanosti, vzpostavljali pa naj bi odnose, katere temelj je enakovredno sprejemanje drugega.

Kaj je sploh namen prostovoljnega dela v zaporu? Grobelšek in Mikek (2006) menita, da je vloga naloga prostovoljnih delavcev v zaporih v tem, da preko njihovih medsebojnih srečanj (v zavodu ali na izhodi) prostovoljec preko pogovora vzpostavi pristen stik, z obsojeno osebo pa oblikuje enakopraven odnos in komunikacijo. Vse to lahko omogoča nove izkušnje in poglede na različne segmente življenja obema, tako zaporniku kot prostovoljnemu delavcu, ki v tem primeru lahko postane tudi svetovalec. Na ta način pride do nudenja pomoči predvsem skozi odnosni vidik.

Avtorici (prav tam) pojasnjujeta, da si svetovalci v svetovalnem odnosu prizadevajo ohranjati zaupanje sogovornika in mu s tem poskušajo tudi pomagati, da sogovornik sproščeno spregovori. Pri tem je naloga svetovalca v tem, da se potruži ustvariti občutek, da je sogovornik sprejet, spoštovan in enakopraven, svetovalci pa izrazijo pripravljenost poslušanja. Svetovalci morajo biti pri tem odprti, da lahko svetovanec pove, kar želi povedati. Vsebina njunega pogovora je intimna in ostane le med njima; oziroma svetovalci ničesar ne storijo ali povedo brez sogovornikovega soglasja. Namen svetovalca ni v tem, da bi poskušali svetovance spremeniti, temveč se jih trudijo sprejeti take kot so, ob tem pa si prizadevajo (in pričakujejo) da bo odnos temeljil na poštenosti, iskrenosti in medsebojnem spoštovanju.

Pa je res vse tako kot lahko prebiramo teorije vseh teh strokovnjakov? Tudi prostovoljno delo večkrat ne poteka po zastavljenih ciljih in situacija še zdaleč ni urejena. Omeniti je potrebno, da se svetovalec srečuje z življenjskimi okoliščinami, ki si težke, v njih pa je polno strahov in težav. Ob tem se prostovoljci pogosto lahko znajdejo v stanju, ko je teh občutkov prikrajšanosti preveč, zaradi česar se lahko pojavi izčrpanost in pride do izgorevanja. Do tega pogosto pride zaradi določenih težav in pasti, ki jih omenja tudi Mikuš-Kosova (2002 po Grobeljšek 2005):

- prostovoljci dobivajo premalo podpore,
- prostovoljci imajo prevelika pričakovanja od učinkov svojega dela,
- prostovoljci lahko idealizirajo uporabnike, in zato doživljajo razočaranja,
- možna je pretirana identifikacija in koalicija prostovoljca z uporabnikom, ob čemer postane prostovoljec nekritičen do staršev, učiteljev, psihologa, psihiatra, institucije,
- prostovoljci včasih škodljivo proicirajo v situacijo svoja lastna prehodna doživetja, izkušnje in odnose,
- prostovoljci delajo preveč in se izčrpajo,
- prostovoljec lahko pretirano investira v odnos in v delo; misli, da je dolžan spremeniti uporabnikovo življenjsko situacijo,
- odnos med uporabnikom in prostovoljcem lahko zastane: prostovoljcu se zdi, da se je odnos spremenil,
- pojavijo se dileme o smiselnosti dela,
- napetost, konflikti v odnosu do mentorjev in organizatorjev ter do zaposlenega osebja,
- prostovoljca lahko izkoriščajo uporabniki, starši, organizatorji in drugi,

- možne so slabe izkušnje prostovoljcev, prizadetost in razočaranje zaradi slabo organiziranega dela, konfliktov, nezadostne podpore,
- čustvene stiske, kjer ga organizator emocionalno obremeni z vsebino in naravo dela,
- pomembno pa je tudi vprašanje spola in bližine oziroma ohranjanja distance.

Številne dileme in vprašanja, ki se pojavijo pri tem prostovoljnem delu lahko pripeljejo tudi do nasprotnih učinkov tudi zaradi morebitnih pričakovanj obsojencev, ki jih prostovoljni delavec ne more ugoditi. Ob takih situacijah se prostovoljec praviloma ravna po lastni intuiciji. Dodatno breme lahko predstavlja prav zaupnost svetovalnega odnosa, zato se je ob potrebi zavedati, da kljub vsem naporom in pripravljenosti za opravljanje dobrega dela, lahko svetovanje obsojenim osebam prinese tudi velika razočaranja. Vsi ti omenjeni neuspehi pa lahko spodbudijo dvom o lastni sposobnosti in vprašanje pravilnega ravnanja. Zaradi vseh teh okoliščin ima pri prostovoljnem svetovalnem delu posebno mesto supervizija.

2.3.2 Svetovanje kot oblika prostovoljnega dela v zaporu

Svetovanje je ena od oblik prostovoljnega dela (z mladostniki in odraslimi) z obsojenimi osebami. Tovrstno delo poteka kot oblika prostovoljne dejavnosti, poslužujejo pa se jo predvsem študentje različnih smeri. Praviloma poteka enkrat tedensko v obliki pogovorov, preko katerih poskušajo vzpostaviti pristen stik in oblikovati enakopraven odnos z obsojeno osebo (Gobelšek in Mikek, 2006). Centri za socialno delo to obliko svetovanja izvajajo sami, ponekod (predvsem tam, kjer imajo že dolgoletno tradicijo in pozitivne izkušnje), pa za to obliko dela imenujejo prostovoljce, kateri prihajajo v večini kot študentje družboslovnih fakultet (letno poročilo, 2014). Vodenje prostovoljcev vključuje: svetovanje, pomoč in podporo ob osebnih ter medsebojnih stiskah, ki jih doživlja prostovoljec pri svojem delu. Pod različnimi pritiski lahko namreč doživlja številne dvome in stiske, pojavijo pa se tudi druga vprašanja. Vse to so zelo pomembne sestavine sodelovanja organizatorja ali mentorja s prostovoljcem, pojasnjuje Mikuš-Kos (2002).

V slovenskih zavodih poteka svetovanje predvsem preko prostovoljcev, ki so zunanji sodelavci in ne le v sklopu oddelka za vzgojo. Velik pomen spremljanja in

usposabljanja prostovoljcev se kaže zaradi dejstva, da prostovoljni delavci prihajajo iz različnih študijskih smeri in so različno seznanjeni s problematiko mladoletniškega prestopništva, kriminalitete in njene obravnave. Zaradi vseh teh raznolikosti v okviru prostovoljnega dela je delo in vloga prostovoljca v zaporu zelo specifična. Supervizijski proces prispeva v okviru teh okoliščin pomembne vsebine učenja in vire pomoči. Pri tem se kot pomembno vprašanje izpostavi tudi vprašanje koristnosti in pomena tovrstnega dela za vse udeležene v svetovalnem delu in širšo družbo menita Grabelšek in Mikek (2006), ki ugotavljata kakšen pomen imajo prostovoljci, ki opravljajo svetovalno delo v zaporih:

- svetovanje omogoča izkušnjo pozitivnega odnosa, za katerega so obsojene osebe pogosto prikrajšane,
- ponuditi možnost, da se z nekom, ki ni niti del družine niti del sistema, pogovarjajo o čemerkoli, kar se jim zdi pomembno. Naloga svetovalnega delavca pa je predvsem prisluhniti osebam in jih spodbuditi v prizadevanjih za večjo kakovost življenja.

Avtorici (prav tam) menita, da so ljudje, ki ne prestajajo zaporno kazen, takšnega svetovalnega dela deležni znotraj svoje socialne mreže, obsojenim osebam pa je ta možnost v večji meri odvzeta, zato lahko vrzel vsaj delo zapolnijo s svetovalci.

Omenili smo že, da naj bi prostovoljno svetovanje potekalo v obliki medsebojnega odnosnega vidika, s tem pa omogočalo drugačno vrednostno komunikacijo, ki se razvije iz pristnih medosebnih odnosov. Ta komunikacija naj bi se odvila na podlagi emocionalne podpore, ki ni del institucionalne pomoči, temveč prostovoljnega pristopa. Prostovoljci si pri tem odnosu prizadevajo, da bi ohranili sogovornikovo zaupanje, zato mu skušajo pomagati, da sogovornik sproščeno spregovori in se hkrati prizadevajo, da se bo počutil sprejet, spoštovan in enakopraven sogovornik. Pri tem namerno ne uporabljamo besedo »obsojenec« ali »zapornik«, saj že na ta način poskušamo izraziti tisto, kar naj bi prostovoljni delavci dosegli – da gre za enakopravnega sogovornika. Na ta način je vpliv stigmatizacije zapornika manjši, posledično pa razgovor lažje vodimo do cilja. Pred pogovori gre najprej za dogovore, v katerem svetovalci predvsem izrazijo pripravljenost za poslušanje; temo pogovora pa izbira svetovanec (Grabelšek in Mikek, 2006).

2.4 Resocializacija

Naloge zaporov, ki jih ugotavlja Hren (2003) izhaja predvsem iz same vloge zaporov, ki se nanašajo na nadzor kaznjencev, s tem pa tudi na varnost državljanov. Druga ključna naloga zaporov pa temelji na načelih obravnave zaprtih oseb, kamor spadajo različne socialne, psihološke, pedagoške in zdravstvene aktivnosti, ki naj bi pripeljali do sprememb vedenja obsojenih oseb, spremembe katere bodo zadostile napisanim in nenapisanim družbenim pravilom. Ali naj bi pri tem na resocializacijo in rehabilitacijo posameznikov vplivalo neprostoovoljno izbrano okolje, ki je povsem tem še izolirano od družbe? Številne raziskave kažejo ravno nasprotno rezultate, saj zapornikom ni le odvzeta prostost, ampak so pri tem tudi prikrajšani za stike s svojim socialnim okoljem, družino, heteroseksualne spolne odnose, osebne predmete, navade in običaje,... Dodatne grožnje in tveganja prinašajo tudi prenapolnjeni zapori, ki jih lahko zasledimo v številnih poročilih in raziskavah iz vsega sveta. K temu je potrebno dodati še strog zaporniški režim in sankcije v primeru kršenja pravil. Iz vsega tega avtor (prav tam) sklepa, da zapori objektivno ne morejo pomembno pripomoči k temu, da bi se zaporniki družbeno bolj prilagodili, saj je življenje v zaporu (kot tudi vedenja, norme in ravnanja) povsem drugačni od tistih zunaj njega. Zapori imajo težko resocializacijsko in rehabilitativno vlogo, saj se posameznik v pogojih totalne institucije prisilno adaptira tako na pravila institucije, kot na tista med zaporniki, kjer vlada neka druga hierarhija.

Zapor se kaže kot disciplinski aparat, ki za razliko od drugih ni specializiran. Posameznika naj bi resocializiral z totalno vzgojo, ki mu jo ves čas vsiljuje, meni Foucault (1984) in pojasnjuje, da mora zapor delovati na vseh nivojih: od kontrole vsakdanjega vedenja in moralnega učinkovanja, do privzgajanja delovnih spretnosti in navad, fizičnega urjenja idr. Na podlagi teh ugotovitev Mravlje (2007), podobno kot Hren (2003) sklepa, da zapor praviloma ni funkcionalna institucija, ki naj bi resocializirala in prevzgajala predvsem z namenom, da poskuša iz posameznika pridobiti pričakovane in ustrezne družbene subjekte, kateri naj bi ponovno potrevali družbene vrednote, saj zaporna kazen posamezniku ne odvzame zgolj svobodo gibanja, temveč tudi druge stvari v tem dojemanju sveta.

V priročniku za obsojene osebe (2013) pojasnjujejo, da je osnovno poslanstvo izvrševanja različnih kazenskih sankcij in pripora predvsem v izvrševanju zapornih kazni in vzgojnih ukrepih oddaje v prevzgojni dom. Pri tem si prizadevajo, da naj bi bili zapori varni za družbo, za zaprte osebe in za zaposlene, hkrati pa zagotavljajo resocializacije zaprtim osebam. Resocializacija v tem kontekstu pomeni, da mora biti obravnava zaprtih oseb organizirana tako, da jim omogoča usposabljanje za življenje na prostosti in jih odvrča od ponavljanja kaznivih dejanj, ter da bodo po prestani kazni lahko živeli v skladu z veljavnimi pravnimi in moralnimi normami. Priročnik torej zagotavlja ravno nasprotno od ugotovitve drugih avtorjev. Kje je torej resnica resocializacije v slovenskih zaporih najbrž vedo le zaporniki sami. Vendar glede na visok odstotek oseb, ki se po odhodu iz zapora ponovno vrne na prestajanje zaporne kazni, so te oblike resocializacije bolj kot ne neuspešne. S tem se strinja tudi Petkovšek (2013), ki je prepričan, da bi resocializacija bila bolj učinkovita, če bi potekala v človeku ustrežnejših okoliščinah. Učinkovitejša resocializacija bi po njegovem prinesla produktivnejše člane družbe in ne neverjetnega števila povratnikov, kar je danes na žalost neizpodbiten rezultat kaznovalnega sistema. Petkovšek (2013) meni, da je resocializacija in rehabilitacija zapornikov v domeni svetovalne službe v zaporu. Vendar Deželak in Deželak (2002, 17) omenjata, da se nekateri celo zavzemajo za popolno odpravo zaporov, saj naj bi bili ti na splošno novejša (gledano zgodovinsko) oblika kaznovanja; v tem času je velika verjetnost, da bo večina držav obdržala kazen zapora, vendar naj bi vedno pogosteje prihajalo do združitve z drugimi alternativnimi možnostmi.

Veliko je kontradiktornosti, ob katerih se Petkovšek (2013) sprašuje v smiselnost obstoja kazni zapora v tej obliki, ki jo poznamo danes. Kljub vsem naporom, da bi bili današnji zavodi za prestajanje kazni zapora čim bolj demokratični in »prijazni uporabnikom«, so le-tej v svoji osnovi še vedno zgolj totalne institucije. Zaradi svoje narave pa te totalne institucije ne pripomorejo veliko k resocializaciji zapornikov. Pri tem pa se pojavi tudi vprašanje, ali zaporniki sploh želijo biti resocializirani? Ali je resocializacija sploh mogoče, če posameznika izoliraš iz vsakdanje družbe ter ga zadržuješ na omenjenem prostoru, navadno v neprimernih bivalnih razmeran in v družbi drugih oseb, ki so storili odklonilno dejanje, pri tem pa se vsak od teh posameznikov sooča s svojimi izgubami in neprimernimi življenjskimi razmerami?

Kako človeka resocializirati in ga hkrati pripraviti na vsakdanje življenje, če ga izoliraš prav od primernega socialnega okolja, se še sprašuje Petkovšek (2013).

Zebec-Koren (1992) pravi, da je resocializacija po svoji ideji usmerjanje posameznika v smer, v kateri ne bo kršil normativnega reda, temveč ga bo sprejeli in ponotranjil. Ta proces pa zahteva spremembo temeljnih psihičnih struktur in kod vedenja oziroma obnašanja v procesu primarne socializacije. Običajen izraz za resocializacijo v anglosaksonskem svetu je rehabilitacija, ki pomeni »*vrniti nazaj pristojnost*«. V primeru obsojenih oseb, pomeni resocializacija vrnitev v prejšnje stanje, stanje pred zločinom, da zapornik znova pridobi prejšnje zmožnosti in dostojanstvo. Kramer (1992) k temu dodaja, da so povratniki skupina obsojencev, pri katerih funkcija zapora ob poskusu rehabilitacije najbolj odpoveduje. Njihova postepalna prognoza je zelo negotova, predvsem če jo napovedujemo na osnovi njihovega vedenja v zavodu. Najbolj asocialni in antisocialno strukturirane osebnosti so zlasti večkratni povratniki, ki se v permisivnem in demokratičnem okolju prilagajajo neustrezno, oziroma se težko znajdejo.

3 OPREDELITEV PROBLEMA

V zaporih opravljajo delo ljudje različnih poklicnih profilov, največ med njimi pa je pravosodnih policistov, ki v svojem delovnem okolju opravljajo različne naloge. Prednostna naloga pravosodnih policistov je varovanje zavoda za izvrševanje kazenskih sankcij, njihova vloga pa med zaposlenii najpomembnejša, saj preživijo z zaporniki največ časa. Pri delu pravosodnega policista gre za poklicno skupino, ki zaradi specifičnih okoliščin nujno privede v stresno situacijo, predvsem zaradi bolj ali manj asocialnih posameznikov, ki se vedejo v nasprotju z normami, vrednotami in pričakovanji širše družbe. Stresne situacije so poleg ostalih še dodaten negativen dejavnik, ki onemogoča in/ali bremeni vse udeležene k iskanju kvalitetnejših medsebojnih odnosov. Omeniti velja tudi dejstvo, da zapori spadajo med totalne ustanove, ki zaradi delovne organizacije, načina življenja in specifičnih medsebojnih odnosov niso najbolj primerna za rehabilitacijo in resocializacijo posameznika v družbo, cilj kateremu naj bi sledili tako zaporniki, kot pravosodni policisti in drugi strokovni delavci v zaporu.

Tako kot je potrebno upoštevati razlike med posameznimi pravosodnimi policisti, je nujno, da se upoštevajo tudi razlike med samimi zaporniki. Tudi sam sem pri svojem delu kot pravosodni policist spoznal številne zapornike, kjer ima vsak svojo zgodbo, razlike pa so se pokazale tudi med strokovnimi delavci in drugimi pravosodnimi policisti, ki so prav tako sodelovali v intervjuju. Z intervjujem različnih skupin udeležencev sem se želel poglobiti v doživljanje zaporu iz vsake skupine posebej ter poiskati morebitne skupne točke, ki bi bile lahko v pomoč pri nadaljnjem medsebojnem doživljanju življenja in dela v zaporu. Naj že takoj na začetku omenim, da je kandidate za podobne intervjuje težko dobiti, še težje pa je opraviti nekoliko bolj poglobljeno raziskovanje med posamezniki, saj načeloma prave motivacije za sodelovanje ni med njimi. Še toliko bolj neugodna okoliščina je dejstvo, da sem tudi sam zaposlen kot pravosodni policist.

3.1 Raziskovalna vprašanja

S pomočjo intervjuja z vsemi udeleženi skupinami (zaporniki, pravosodni policisti in strokovni delavci – vzgojitelji) želim odgovoriti na naslednja vprašanja:

1. zaporniki
 - Stanje in problemi v zaporu
 - Sobivanje z zaporniki ter možnost dela
 - Podpora v primeru psihičnih težav
 - Resocializacija
 - Spremembe
 - Odnos do intervjuja

2. Pravosodni policisti / in strokovni delavci
 - Stanje v zaporu
 - Nudenje pomoči zaprtim osebam
 - Delo z zaprtimi osebami
 - Spremembe in izboljšave dela

- Podpora pri težavah
- Odnos do intervjuja

3. Odnos do intervjuja

4 METODOLOGIJA

4.1 Vrsta raziskave

V specialistični nalogi smo opravili kvalitativno raziskavo, katera se zdi v danih okoliščinah bolj primerna, kot bi bila kvantitativna. Pri tej raziskavi je namreč potrebno poznavati okoliščine, kar omenja tudi Bryman (2004), ki pravi, da je poudarek pri kvantitativni raziskavi pri tem, da je potrebno videti skozi oči proučevanih oseb, pomembne pa so tudi druge okoliščine. Pri tej raziskavi torej ne gre le za končne številke, ki bi bile lahko pri analizi tudi varljive. Bogdan in Biklen (2003) menita, da je za kvalitativno raziskavo značilno, davsebuje bogate opise ljudi, dogodkov in situacij in se jih navadno zbira v tistih okoliščinah v katerih proučevane osebe navadno preživljajo svoj čas. S tem se strinja tudi Creswell (1998), ki pravi, da se s to vrsto raziskave, na podlage analiz pripovedi in opazovanj, poskuša pridobiti celostno podobo. Po drugi strani pa je potrebno omeniti, da v nekaterih vidikih kvalitativna raziskava (v primerjavi s kvantitativno) res mogoče ne deluje najbolj znanstveno, saj pri tem ne dobimo statističnih podatkov (številke in odstotki) na katere bi se lahko oprla naša nadaljnja dognanja. Ravno zaradi nekoliko

kompleksnejših okoliščinah, v kateri je potekala raziskava, smo se odločili za kvalitativni pristop.

4.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Kot merski instrument je uporabljen polstrukturiran intervju, pri katerem sem imel vnaprej pripravljena vprašanja, vendar sem jih že pri prvem pogovoru oziroma intervjuju moral prilagoditi in dodati nekaj dodatnih vprašanj. Do tega je prišlo zaradi tega, ker sem najprej pričakoval, da se bodo pri vprašanjih intervjuvanci nekoliko bolj razgovorili, vendar so bili odgovori kratki in skopi, zaradi česar se dodajal podvprašanja. Pri njihovih odgovorih sem bil pozoren tudi na neverbalno komunikacijo, preko katere sem opazoval način odgovarjanja. Na ta način sem dobil nekatere pomembne informacije, ki so se potem med intervjujem le še potrdili. Izvedba raziskave je potekala v obliki individualnega razgovora. Z individualnimi razgovori sem se posameznikom lahko posvetil bolj kvalitetno, čeprav ta pristop ni vplival na bolj poglobljene odgovore.

Sicer pa sem vire podatkov črpal tudi iz bogatih delovnih izkušenj, ki so bile v veliko pomoč pri poznavanju in prepoznavanju okoliščin predvsem dela pravosodnih policistov, kot tudi zapornikov in strokovnih delavcev.

4.3 Populacija in vzorčenje

Pri kvalitativnem delu raziskave je sodelovali po pet posameznikov vsake skupine; pet zapornikov, pet pravosodnih policistov in pet strokovnih delavcev – vzgojiteljev. Posameznike med zaporniki sem izbral načrtno, oziroma tiste, ki so privolili v sodelovanje, saj takih ni veliko. Izbrani so bili tudi zaradi tega, ker jih zaradi dolgoletnega dela z njimi že nekako poznam v nekaterih pogledih. Pri tem sem poskušal izbrati čim bolj pestro skupino posameznikov, ki imajo različne sankcije, vsak pa ima za seboj tudi svojo življenjsko zgodbo. V večini gre za mlajše moške (stare manj med 25 in 28 let), le eden je starejši (54 let).

Skupina pravosodnih policistov je nekoliko starejša (39, 37, 34, 29, 49), najstarejša skupina intervjuvancev pa so bili strokovni delavci (42, 51, 46, 47, 34). Pravosodne policiste in strokovne delavce nisem izbiral načrtno, temveč sem intervju opravil s tistimi, ki so bili v danem trenutku na voljo. Zaradi kvalitetnejše obdelave podatkov in spoštljivega pristopa do anonimnosti smo udeležence v intervjuju označili z njegovo vlogo (zapornik - Z, pravosodni policist - PP in vzgojitelj - V) ter zaporedno številko našega pogovora.

4.4 Zbiranje podatkov

Za analizo raziskave specialistične nalge sem naredil torej intervju s 15imi posamezniki, ki so bili enakovredno (številčno) razdeljeni v tri skupine: zaporniki, pravosodni policisti in strokovni delavci – vzgojitelji. Z vsakim izmed njih sem poskušal imeti čim bolj odprte pogovore, kar pa mi ni najbolj uspelo zaradi dejstva, da sem tudi sam pravosodni policist. S temi pogovori sem se poskušal čim bolj celostno posvetiti v doživljanje vseh udeleženi v preživljanje čas v zaporu in okoliščine v tem kontekstu. Vsakemu izmed njih sem tudi razložil zakaj sem za raziskavo izbral prav njega. Vse intervjuje z zaposlenimi sem opravil v enem dnevu, saj smo bili časovno neusklajeni, pogovore z zaporniki pa sem opravil v treh dneh.

Od direktorja za izvrševanje kazenskih sankcij sem dobil dovoljenje za opravljanje raziskave. Vsem udeležencem v intervjuju sem dovoljenje tudi pokazal, saj je nezaupanje v zaporu prisotno ves čas, kar bi lahko tudi vplivalo na sam potek raziskave. Vsem udeleženi, še posebej zapornikom se ob tem tudi pojasil, da je sodelovanje povsem prostovoljno in da jim na vprašanja ni potrebno odgovarjati v kolikor ne želijo. Zagotovil sem jim, da bodo njihovi podatki in njihova identiteta skrita, oziroma da bom pri tem uporabil drugo besedo in ne njihovih imen ali priimkov. Zaradi kratkih odgovorov mi intervjuja ni bilo potrebno snemati, saj sem si lahko

njihove odgovore sproti zapisoval. Pri predhodnem dogovoru sem vsem udeleženi tudi zagotovil, da bodo informacije zbrane v tem intervjuju, uporabljene zgolj za potrebe specialistične naloge.

Vprašanja med vsemi tremi skupinami so si bila zelo podobna, le pri zapornikih sem dodal še nekaj vprašanj, ki se namenjeni le njihovemu doživljanju preživljanja kazni zapora. Vsi so bili pripravljeni na sodelovanje, le mogoče sem si zaradi dejstva, da mi jih ni bilo potrebno prepričevati obetal nekoliko bolj poglobljene odgovore. Pri vseh teh vprašanjih sem se spokušal osredotočiti na njihovo doživljanje zapora: stanja v zaporu, problemi s katerimi se srečujejo, možnosti podpore ter kakšnih sprememb si želijo.

Zaradi časovne stiske sem se na intervjuje dobro pripravil, saj sem si zapisal vprašanja, ki so mi bila v pomoč pri celotnem postopku in mi pomagala, da med pogovorom nisem začel spraševati preširoko. Razlog podstavljanja dodatnih vprašanj je bil zgolj zaradi skopih odgovorov intervjujancev. Skopi odgovori so me presenetili predvsem zaradi tega, ker so bili vsi, brez izjemen takoj pripravljeni na sodelovanje. Zaradi dobrega odziva, sem si obetal tudi bolj poglobljene odgovore, do katerih pa žal ni prišlo. Ob tem lahko omenim še to, da sem nekoliko bolj poglobljene odgovore pričakoval tudi od zaposlenih, odgovori katerih so bili še bolj kratki, včasih celo zgolj z eno besedo.

4.5 Obdelava in analiza podatkov

Ko se opravi intervjuje z vsemi udeleženci, sem vse smiselno pretipkal; zaradi lažjega razumevanja nisem pretipkaval dobesedno, temveč jezikovno čim bolj pravilno. Intervjuji so si med seboj na prvi pogled sicer podobni, zato se je treba v njih veliko bolj poglobiti, kar sem poskušal doseči s tem, da sem opazoval njihovo neverbalno komunikacijo (ton govora, kretnje, poglede, hitrost odgovarjanja,...), oziroma način na katerega so odgovarjali. Omeniti je potrebno, da so se zaposleni (pravosodni policisti in strokovni delavci) razgovorili mnogo manj kot sem sprva

pričakoval, le nekoliko bolj pa so se razgovorili zaporniki. Pri nekaterih posameznikih se kljub pripravljenosti za sodelovanje vidi, da nimajo tako močne motivacije in želje po pogovoru o življenju in delu v zaporu. Ravno zaradi tega sem bil zelo pozoren, da se v poizvedovanje nisem še dodatno poglobljal, oziroma, da nisem z mojimi vprašanji zbudil kakšne neprijetne občutke, ki bi lahko izzvali tudi neprijetne reakcije. Ne glede na vse te okoliščine, sem se poskušal čim bolj občutljivo vživeti v njihovo doživljanje zaporov, da bi še bolje poznal celotno situacijo.

Po koncu prepisovanja sem jih uredil tako, da so med seboj smiselno povezani – kot da bi bili intervjuji opravljeni skupinsko. Z individualnim pristopom sem želel doseči to, da posameznik dobi občutek, da sem med intervjujem popolnoma posvetim samo njemu; pri sami ureditvi teh zapisov, pa sem želel njihovo doživljanje prikazati čim bolj celostno.

5 REZULTATI

Raziskovanje v tej specialistični nalogi je osredotočeno na doživljanje življenja in dela v zaporu, katerega smo razdelili na tri skupine: zaporniki, pravosodni policisti in strokovni delavci – vzgojitelji. Kljub temu, da so se slednji (vzgojitelji) v intervjuju med vsemi tremi najbolj razgovorili, je nekoliko večji poudarek na prvih dveh skupinah (zaporniki in pravosodnimi policisti), vendar je v celostnem kontekstu razumevanja, kako posameznik doživlja zapor, potrebno upoštevati tudi videnje drugih služb (strokovnih delavcev). Njihovi odgovori so lahko tudi nekakšen most med vsemi tremi skupinami in nekoliko manj pristransko videnje celotne slike. Med vsemi tremi skupinami nismo delali dodatnih podskupin (starost, izobrazba,...).

5.1 Rezultati intervjuja z zaporniki

Predstavitev zapornikov

Zapornik št. 1: Starost 28 let; dolžina kazni 5 let in 2 meseca. Do sedaj je bil nekaznovan, do konca kazni pa ima še 2 leti in 1 mesec. Za intervju je bil izbran zaradi njegovega slovesa, da je problematičen, predvsem pa zelo zahteven.

Zapornik št. 2: Starost 28 let; dolžina kazni 16 mesecev. Predtem je bil že trikrat kaznovan in ima do sedaj že 6 let in pol zaporne kazni; do konca te kazni pa ima še 16 mesecev. Izbran je bil zaradi dejstva, da ima že dolgoletne izkušnje iz zapor.

Zapornik št. 3: Starost 25 let; dolžina kazni 22 mesecev. Do sedaj je bil še nekaznovan, do konca kazni ima še 11 mesecev. Za intervju je bil izbran zato, ker že ves čas redno dela v kuhinji, predvsem pa zaradi njegovega zelo korektnega in pozitivnega odnosa do zapor.

Zapornik št. 4: Starost 54 let; dolžina kazni 18 mesecev. Predtem je bil že večkrat kaznovan, sicer pa ima do konca kazni še 6 mesecev. Izbran je bil, ker je nekoliko starejši od ostalih zapornikov in ker je bil že zaprt na oddelku, kjer sem opravljal službo pravosodnega policista.

Zapornik št. 5: Starost 25 let; dolžina kazni 15 mesecev. Predtem je tudi že bil kaznovan, do konca kazni pa ima še 20 dni. Za intervju je bil izbran ravno zaradi tega, ker ima do konca le še nekaj dni.

5.1.1 Stanje v zaporu

Pri tem vprašanju se je najbolj razgovoril ravno prvi zapornik, ki je pojasnil, da je bil v času prestajanja zaporne kazni že v treh zaporih in ima glede na to, da je še relativno mlad, na tem področju že kar nekaj izkušenj. Glede na njegove izkušnje lahko tudi nekaj več pove o stanju v zaporu, saj vemo, da se zavodi za prestajanje zaporne kazni med seboj razlikujejo. Pravi, da je trenutno stanje negativno, pri tem pa misli zaradi velikega števila povratnikov. Omenil je, da je v zaporu že več kot dve leti in v tem času se jih je vrnilo že kar nekaj tistih, ki so bili v zaporu tudi pred tem, še bolj pa bode v oči dejstvo, da so nekateri v tem času v zaporu že četrtič. Glede stanja v zaporu se mu zdi najbolj moteče maltretiranje s strani uprave zapor in vzgojne službe. Ob tem je mislil predvsem na to, da težko za karkoli dogovori, pri tem pa se je najtežje dogovoriti za kakršnekoli ugodnosti.

Tudi Z2 meni, da je stanje v zaporu zelo slabo in ima zelo malo ugodnosti. Sam sploh nima nikakršnih možnosti, oziroma niti ne dobi nikakršnih priložnosti. Kor primer navaja obiske, ki jih ima že eno leto za steklom; čeprav se vede primerno se pri tem, niti pri drugih stvareh nič ne spremeni.

Z3 pravi, da je stanje na splošno v redu, problematičen se mu zdi le režim. Moti ga, da se povsod pretirava, kot primer pa navaja, da je zelo težko priti do računalnika, saj je potrebno izpolnjevati več pogojev.

Z4 celo izraža zadovoljstvo s stanjem v zaporu, pri tem pa najbolj pohvali varnost v zaporu. Mnenja je, da le vzgojna služba namenja premalo časa zapornikom, vendar je zelo razumevajoč do situacije in razume, da več ne morejo. Omenja tudi dejstvo, da manjka pravosodnih policistov. Med njegovimi in odgovori ostalih zapornikov je razlika pri dojemanju stanja v zaporu lahko tudi ta, da je toliko starejši in ima izkušnje tudi iz drugih zaporov ter iz zaporov iz drugih časov, še iz obdobja pred osamosvojitvijo.

Z5 pri opisovanju zaporo ni bil kaj preveč komunikativen, temveč je stanje izrazil le z besedo »*katastrofa*«. Ob tem se mi je pojavilo vprašanje, ali kljub temu, da je privolil v intervju na določena vprašanja ne želi odgovarjati, ali ga je mogoče celo strah, ali pa je po naravi manj komunikativen, kot ostali zaporniki, kar se mi je ob naslednjih odgovorih deloma tudi potrdilo.

5.1.2 Problemi v zaporu

Pri vprašanju kakšni problemi se pojavljajo v zaporu so se zaporniki nekoliko bolj razgovorili. Ali Z1 pojasnjuje svojo umestitev med druge zapornike; pravi, da se v fizične konflikte nikoli ne zapleta, priznava pa dejstvo, da je med ostalimi zelo znan po verbalnih nesporazumih. Vse to opravičuje s tem, da se mora boriti za sebe, saj od drugih pomoči ne bo dobil. Kar nekaj časa do sedaj je imel probleme s tem, da se je znebil imena »*špicelj*«.

Z2 mirno odgovarja, da v bistvu ima z nikomur probleme, niti jih ni imel, saj ga poznajo vsi, ne le v zaporu, temveč tudi v celem mestu, poznali pa so ga že takrat, ko je bil star vsega 16 ali 17 let. Problem v zaporu vidi le v tem, da ne more priti do ugodnosti.

Tudi Z3 nima težave z nikomur, kar doseže tako, da je v redu z vsemi, tako zaporniki kot z zaposlenimi in vse to dobiva tudi nazaj. Razume pa, da gre vendarle posebne okoliščine, saj vendarle udeleženci niso v hotelu, temveč v zaporu.

Že iz prvih odgovorov sem prišel do tega, da je pravzaprav najbolj ugodno Z4; mogoče ne ravno ugodno, temveč bolj to, da je med vsemi najbolj vaje številnih nevšečnosti in drugih okoliščin v zaporu. Vse to priznava tudi sam, saj ima z zaporom v preteklosti veliko bolj neprijetne izkušnje. Nekakšno nostalgijo po zaporih vidi še iz časov Jugoslavije in pravi, da so bili tisto pravi zapori, vse to pa je bolj podobno internatu. Vse to njegovo videnje pojasnjuje, da je Bosanec, kot se sam izrazi in mu je tudi zaradi tega težko, da je njegova vzgojiteljica ženska, ki je od njega toliko mlajša, da bi mu bila lahko tudi hčerka. Pravi, da se z njo o svojih problemih ne more pogovarjat in za to potrebuje moškega, saj se lažje kot z vzgojiteljico pogovori s pravosodnim policistom.

Z5 največ problemov vidi v vzgojni službi, konkretno v dogovarjanju z njimi glede dopustov, ugodnosti in spoštovanja; vse to pa velja tudi za direktorja.

5.1.3 Sobivanje z zaporniki

Sobivanje z drugimi zaporniki je lahko zelo dinamično, saj se posamezniki razlikujejo ne le po vzroku bivanja v zaporu, temveč tudi po karakterju, interesu, komunikaciji in drugimi segmenti, ki lahko močno vplivajo na njihov medsebojni odnos. Z1 pravi, da ima v zaporu mir, vendar se zaveda, da je to lahko posledica njegove fizične moči, kar je po njegovem mnenju v zaporu prednost. Koristno je, če imaš v zaporu koga, ki poznaš še iz časov, ko nisi bil v zaporu, saj si drug drugemu lahko dajeta moralo.

Z2 ima drugačen izkušnje, saj pravi, da je sobivanje z drugimi zaporniki katastrofalno, saj obstaja kar nekaj takih, ki želijo imeti glavni, kar pa si hočejo zagotoviti z nasiljem. Osebnostno pravi, da sicer nima problemov, saj se ga drži sloves zloglasnega zapornika. Konec koncev ima pri le 28 letih že več kot šest let zapornih izkušenj. Pravi, da je že zunaj delal zase in da se tudi v zaporu drži izven družbe.

Z3 je načeloma zadovoljen, saj se zaveda, da ima vsak svoje navade, kar je ni dobro. Zase pravi, da ga motijo kakšne malenkosti, kot je to, da nekdo na sanitarijah za sabo ne potegne vode. Glede na to, da je v sobi v zaporu najdlje časa od ostalih,

pa ga morajo drugi tudi malo upoštevati, kar nakazuje na neko hierarhijo znotraj zapornikov.

Z4 pojasnjuje, da se najdejo tudi nekoliko težavnejši posamezniki, ki se veliko pritožujejo in obremenjujejo druge. Pravi, da obstajajo druge službe za poslušanje vseh teh njihovih problemov in ne zaporniki. Splošno stanje se mu zdi primerno, saj razume, da gre za zapor in ne hotel.

Tudi Z5 nima večjih težav vsaj z večino zapornikov, vendar se kljub tame najdejo taki, ki so neugodni in povzročajo probleme, vendar ima sam mir pred njimi.

5.1.4 Možnost dela v zaporu

Z1 pojasnjuje, da je v zaporu zamenjal že 4 sužbe, ravno v času najinega pogovora pa se je dogovarjal za delo v kuhinji, saj lahko tam zapornik naredi veliko ur. Na ta način dan hitreje mine, zapornik pa hodi v oddelek samo spat.

Nasproten pristop pa ima Z2, saj v zaporu ni nikoli delal in se tudi nikoli ni zanimal za opravljanje kakršnegakoli dela.

Veliko je odvisno tudi od samega zapornika kakšen je, pojasnjuje Z3, saj če si dober, lahko hitro dobiš delo. Težava je v tem, da nekateri posamezniki ne želijo opravljati različnih del. Prednost pri delu imajo tisti, ki imajo končano kakšno šolo; sam ima končano kuharsko šolo in pravi, da je to v zaporu veliko vredno.

Z4, ki ima največ izkušenj z zapori pravi, da v zaporu obstaja možnost priti do dela, vendar je sam že star, poleg tega pa ima še hudo sladkorno bolezen. Je pa v preteklosti že delal v zaporih, še takrat, ko ej bil zaprt v nekadnji skupni državi Jugoslaviji.

Tudi Z5 pravi, da ni težko dobiti dela, če želiš. Tudi sam je večino časa prestajanja kazni zapora delal.

5.1.5 Podpora v primeru psihičnih težav

Še najbolj so se zaporniki razgovorili pri vprašanju podpore v primeru psihičnih težav, s katerimi imajo različne izkušnje. Z1 pravi, da ni imel nikoli psihičnih težav, čeprav je

nekaj časa užival tablete za pomiritev, ki pa jih je zaradi slabega počutja nehal, saj se ob tem ni počutil dobro in je bil zaradi tega veliko časa zadet. V kolikor želi biti zadet pravi, da raje pokadi kakšno travo in je pride do tega učinka. K temu dodaja, da pa nikoli ni užival heroína, vendar ga bi lahko, saj naj bi ga bilo v zaporu veliko. Po njegovem prepričanju se do heroína lažje pride v zaporu kot zunaj njega.

Nekoliko drugačne izkušnje pa ima Z2; pravi, da je star šele 28 let, vendar ima že popolnoma sive lase. Pravi, da so ga v teh šestih letih prestajanja zaporne kazni že štirikrat poskušali ubiti, vendar se je temu do sedaj vedno uspešno izognil. Tudi zaradi tega in zaradi drugih okoliščin uživa veliko tablet, vendar meni, da drugače ne gre. Tablete potrebuje že tako močno, da je prepričan, da bi se mu zmešalo in da bi »počil kot balon«, kot se slikovito izrazi ob teh občutkih.

Z3 pravi, da osebno nima psihičnih težav in je zelo zadovoljen, da je tako. Pri svojem doživljanju zapore vidi, da imajo drugi recej teh težav, zdravniki pa tudi zelo hitro predpišejo tablete, ki so v zaporu posebna zgodba, saj je stanje zelo slabo.

Najstarejši Z4 pravi, da sam nima psihičnih težav; tablete sicer uživa, vendar so te za sladkorno bolezen. V času njegovega bivanja v zaporu pa je videl že veliko tega. Kakor sam vidi, je več kot polovico zapornikov nekako čudnih, zadetih, kot se sam izrazi in dodaja, da je sam prestar za take stvari.

Tudi Z5 pravi, da nima teh težav, sicer pa je teh težav v zavodu za prestajanje kazni zapore kar precej. Tudi kar zadeva tablet je po njegovem mnenju stanje obupno.

5.1.6 Resocializacija

Z1 se ob omembi resocializacije le nasmehne, Z2 pa je mnenja, da se mora vsak sam odločiti za kaj takega, vendar mu zapor pri tem zagotovo nič ne pomaga.

Z3 se ob resocializaciji nekoliko bolj razgovori, čeprav je tudi mnenja, da tega v zaporu ni. Zase pravi, da ga je zapor pripeljal na realna tla. Vzrok njegovega preživljanja kazni zapore najde v objesnosti in naivnosti, vendar k temu takoj dodaja, da v zapor ne pride več. Ob tem se zaveda, da mora za svojo napako na ta način odsedeti svojo kazen, vendar še enkrat več dodaja, da je bila to enkratna napaka.

Z4 tudi pri tem primerja sedanje stanje v zaporu s časom nekdanje Jugoslavije in pojasnjuje, da je takra resocializacija bila do neke mere, danes je pa ni. Mogoče se na vsake toliko časa, res redko najde kakšen posamezen primer, vendar se načeloma v zaporu lahko le naučiš kakšne nove neprimerne zvijače in druge nedovoljene stvari, ki te lahko pripeljejo v zapor, poleg tega pa je to odlično okolje, da za take neprimernosti hitreje spoznaš podobno osebo. Z5 o vprašanju resocializacije le kratko odgovarja, da je ni, drugih stvari v povezavi s tem pa ne pojasnjuje.

5.1.7 Spremembe

Prav vsi zaporniki, ki so sodelovali v tem intervjuju opozarjajo, da so v zavodu za prestajanje kazni potrebne spremembe. Z1 je mnenja, da bi bilo nujno potrebno razdeliti zapornike in sicer na uživalce droge z ostalimi. K temu dodaja, da je v zaporu tudi premalo ugodnosti, izboljšati pa bi bilo potrebno tudi odnos zaposlenih do zapornikov. Izmed zaposlenih je zadovoljen le s pravosodnimi policisti, saj naj bi imeli korekten odnos do njih.

Z2 začne pri omembi potrebnih sprememb takoj naštevati: hrana, sprehodi, ugodnosti,... Tudi ne vidi nikakršnega smisla, da je posameznik med vikendih zaprt bolj in več kot med tednom, podobno razmerje teh ugodnosti pa doživlja tudi pri uporabi telefona.

Z3 je zadovoljen s hišnim redom, potrebne spremembe pa vidi v samih bivalnih prostorih, tuših, bolj kvalitetne opreme pa potrebujejo tudi v fitnesu, po njegovem pa naj bi bilo dovoljeno tudi več zunanjih obiskov.

Z4 bi nagradil tiste posameznike, ki delajo in meni, da vsi zaporniki niso med seboj enaki. Želi si tudi več pogovorov, ki mu osebno pomenijo veliko.

Z5 meni, da si spremembe potrebne pri samem vedenju vzgojne službe, saj naj ne bi opravljali svojega dela tako kot je potrebno.

5.2 Rezultati intervjuja s pravosodnimi policisti

Predstavitev pravosodnih policistov

Pravosodni policist št. 1: Starost 39 let, njegova delovna doba v zavodu za prestajanje kazni zapora pa je 13 let in pol.

Pravosodni policist št. 2: Starost 37 let; njegova delovna doba v zavodu za prestajanje kazni zapora pa je 9 let in pol.

Pravosodni policist št. 3: Starost 34 let, njegova delovna doba v zavodu za prestajanje kazni zapora pa je 11 let.

Pravosodni policist št. 4: Starost 29 let; njegova delovna doba v zavodu za prestajanje kazni zapora pa je 8 let.

Pravosodni policist št. 5: Starost 49 let; njegova delovna doba v zavodu za prestajanje kazni zapora je tri leta in pol, predtem pa je bil zaposlen na carini.

5.2.1 Stanje v zaporu

Pravosodni policisti so bili v primerjavi z zaporniki in strokovnimi delavci veliko manj zgovorni. Da bodo odgovarjali s kratkimi stavki se je videlo že ob prvem vprašanju glede stanja v zaporih, kjer PP1 meni, da je vse skupaj pod povprečjem. Nekoliko bolj se je razgovoril le PP2, ki pravi, da je najbolj kaotično stanje glede droge, težavo pa predstavljajo tudi prostorske razmere, saj so zapori prenatrpani. Premalo je tudi strokovne službe in da je s strani zapornikov vedno več povpraševanja po razgovorih. Delno povezavo vidi v nizkem številu strokovnih oseb, premalo pa je tudi samih pravosodnih policistov. Pri vseh teh službah je po njegovem mnenju tudi premalo strokovnega pristopa; delno zadovoljen pa je le z delom nadrejenih. Z3 k temu dodaja, da so pri tem delu tako prednosti kot slabosti. Delo po njegovem mnenju je vzdržljivo, vendar je veliko odvisno tudi od posameznika. Z4 odgovarja kratko, da je stanje v zaporu povprečno; Z5 pa je mnogo bolj nezadovoljen, saj vidi stanje podpovprečno, pri tem pa izpostavi slabo kolegialnost.

5.2.2 Nudenje pomoči zaprtim osebam

Pri vprašanju kako in v kolikšni meri pravosodni policisti nudijo pomoč zaprtim osebam so bili le-ti še bolj zadržani. PP1 tako odgovarja, da zaporniki dobijo vse do česar so upravičeni, včasih celo še več. PP2 in PP3 pravita, da se preprosto držita hišnega reda, PP4 pa meni, da zaporniki dobijo maksimalno pomoč. Tudi PP5 tako kot PP2 in PP3 pravi, da nudi pomoč v sklopu hišnega reda.

5.2.3 Delo z zaprtimi osebami

Zadržanost pravosodnih policistov pri odgovarjanju na vprašanja se je nadaljevala tudi pri vprašanju o načinu in kvaliteti njihovega dela z zaprtimi osebami. Že PP1 je nakazal, da bodo šli odgovori v to smer, ko je le kratko naštel: »*strokovno, korektno, v redu*«, kateremu so sledili tudi vsi PP2, PP4 in PP5, ki so odgovorili zgolj z »*dobro*« in »*v redu*«, le PP3 je z odgovorom »*zelo dobro*« pokazal nekoliko več samozavesti. Ob tem se pojavlja vprašanja, ali pri svojem delu res nimajo nič za dodati, ali pa zaradi okoliščin in nekakšnega delovnega kodeksa o svojem delu ne želijo preveč govoriti. Vsekakor sem se pri odgovorih na to vprašanje nadejal, da bom dobil nekoliko bolj dinamične in poglobljene odgovore.

5.2.4 Izboljšave dela

Tudi pri vprašanju kje in na kakšen način so mogoče izboljšave njihovega dela, so bili nekoliko zadržani, predvsem PP2 in PP5, ki sta kratko odgovorila, da pri svojem delu ne bi nič izboljšala. Da izboljšane niso mogoče se strinja tudi PP1, ki pojasnjuje, da izboljšane niso izvedljive, saj jih vodilni ne dovolijo. Tudi PP4 meni, da izboljšave niso mogoče, vendar se sam pri svojem odgovoru osredotoči bolj na svojem delu in pove, da že tako naredi več kot je potrebno. Le PP4 predlago pri izboljšavi njihovega dela, predvsem v komunikaciji do zaprtih oseb, v smislu vikanja, oziroma tikanja.

5.2.5 Spremembe

Na podlagi prejšnjih odgovorov sem se v delo pravosodnih policistov posvetil še nekoliko bolj podrobno, zato sem nadaljeval z podvprašanjem o spremembah. PP1 meni, da je sistem v zaporih zastarel, torej bi ga bilo potrebno posodobiti. S tem se

strinja tudi PP2, ki pri sistemu v zaporu navaja, da bi bilo potrebno spremeniti hišni red, kjer bi morale delati več zaprtih oseb. Tudi sam se strinja, da je celoten sistem v zaporu splošno zelo zastarel. PP3 je bil pri odgovorih še nekoliko bolj oster, saj bi prvotno zamenjal nekaj vodilnih oseb, spremenil bi plačni sistem (višje plače), večji poudarek pa bi dal tudi na enotnosti dela pravosodnih policistov. Da bi bile potrebne višje plače se strinja tudi PP4, saj je izpostavil le to, sicer pa meni, da je človek zaprt in ne vidi, da bi bile ob tem potrebne kakšne spremembe. PP5 poleg dobre plače omenja še dejstvo, da bi bilo potrebno zgraditi nov zapor.

5.2.6 Podpora pri težavah

Ker gre pri delu v zaporu za okolje, kjer hitreje kot na nekaterih drugih delovnih mestih prihaja do težav, me je zanimalo kje pravosodni policisti poiščejo pomoč oziroma tisto podporo, ki jim pomaga pri njihovem delu. PP5 pravi, da podpore pravzaprav ni, PP3 pa podporo najde samo pri sodelavcih. Tudi PP4 omenja, da ni nobene podpore in k temu dodaja, da bi v zaporih potrebovali človeka, ki bi jim nudil podporo pri različnih težavah. PP2 prav tako omenja, da je podpora slaba in da mu jo dajejo predvsem sodelavci. Da prave podpore na tem delovnem mestu pravzaprav ni se strinjajo vsi udeleženci v intervjuju, pri tem pa PP1 omenja, da je ta podpora slaba, saj se večinoma pogovorov vrti le v vprašanju kdaj kdo dela. Strinja se s PP4, da bi v zaporu potrebovali človeka, s katerim se lahko v miru pogovoriš o svojih težavah, vendar taka oseba ne obstaja, oziroma vodstvo za to ne poskrbi.

5.3 Rezultati intervjuja s strokovnimi delavci

Vprašanja za strokovne delavce-vzgojitelje so podobna tistim, ki so jih dobili pravosodni policisti, pri tem pa me je zanimalo kako gledajo na delo v zaporu iz svojega zornega kota. Spoznanja le-teh potem lahko primerjam s spoznanji pravosodnih policistov, vendar ne zaradi medsevojne primerjave, sja gre vendarle za drugačno naravo dela, temveč bolj zaradi dožemanja dela iz različnih zornih kotov, različnih profilov zaposlenih.

Predstavitev strokovnih delavcev

Strokovni delavec – vzgojitelj št. 1: Starost 42 let; njegova delovna doba v zavodu za prestajanje kazni zavora pa je 17 let.

Strokovni delavec – vzgojitelj št. 2: Starost 51 let; njegova delovna doba v zavodu za prestajanje kazni zavora pa je 19 let.

Strokovni delavec – vzgojitelj št. 3: Starost 46 let; njegova delovna doba v zavodu za prestajanje kazni zavora pa je 21 let.

Strokovni delavec – vzgojitelj št. 4: Starost 47 let; njegova delovna doba v zavodu za prestajanje kazni zavora pa je 23 let.

Strokovni delavec – vzgojitelj št. 5: Starost 34 let; njegova delovna doba v zavodu za prestajanje kazni zavora pa je 3 leta.

5.2.1 Stanje v zaporu

Pri tem vprašanju se vzgojitelji strinjajo s pravosodnimi policisti, da je delo vse prej kot primerno, torej zaradi same narave dela v tem segmentu vzgojitelji niso v nobeni prednosti pred pravosodnimi policisti. V5 in V4 menita, da je delo slabo in da bi bile potrebne nekatere spremembe. Da je stanje v zaporu kaotično omenjata tako V3, kot V2, saj je stanje zelo neurejeno. Le V1 se je ob tem vprašanju nekoliko bolj razgovoril, saj je mnenja, da je celoten proces zelo slabo organiziran, kar obremenjuje tako zapornike, kot zaposlene, posledično pa so odnose med strokovnimi službami in pravosodnimi policisti zelo neurejeni, če ne že slabi. Zaradi vseh teh neurejenih stvari je po njegovem problem tudi v birokraciji, ki jim onemogoča vsebinsko bolj kvalitetno delo.

5.2.2 Nudenje pomoči zaprtim osebam

Služba strokovne službe je naravnana predvsem v nudenje pomoči zaprtim osebam, zato me je pri tem vprašanju zanimalo, koliko in predvsem kako le-ti nudijo pomoč zaprtim osebam med prestajanjem kazni zavora. V1 pravi, da v glavnem nudi osnovno pomoč, le pri tistih posameznikih, pri katerih začuti, da ga potrebujejo bolj,

se posveti maksimalno. V2 pojasnjuje, da v veliki meri pokriva njihove želje in potrebe, V3 pa našteva cel spekter nudenja pomoči: pedagoško, socialno, psihološko; pomoč nudi tudi po koncu prestajanja kazni zapora, ob tem pa zapornikom nudi še vse potrebne informacije in je na voljo za kakšne pogovore, ki delujejo na zapornike razbremenilno. V4 in V5 prav tako nudita vse vrste pomoči, ki jih je naštel V3 in k temu dodajata, da imajo strokovni delavci nekoliko več vsebinskega dela z zaporniki, ne toliko »tehničnega«, kot je izvrševanje delovnih nalog po hišnem redu.

5.2.3 Delo z zaprtimi osebami

Vprašanje o delu z zaprtimi osebami se je nanašalo bolj na samooceno, oziroma kako sami vidijo svoj pristop. Pri odgovarjanju na to vprašanje so bili vzgojitelji, podobno kot strokovni delavci, zelo zadržani, saj so po vrsti (V2, V3, V4, V5) na kratko odgovorili, da dobro, v redu in zelo v redu; le V1 je bil do svojega dela mnogo bolj kritičen, saj meni, da iz njegovega stališča delo opravlja nepopolno. Razlog temu je dejstvo, da bi bil lahko mnogo bolj učinkovit, v kolikor bi bila drugačna organizacija, predvsem pa da bi bile urejene birokratske zadeve, ki jim poberejo veliko preveč časa, posledično pa se mnogo manj posvečajo samim zapornikom.

5.2.4 Izboljšave dela

Glede na odgovor pri prejšnjem vprašanju je bilo zanimivo dejstvo, da je bil V1 pri tem vprašanju mnogo bolj zadržan in je odgovoril le, da nima komentarja, več pa ni želel govoriti o tem. V2 meni, da v tem sistemu izboljšave niti niso mogoče, V3 pa dodaja, da bi bilo potrebno manj administracije, kar strokovni delavci poudarjajo ves čas našega intervjuja. V4 ob predlogu zmanjšanja birokracije pojasnjuje, da bi na ta način lahko realizirali več stikov z zaprtimi osebami, s tem pa bi opravili tudi več pedagoškega dela. S tem se strinja tudi V5, ki ima pogosto občutek, da je administracija njihovo glavno delo, neposreden stik z zaporniki pa dodatna popestritev.

5.2.5 Kaj najbolj pogrešaš pri svojem delu

Vzgojitelji pri svojem delu v zaporu pogrešajo nekatere stvari, vendar V1 ob temu pravi, da ni smernic, da bi pršlo do kakšnih bistvenih sprememb, saj se ne ve kaj je zares pomembno. V2 je mnenja, da njihovo delo ni družbeno priznано in da pogreša boljše vrednotenje njihovega strokovnega dela v zaporu. Brez neke konkretnega vrednotenja ostajajo tudi iz strani njihovih nadrejenih je mnenja V3, ki k temu dodaja, da bi bil potreben tudi hitrejšo posredovanje pomembnih informacij. V4 se strinja s svojimi predhodniki, čeprav ne poda nobeno konkretno stvar, ki jo pogreša pri svojem delu, omenil je le, da pogreša kar nekaj stvari, ki bi bile v pomoč pri njihovem delu. V5 ob tem vprašanju le nadaljuje z ugotovitvami pri prejšnjih vprašanjih, ki se navezujejo na njihove administrativno delo in pravi, da bi potrebovali zaposlenega, ki bi opravljal to delo, vendar razume, da je potrebno varčevati na nekaterih segmentih, čeprav to zmanjšuje kakovost njihovega dela z zaporniki.

5.2.5 Spremembe

Glede na prejšnja mnenja smo tako prišli na vprašanje potrebnih sprememb v delu strokovne službe, za katere V1 predlaga, da bi jih bilo potrebno doolniti z dodatnimi strokovnimi delavci, predvsem zaradi tega, ker jim prekomerna administracija odvzame veliko tistega potrebnega časa, ki bi ga morali nameniti zapornikom. Zaradi tega bi bilo njihovo delo bolj učinkovito. Če želijo to doseči bi morali spremeniti zakonodajo še dodaja. Spremembe so potrebne predvsem pri sami doktrini izvrševanja kazenskih sankcij in načinu obravnavanja zaprtih oseb, meni V2, s čimer se strinja tudi V4, ki dodaja, da bi bil potreben drugačen postopek pri obravnavanju zaprtih oseb. Da bi pa prišli do kvalitetnejšega dela v tej smeri, pa bi bilo potrebno več časa, ki bi ga lahko pridobili z manj administrativnega dela. V3 vidi potrebne spremembe predvsem v bivalnih pogojih za zaprte osebe, ki bi jih bilo potrebno optimizirati, izboljšati pa bi bilo potrebno tudi informacijsko tehnologijo. Sistem v zaporih bi bil potreben celotne reorganizacije, na skoraj vseh področjih dela dodaja V5. Na nekaterih delih so spremembe potrebne takoj (bivalni pogoji), na nekaterih pa je potrebnih le nekaj popravkov (administracija).

5.2.6 Podpora pri težavah

V1 je bil na področju podpore pri delu nekajkrat zelo razočara, predvsem zato, ker manjka občutka za ljudi. Podporo tako najde v le v sodelavcih, saj probleme s katerimi se soočajo, vidijo tako kot sam. V2 na kratko odgovarja, da mu vso potrebno pomoč nudi zavod, V3, V4 in V5 pa se pridružujejo V1 in pravi, da mu podporo nudijo samo sodelavci.

5.4 ODNOS DO INTERVJUJA

Na koncu smo vse udeležence povprašali kakšen odnos imajo do intervjuja. Njihovi odgovori so nas zanimali zaradi različnega pristopa do različne problematike vseh treh skupin. Njihovi odgovori namreč zrcalijo koliko aktualnost njihove problematike, zato smo s tem zadnjim vprašanjem poskušali nekako celostno zaključiti naše medsebojno sodelovanje. Pri tem so se njihovi odgovori zelo razlikovali, saj so nekateri prikazali tisto potrebno empatijo do sodelovanja, nekaterim pa je bilo vse skupaj mogoče celo odveč, kot je bilo začutiti tudi na podlagi opazovanja neverbalne komunikacije. PP2 in PP4 sta tako zgolj odgovorila, da je v redu, PP5 in Z5 pa na to vprašanje nista imela nobenega komentarja. Tudi s tem odgovori so posamezniki pokazali, da včasih nimajo pravega občutka za sodelovanja, ali pa je v ozadju kakšen strah po tem, da jih nadrejeni preverjajo in so bili posledično ti sodelujoči nekoliko bolj zadržani. Nekateri so pri tem sodelovali le zato, da jim hitreje mine čas, kar je nazorno povedal Z4. Omenjeni zapornik je izrazil tudi upanje, da je s tem lahko kaj pomagal pri intervjuju, da lažje in kvalitetneje dokončam izobraževanje, sočutje katerega se me je še posebej dotaknilo. Podobno je bilo tudi pri Z2, ki je poleg tega, da s tem sodelovanjem pomaga pri tem, da dokončam izobraževanje tudi upa, da vzgojna služba vidi, da sodeluje; ne le na področju tega dela raziskovanja, temveč na splošno. Tudi Z3 je s tem pokazal pripravljenost pomagati za dokončanje mojega izobraževanja. Vprašanja so mu bila všeč, tudi poštena, k temu pa je tudi dodal, da se nadeja, da bo vsaj eden imel kakšno korist, da je on v zaporu, pri tem pa misli prav na to, da bom sam dokončal to izobraževanje. Z1 je vesel, da je bil izbran za

sodelovanje in pojasnjuje, da ga še dodatno razveseljuje pošten in direkten način mojega pojasnila zakaj je bil izbran. Tudi on je, tako kot predhodniki, izrazil upanje, da mi bo najin razgovor pomagal pri končanju šolanja in se ob tem obrnil tudi nase, da bo vse skupaj mogoče tudi njemu kaj pomagalo. PP1 je pohvalil pristop in dejstvo, da se vsaj nekdo ukvarja s pravosodnimi policisti, oziroma se z njimi pogovarja. Tudi PP3 podpira take stvari, saj na ta način lahko tudi pravosodni policist kaj pove, na koncu pa mi je zaželel še veliko sreče pri študiranju. V2 pravi, da je dobrodošla vsaka raziskava, ki se dela na tem področju, V1 pa dodaja, da je intervju jasen in zadetek v problematiko življenja in dela v zaporu. V3 je ob vsem tem nekoliko bolj kritičen, saj je mnenja, da je tematsko postavljeno zelo široko, V4 in V5 pa se zdi intervju dober, oziroma so bila za ta namen postavljena primerna vprašanja.

6 RAZPRAVA

V opravljeni raziskavi sem se osredotočil na življenje in delo v zaporu iz treh različnih zornih kotov; kako to doživljajo sami zaporniki ter kakšen pristop, način dela in razmišljanja o tem imajo pravosodni policisti in strokovni delavci – vzgojitelji. Celotno raziskovanje je bilo sicer zastavljeno zelo na široko, vendar je bil namen takega postopka v tem, da so vsi posamezniki dobili priložnost, da povedo kakšno mnenje, saj je bilo med vsemi intervjuji čutiti, da na nekterea vprašanja ne želijo odgovarjati. Vprašanja za vse tri skupine so bila podobna, vendar so se kljub temu nekoliko razlikovala v posameznih segmentih, ki jih bom omenil v sledeči razpravi.

Da stanje v slovenskih zaporih ni najbolj ustrezno, niti bivalno niti vsebinsko, lahko zasledimo v številnih člankih in poročanjih, zaradi česar se lahko vprašamo čemu pravzaprav služijo zapori? Če gre za neko organizacijo oziroma ustanovo, v kateri se nahajajo ljudje, ki so storili odklonilna dejanja, potem lahko v nekem okvirju razumemo, da je to zgolj kraj, kjer se (sicer neprostoovoljno) zbirajo ljudje, katere je družba na tak način »kaznovala«. Iz tega gledanja zapori niso dosegli svoj namen in ga ne opravičujejo. Prostor, kjer se zbirajo ljudje podobnih interesov in dejanj, lahko le še dodatno pripomore in spodbudi, da se med njimi izmenjajo izkušnje, nastanejo nova poznanstva in novi načrti, s katerimi bodo na prostosti s temi dejanji nadaljevali. Še več, na podlagi različnih izkušenj, se lahko pri tem le še dodatno izpopolnijo,

posledično pa je iz tega vidika ravno zaradi zaporov pričakovati kvalitetnejšo stopnjo odklonilnih dejanj, ki so tudi težje izsledljiva. Dokaz za to so številni povratniki, ki se vrnejo v zapor potem, ko so na svobodi nadaljevali z odklonilnimi dejanji; nekateri so zelo večkratni povratniki. Tudi Mrevlje (2007) meni, da zapor ni funkcionalna institucija, ki bi prevzagaja ali pripomogla k resocializaciji posameznikov, s tem pa se strinjajo tudi zaporniki, ki so sodelovali v našem intervjuju.

Pri vprašanju o zaporih, njihovem namenu in delovanju torej ni zaslediti globljega pomena, ki bi bil vsaj na poti doseganja svojega cilja in namena, čemur pa ne pomagajo niti razmere, ki jih doživljajo tako zaporniki, kot drugi delavci (predvsem pravosodni policisti in strokovni delavci – vzgojitelji). Prepričan sem, da bi se ob tem pomisleku našel gotovo kdo, ki bi dejal, da zaporniki pravzaprav ne potrebujejo boljših bivalnih pogojev, temveč bi zaradi odklonilnih dejanj in kazni, morali to obdobje v zaporu preživeti v nekoliko manj ugodnih okoliščinah. Vendar se ob tem pojavi vprašanje o tem, ali ne bi boljši bivalni pogoji, (bolj vsebinski pristop, več neposrednega dela vzgojiteljev z zaporniki) pripomogel v kvalitetnejši resocializaciji in vrnitvi v družbi? Če se s slabimi pogoji (vsak iz svojega vidika) strinjajo tako zaporniki, kot zaposleni, potem bi bilo celo vredno vsaj poskusiti s tem, da se zapornikom omogoči kvalitetnejše pogoje bivanja in obravnavanja, zaposlenim pa kvalitetnejše pogoje dela. Nikjer namreč nisem zasledil, da bi izboljšani bivalni in delovni pogoji negativno vplivali na zapornike. Po svetu je znanih kar nekaj primerov, da so prav za zapornike zgradili zelo prijetne bivalne objekte: zapor Santa Ana v Kaliforniji, popravni dom Otago v Novi Zelandiji, zapor Halden na Norveškem,...). Med vsemi pa mogoče celo najbolj izstopa zapor Leoben, ki je videti bolj kot luksuzni hotel. Veliko pove podatek, da v tem zaporu zaporniki ne uničujejo inventarja. S temi primeri smo delno že pojasnili vprašanje kako globalno izboljšati pomen zaporov. Ne gre za to, da se zapore odpravi, temveč predvsem za to, da se reorganizira njihova organizacija in njihovo delovanja. O tem so govorili tudi zaposleni, saj jih sedanjí način dela bremeni, predvsem pa ne dopušča, da bi se bolj popolno posvetili vprašanju, na kakšen način pomagati zapornikom, da se bodo najbolj kvalitetno vrnili na svobodo in k družbeno bolj sprejemljivemu načinu življenja.

Kakšno bivanje, resocializacija ali rehabilitacija bo v zaporu je veliko odvisno tudi od odnosov. Vendar se pri tem težko pričakuje, da bodo zaporniki naleteli na sojetnika s

katerim si bosta lahko v spodbudo pri kvalitetnejšem načinu življenja. Veliko izmed njih uživa tudi nedovoljene substance, zaradi česar je vsak poskus komunikacije v smeri bolj pozitivnega razmišljanja toliko težja. Nisem menja, da je ta komunikacija nemogoče, ker je konec koncev sojetnik lahko tudi tisti s katerim se zapornik pogovori o vsakdanjih stiskah. Gledano iz profesionalnega vidika za to sicer obstajajo strokovne službe, vendar se zaradi preobilne administracije ti težje, manj in manj kvalitetno posvečajo zapornikom, kot bi bilo sicer potrebno. Da bolj kakovostna komunikacija in drugi primerni bivalni pogoji pozitivno vplivajo na vzdušje v zaporu omenjajo tudi Meško, Frangeš, Rep in Sečnik (2006), ki predlagajo vzpostavitev kaznovalnih sistemov, ki bodo pogojevali dobro vzdušje, predvsem medsebojne socialne odnose.

Vsa vez med njimi, tako med zaporniki kot med strokovno službo in zaporniki pa so vendarle pravosodni policisti, ki so v zaporih skoraj tako kot zaporniki ves čas, le da izven delovnega časa odhajajo domov. Njihovo delo je veliko bolj pomembno in raznoliko kot je videli na prvi pogled. Večkrat se zgodi, da prav pravosodni policisti poleg svojega dela opravljajo še del drugih različnih služb in nudijo zapornikom tisto kar zahteva hišni red, marsikdaj pa še kaj več, večkrat tudi delo vzgojne službe, kot je zaupal eden izmed udeležencev v intervjuju. Do omenjenih zaključkov o delu pravosodnih policistov sicer nisem prišel na podlagi intervjuja, saj so bili vsi pravosodni policisti pri odgovarjanju na vprašanje o njihovem delu precej zadržani. Delo pravosodnega policista lahko ocenjujem iz svojega zornega kota, saj sem kot pravosodni policist zaposlen že vrsto let, zato razumem druge pravosodne policiste, ki o tem ne želijo govoriti. Ne gre za to, da bi bilo naše delo skrivnost, temveč gre za izkušnjo posebne vrste, ki jo lahko doživijo le posamezniki, ki so vpeti v ta način življenja; eni ker so za to obsojeni, drugi pa zato ker je naloga vsakega posameznika, da prevzame del svoje družbene odgovornosti – in naša družbena odgovornost je, da opravljamo delo pravosodnega policista.

Samo delo pravosodnega policista je včasih nekoliko težje definirati, ker gre za razumevanje od znotraj (zaposleni, zaporniki), in ne sklepanje ali pojasnjevanje od zunaj (teorije). To pojasnjujejo tudi Meško, Frangeš, Rep in Sečnik (2006), ki pravijo, da je življenje v teh kaznovalnih institucijah ena največjih družbenih ugank, saj tisti, ki niso bili nikoli zaprti ali zaposleni v zaporu težko predstavljajo kako je živeti brez

svobode in biti ves čas prisiljen početi stvari, ki ti jih narekujejo le drugi. Po tem smo si pravosodni policisti in zaporniki celo zelo podobni, saj pravosodni policisti le opravljamo zahteve nadrejenih, tako kot zaporniki opravljajo naloge po hišnem redu.

7 SKLEPI

Na podlagi opravljenih intervjujev, osebnih izkušenj in raziskovanja za potrebe specialistične naloge, sem prišel do naslednjih sklepov:

- ❖ Stanje v zaporih je slabo, kar ocenjujejo tako zaporniki, kot zaposleni (pravosodni policisti in strokovni delavci – vzgojitelji);
- ❖ Največji problem zaporniki vidijo v neprimerni vzgojni službi (ugodnosti, dopusti, spoštovanje), ki je lahko posledica tudi njihovega prevelikega dela z administracijo;
- ❖ Kljub temu, da zaporniki stanje v zaporu celostno ocenjujejo slabo, pa menijo, da je možnost zaposlitve dobra in da se do dela lahko pride, dobro pa je tudi bivanje s sojetniki;
- ❖ Pri vprašanju psihičnih težav so vsi zaporniki zatrjevali, da jih nimajo, vendar takoj omenjajo, da je tega v zaporu veliko. Pri tem bi bilo zanimivo vprašati tudi pravosodne policiste in strokovne delavce kakšno mnenje imajo sami glede tega;
- ❖ V zaporu so spremembe močno potrebne, s čimer se strinjajo vsi udeleženci v intervjuju: mnenje zapornikov smo že omenili; pravosodni policisti bi spremenili plačni sistem, strokovni delavci pa način izvrševanja kazenskih sankcij;
- ❖ Resocializacija je zelo slaba, oziroma je skoraj ni. Pomislek o resocializaciji v zaporih smo omenili že v teoretičnem delu, vse skupaj pa so nam potrdili tudi zaporniki v intervjujih;

- ❖ Pravosodni policisti ocenjujejo, da dobro opravljajo svoje delo, saj se držijo hišnih pravil, do svojega dela pa pristopajo strokovno in korektno. Zanimivo bi bilo vprašanje, kako delo pravosodnih policistov ocenjujejo zaporniki, strokovne službe in nadrejeni;
- ❖ Zaposleni v zaporu imajo zelo majno podporo, katero jim nudijo v glavnem sodelavci, vsekakor pa bi potrebovali zaposlenega, ki bi bil na voljo za podporo med zaposlenimi (supervizija).

8 PREDLOGI

Na podlagi preučevane literature in opravljene raziskave podajam nekaj predlogov, ki bi bili lahko v pomoč pri delu z zaporniki:

- Tisti, ki odločajo o delovanju bivanja in dela v zaporu (tako za zapornike, kot za zaposlene) bi morali začeti razmišljati o reorganizaciji zaporniškega delovanja, kar bo omogočalo kvalitetnejše delo zaposlenih, predvsem pa možnost resocializacije in rehabilitacije zaprtih oseb.
- V sistemu zapora bi bilo potrebno nadaljevati s spodbujanjem tistih segmentov s katerimi so zaporniki zadovoljni, hkrati pa tudi njim pomagajo pri vračanju k družbeno sprejemljivejšem ravnanju; kot primer: gre za spodbujanje dela in izobraževanja.
- Potrebno bi bilo vzpostaviti sistem sodelovanja, pri katerem bi zaporniki lahko sodelovali tudi z drugimi zaposlenimi v smislu skupnih projektov (skupno delo, skupna raziskovanja, skupna izobraževanja,...) kar bi lahko zapornikom pomagalo pri odvrčanju od odklonilnih dejanj.
- V zaporih bi bilo potrebno vzpostaviti sistem supervizije, oziroma pomoč in podporo zaposlenim osebam. Prepričan sem namreč, da bi natančnejša raziskava v tej smeri pokazala, da je supervizija ne le potrebna, temveč skoraj nujna, sam smo že v teoretičnem delu ugotavljali, da gre za zelo stresno delo, ki vodi v poklicno izčrpanost.

Pri nadaljnji raziskavi na področju pravosodnega dela bi se še nekoliko bolj natančno posvetil:

- Vprašanju psihičnih težav med pravosodnimi policisti in strokovnimi delavci – vzgojitelji;
- Odnosi med pravosodnimi policisti, odnosi med pravosodnimi policisti in zaporniki ter odnosi med pravosodnimi policisti in strokovnimi delavci;
- Iskanju primernejše resocializacije;
- Življenje in delo zapornikov po prestani kazni zaporu
- Sodelovanju zunanjih institucij (socialno delo, prostovoljno delo v zaporu) z zaporom.

Predlog za medsebojno sodelovanje:

Z osebami, ki so končale z zaporno kaznijo bi organiziral skupino, ki bi izven zaporu nudila pomoč tistim osebam, ki so pravkar prestale kazen zaporu. Za koordinatorsko bi postavil enega od socialnih delavcev, vendar bi celotno skupino vodili nekdanji zaporniki. V skupino bi občasno vključeval tudi tiste zapornike, ki zaporno kazen še niso zaključile, predvsem pa bi zelo pogosto v srečanja in pogovore vključil mladoletne osebe, ki so v popravnem domu ali kako drugače vključeni v prestajanje kazni zaradi svojih odklonilnih dejanj. Pogovore bi razdelil na dva načina delovanja; prva skupina bi bila bolj skupinska, namenjena pogovorom, kjer bi koordinatorski usmerjal pogovor v njihovo osebno doživljanje celega postopka (odklonilnega dejanja, prestajanja kazni, vrnitev v družbo) z namenom, da se soočijo s svojimi občutki in to delijo med seboj. Drugi del bi bil namenjen individualnim pogovorom, ki bi jih vodili socialni delavci in bi bili nekakšne vrste supervizije posameznika ob teh pogovorih in o preteklem doživljanju.

Mnenja sem namreč, da bi posamezniki s temi pogovori, srečanji in srečevanji s svojimi občutki dobili dodatno moč za družbeno sprejemljivejši način delovanja.

LITERATURA IN VIRI

- Bogdan, R.C. in Biklen, K.S. 2003. Qualitative Research for Education. An Introduction to Theory and Methods. Boston: Allyn and Bacon.
- Bračko, T. 2005. Praktični postopek: metode in tehnike za izvajanje pooblastil paznikov. Ljubljana: Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij.
- Breznik, I. 2005. Obravnava kriznih stanj v zavodu Hrastovec –Trate nekoč in danes. Specialistična naloga. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za socialno delo.
- Bryman, A. 2004. Social Research Methods. New York: Oxford University Press, Inc.
- Brinc, F. 1994. Dosežki in težave penologije v Sloveniji. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 47 (3), 213-227.
- Cook, D., Baldwin, P., Howison, J. 1990. Psychology in prison. London: Routledge.
- Creswell, J.W. 1998. Qualitative Inquiry and Research Design. Thousand Oaks: Sage.
- Čačinovič, Vogrinčič, G. 2008. Soustvarjanje v šoli: Učenje kot pogovor. Ljubljana: Zavor RS za šolstvo.
- Čas, T. 1999. Zasebna varnost kot sestavna nacionalne varnosti Republike Slovenije. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za družbene vede.
- Darabont, F. 1999. The Green Mile. Film po romanu Stephen Kinga.
- Deželak, I. in Deželak, M. 2002. Vprašanje resocializacije zapornikov. Diplomsko delo. Univerza Ljubljani: Fakulteta za družbene vede.
- Dolenc, A. 1993. Medicinska etika in deontologija: Dokumenti s komentarjem. Ljubljana: Tangram.

- Fin, P. 2000. Addressing Correctional Officer Stress. Programs and Strategies. USA: National institute of Justice.
- Flaker V. 1996. Rojstvo totalne ustanove in racionalizacija dobrodelnosti v dobi razuma. Socialno delo. 35, (3), 185-195. Fakulteta za socialno delo.
- Flaker, V. 2003. Orisi metod socialnega dela. Uvod v katalog centrov za socialno delo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Fortuny, J. Rossell, T. 1990. Vzpostavljanje znanja o socialnem delu. Socialno delo 29, 1-3:100-104.
- Foucault, M. 1984. Nadzorovanje in kaznovanje. Ljubljana: Delavska enota
- Goffmann, E. 1987. Asylums. London: Penguin Books.
- Goffman, E. 1961. Asylums. Doubleday&Co. Pelican edition, 1968.
- Grobelšek, A in Mikek, K. 2006. Usposabljanje prostovoljcev in prostovoljno svetovalno delo v zaporu. Socialna pedagogika, 10: 2, 231-244
- Haralambos, M. in Holbor, M. 1999. Sociologija: teme in pogledi. Ljubljana. DZS
- Hren, J. 2003. Droge v diskurzu zaporov. Časopis za kritiko znanosti letnik 31, številka 213/214, str 179-188.
- Ihan, A. 2004. Do odpornosti z glavo. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kečanović, B. 2007. Policijske odločitve diskrecijske narave. Pravna Praksa, 26 (15) 19-20.
- Kletečki, M. Urbanc, K. 2003. Nekateri etični izzivi socialnega dela na Hrvaškem. Socialno delo: 42, 3: 183 – 188.
- Kovač, J. in Javornik Krečič, M. 2014. Poklicna izgorelost pri šolskih svetovalnih delavcih v osnovni šoli. Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta. Revija za elementarno izobraževanje, št. 3-4, stran 86-104.
- Koncilija, F. 2012. Diskrecijsko pravico v sodstvu in v policiji je potrebno ukiniti.
- Kramer I. 1992: Individualni prevzgojni program, njegovo izvajanje in vrednotenje pri večkratnih povratnikih v kazensko poboljševalnem domu Dob pri Mirni . Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani: Pedagoška fakulteta.
- Kroflič, R. 1997. Med poslušnostjo in odgovornostjo: procesno-razvojni model moralne vzgoje. Ljubljana: Vije

- Liebling, A. in Price, D. 2001. The prison officer. Prison Service Journal, Velika Britanija: HM Prison Service.
- Liebling, A., Price, D. in Shefer G. 2011. The prison officer. Abidong: Willan Publishing.
- Mali, J. 2006. Koncept totalne ustanove in domovi za stare. Socialno delo, 45 (1/2), 17-27.
- Meško, G. 2001. Paznik v zaporu. Ljubljana: Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 52 (3), 254-257.
- Meško, G., Frangež, D., Rep, M. in Sečnik, K. 2006. Zapor: družba znotraj družbe – pogled obsojencev na odnose in življenje v zaporu. Socialna pedagogika, 10 (3), 261-286.
- Mesec, B. 2003. Primer kvazi sistemske sociološko-organizacijsko usmerjene teorije socialnega dela. Socialno delo 42, 3: 139-167.
- Meško, G., Umek, P., Valentinčič, D. 2000. Samoocena strokovne usposobljenosti, kompetentnosti in vrednote zaposlenih v slovenskih zaporih – rezultati analize. Dnevi varstvoslovja. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.
- Mikuš – Kos, A. 1997. Prostovoljno delo pri varovanju zdravja in v zdravstvu. Ljubljana: Združenje Slovenska fundacija.
- Milosavljevič, M. 1990. Socialno delo med pragmatizmom in teoretičnim eklekticizmom. Socialno delo 29, 1-3:95-99.
- Milošević, V. 1989. Socialno delo. Ljubljana: samozaložba
- Milošević, V. 1990. Znanstvena zasnovanost socialnega dela kot pogoj za njegovo profesionalizacijo. Socialno delo 29, 1-3: 113-117.
- Ministrstvo za pravosodje. 2014. Letno poročilo Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. Ljubljana: Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij.
- Morgan, R., Van Haveren, R. in Pearson, C. 2002. Correctional officer bournot, Criminal justice and behavior, vol. 29 no. 2 april 2002, 144-160
- Mrevlje, N. 2007. Življenje obsojenk v zavodu za prestajanje kazni zapora Ig. Etnolog, 17:147-166
- Musek, J. 2000. Nova psihološka teorija vrednot. Ljubljana: Educy, Inštitut za psihologijo osebnosti.

- Orel, D., Gruden, J. 1993. Svetovanje zapornikom v Sloveniji. Časopis za kritiko znanosti 21: 156-157, str. 83-85
- Pagon, M. 1993. Definiranje organizacijske uspešnosti policijskih organizacij. Revija policija, št 2. MNZ RS, Ljubljana
- Pavlič, P. 2014. Odnosi med pravosodnimi policisti in zaporniki. Diplomsko delo. Univerza v Mariboru: Fakulteta za varnostne vede.
- Pavlič, P. in Meško, G. 2014. Odnosi med pravosodnimi policisti in zaporniki. 15. Slovenski dnevi varstvoslovja – Quo vadis: Nadzorovanje in kaznovanje v Sloveniji. Univerza v Mariboru: Fakulteta za varnostne vede.
- Pečar, J. 1988. Formalno nadzorstvo: kriminološki in kriminalpolitični pogledi. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Petkovšek, T. 2013. Zaporniška subkultura v zavodih za prestajanje kazni zapora Ljubljana in Dob pri Mirni. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani: Pedagoška fakulteta.
- Peteh, B. 2000. Varnostni vidik izvrševanja kazenskih sankcij. Dnevi varstvoslovja. Ljubljana: Visoka policijsko varnostna šola.
- Peteh, V. S. in Božikov, L. 2013. Priročnik za obsojene osebe. Ljubljana: Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij: oddelek za vzgojo.
- Petrovec, D. 2004. Vpliv družbenih sprememb na izvrševanje kazenskih sankcij. Inštitut za kriminologijo. Ljubljana: Pravna fakulteta.
- Powell, T. 1999. Kako premagamo stres. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Pšeničny, A. 2006. Recipročni model izgorelosti (RMI): prikaz povezave med interpersonalnimi in intrapersonalnimi dejavniki. Psihološka obzorja 15 (3): 21-38
- Skupnost centrov za socialno delo. 2005. Globalni standardi izobraževanja in usposabljanja za socialno delo – Predlogi novega etičnega kodeksa. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Srdić, M. in Miljković, Đ. 1979. Pravna enciklopedija. Savremena administracija, Beograd.
- Stegu, B. 2006. Samoevalvacija programa svetovanje in pomoč osebam med in po prestani kazni zapora. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomsko delo).

- Studen, A. 2004. Rabljev zamah: k zgodovini kriminala in kaznovanja na Slovenskem od 16. do začetka 21. stoletja. Ljubljana: Slovenska matica.
- Tekavčič-Grad, O. 1994. Pomoč človeku v stiski, Ljubljana: Planprint.
- Tušak, M., Masten, R., Tkavc, S., Tušak, M. 2008. Človeški viri v slovenski vojski. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Zebec-Koren, M. 1992. Kako misliti resocializacijo. Revija za kriminalistiko in kriminologijo. Ljubljana, let. 43, št. 3, str. 227-239.
- Zekavica, R. in Tominc, B. 2010. Policijska diskrecija v kontekstu anglo-ameriškega izročila o vladavini prava. Varstvoslovje, 12 (3), 313-325.
- Žaberl, M. in Brezovnik, B. 2001. Stališče policistov in voznikov do uporabe policijske diskrecije v cestnem prometu. Varstvoslovje, št. 1/2 MNZ RS, Visoka policijsko-varstvena šola, 103-109.
- Žist, D. 2009. Utrinki iz življenja za rešetkami. Tržič: Učila International.

Pravni viri

- Navodilo o razporejanju in pošiljanju obsojencev na prestajanje kazni zapora v zavode za prestajanje kazni zapora. Uradni list RS, št. 78-3622/2000.
- Pravilnik o izvrševanju kazni zapora. Uradni list RS, št. 102-4274/2000.
- Pravilnik o izvrševanju vzgojnega ukrepa oddaje mladolenika v prevzgojni dom. Uradni list RS, št. 73-3426/2000.
- Pravilnik o izvrševanju nalog pravosodnih policistov. Uradni list RS, št. 78-4058/2001.
- Pravilnik o izvrševanju pooblastil in nalog pravosodnih policistov. Uradni list RS, št. 85/2009.
- Pravilnik o izvrševanju pripora. Uradni list RS, št. 72/98.
- Pravilnik o nošenju, hrambi in vzdrževanju orožja, o vrstah in nošenju uniforme paznikov ter o uporabi, označitvi in opremi vozil. Uradni list RS, št. 80-4165/2001.
- Uredba o ustanovitvi zavodov za prestajanje kazni zapora v republiki Sloveniji. Uradni list RS, št. 84-3800/2000.

- Uredba o nazivih, pogojih za pridobitev nazivov in posebnih označbah nazivov paznikov. Uradni list RS, št. 53-2865/2000.
- Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij. Uradni list RS, št. 22-973/2000.
- Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij. Uradni list RS, št. 110/06.
- Zakon o javnih uslužbencih. Uradni list RS, št. 56/02 in 110/02.
- Zakon o kazenskem postopku. Uradni list RS, št. 63-2168/1994, s popravki.
- Zakon o policiji. Uradni list RS, št. 49-98.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij. Uradni list RS, št. 76/08.

Ostali viri

- ❖ Intervju z obsojenci Zavoda za prestajanje kazni zapora Ljubljana.
- ❖ Intervju z zaposlenimi v Zavodu za prestajanje kazni zapora Ljubljana.
- ❖ Neformalni razgovori s pravosodnimi policisti.
- ❖ Neformalni razgovori z zaprtimi osebami.

Spletne strani

- Berdon, S. 2015. Varnost v zaporih je zaradi kadrovske stiske ogrožena.
Spletna stran: <https://www.dnevnik.si/1042709325/kronika/varnost-v-zaporih-je-zaradi-kadrovske-stiske-ogrozena> (pridobljeno, 19.7.2015).
- Coleman, C. 2013. 7 Horrifying Things you didnt (want to) know about prison.
Spletna stran: <http://www.cracked.com/personal-experiences-1256-7-horrifying-things-you-didnt-want-to-know-about-prison.html> (pridobljeno, 18.7.2015).
- Delo in zaposlovanje zaprtih oseb. Spletna stran: http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/ursiks_organ_v_sestavu/izvrsevanje_kazenskih_sankcij/delo/ (pridobljeno, 13.9.2015).
- Dnevnik.si. 2015. Varnost v zaporih je zaradi kadrovske stiske ogrožena.
Spletna stran: <https://www.dnevnik.si/1042709325/kronika/varnost-v-zaporih-je-zaradi-kadrovske-stiske-ogrozena> (pridobljeno, 9.8.2015).
- Družina. 2008. Verska oskrba v zaporih. Spletna stran: <http://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/clanek/57-45-KristjaniVJavnosti-4> (pridobljeno, 25.9.2015)

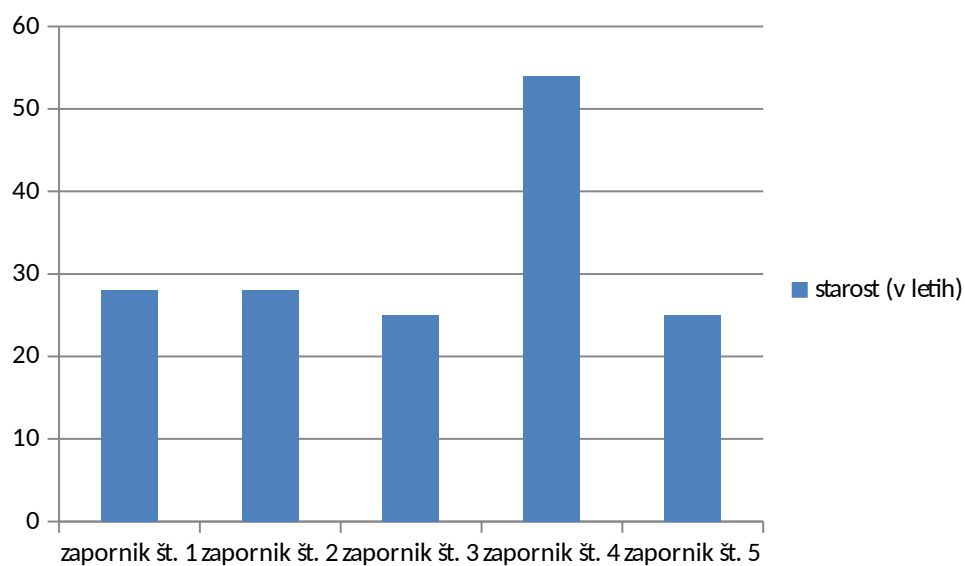
- Duhovna oskrba. Spletna stran:
http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/ursiks_organ_v_sestavi/izvrsevanje_kazenskih_sankcij/duhovna_oskrba/ (pridobljeno, 23.9.2015).
- Izvrševanje kazenskih sankcij. Spletna stran:
http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/ursiks_organ_v_sestavi/izvrsevanje_kazenskih_sankcij/ (pridobljeno, 24.9.2015)
- Kraskove G. Zuzanna. Prostovoljno delo v zavodih za prestajanje zaporne kazni. Delo.si. Spletna stran: <http://www.delo.si/mnenja/pisma-bralcev/prostovoljno-delo-v-zavodih-za-prestajanje-zaporne-kazni.html> (pridobljeno, 29.10.2015).
- Mihevc, R. 2015. Prostovoljci v zaporih. Radio.ognjišče.si, spletna stran: <http://radio.ognisce.si/si/162/aktualno/16022/> (pridobljeno, 29.10.2015).
- Ministrstvo za pravosodje. Spletna stran:
http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/ursiks_organ_v_sestavi/izvrsevanje_kazenskih_sankcij/ (pridobljeno, 26.9.2015).
- MMC RTV SLO. 2008. Varnost v zaporih na minimumu. Spletna stran:
<http://www.rtv slo.si/slovenija/varnost-v-zaporih-na-minimumu/88952> (pridobljeno, 9.8.2015).
- Petrovčič, P. 2013. Alternativne kazni so zlata rezerva. Mladina. Spletna stran:
<http://www.mladina.si/144897/alternativne-kazni-so-zlata-rezerva/> (pridobljeno, 9.10.2015).
- Pirnat, T. 2014. Naši zapori vzgajajo kriminalne povratnike, obravnava mladoletnikov je učinkovitejša. Spletna stran: <http://podcrto.si/nasi-zapori-vzgajajo-kriminalne-povratnike-obravnavamladoletnikov-je-ucinkovitejsa/> (pridobljeno, 22.10.2015).
- Prostovoljstvo.org. Zgodovina. Spletna stran: <http://www.prostovoljstvo.org/o-prostovoljstvu/zgodovina> (pridobljeno, 29.10.2015).
- Ramovš, J. Medgeneracijsko prostovoljstvo. Spletna stran: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1042.html> (Pridobljeno, 29.10.2015).
- RS Ministrstvo za pravosodje: Zagotavljanje varnosti v zavodih za prestajanje kazni zapora. Spletna stran:
http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/ursiks_organ_v_sestavi/izvrsevanje_kazenskih_sankcij/varnost/ (pridobljeno, 9.8.2015).

- SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC. 2015. Iskanje po Slovarju slovenskega knjižnega jezika. Spletna stran: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=paznik&hs=1 (pridobljeno, 24.8.2015).
- Siol.net. 2013. Zaradi krčenja sredstev ogrožena varnost v zaporih. Spletna stran: http://www.siol.net/novice/slovenija/2013/07/pravosodje_rebalans.aspx (pridobljeno, 9.8.2015).
- Siol.net. 2015. Zombiji v zaporu. Spletna stran: http://www.siol.net/novice/slovenija/2015/09/zombi_dob.aspx?format=json&mob=1&hide_hf=1&os=wf&ver=1.0 (pridobljeno, 25.9.2015).
- Siol.net. 2014. Zaporniška kletka je kletka, tudi če je zlata, spletna stran: http://www.siol.net/novice/slovenija/2014/11/robert_friskovec_intervju.aspx (pridobljeno, 25.9.2015).
- STA. 2012. Kdo je bolj zaprt, pravosodni policist ali obsojenci? Spletna stran: <http://www.24ur.com/kdo-je-bolj-zaprt-pravosodni-policisti-ali-obsojenci.html> (pridobljeno, 19.7.2015).
- STA. 2012. V zaporu nekateri pridejo tudi do univerzitetne izobrazbe. Spletna stran: <http://www.rtvsllo.si/slovenija/v-zaporu-nekateri-pridejo-tudi-do-univerzitetne-izobrazbe/294501> (pridobljeno, 22.7.2015).
- STAŠ.Z.. 2009. Prepolni zapori. Je ogrožena varnost? Spletna stran: <http://www.24ur.com/novice/slovenija/prepolni-zapori-je-ogrozena-varnost.html> (pridobljeno, 9.8.2015).
- Strokovna obravnava zaprtih oseb: http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/ursiks_organ_v_sestavi/izvrsevanje_kazenskih_sankcij/vzgoja_in_izobrazevanje/ (pridobljeno, 16.7.2015).
- Varstvo in uveljavljanje pravic zaprtih oseb. Spletna stran: http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/ursiks_organ_v_sestavi/izvrsevanje_kazenskih_sankcij/varstvo_in_uveljavljanje_pravic_zaprtih_oseb/ (pridobljeno, 24.9.2015).
- Varuh človekovih pravic. 2008. Pomanjkljivo urejanje pogojev za duhovno oskrbo v zaporih, spletna stran: <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/ustavne-pravice/novice/detaji/pomanjkljivo-urejanje-pogojev-za-duhovno-versko-oskrbo-pridrzanih-oseb-in-oskrbovancev/?cHash=48d0da81c8> (pridobljeno, 25.9.2015).

- Zavod RS za zaposlovanje. Spletna stran: <http://www.ess.gov.si/> (pridobljeno, 27.8.2015).
- ZRSZ – opis oklica. Spletna stran: http://www.ess.gov.si/ncips/cips/opisi_poklicev/opis_poklica?Kljuc=1600&Filter=P (pridobljeno, 18.7.2015).

PRILOGA I: demografski podatki

Graf 2: Starost zapornikov

Graf 3: Dolžina prestajanja zaporne kazni

Graf 4: Starost zaposlenih in dolžina delovne dobe

Legenda: PP – pravosodni policist

PRILOGA II: intervjuji

INTERVJU Z OBSOJENCI

Starost 28 let

Dolžina kazni 5let 2 meseca, do sedaj nekaznovan, do konca kazni 2 leti 1 mesec, izbran je bil glede na to, da se ga drži sloves da je malo problematičen, predvsem pa zelo zahteven.

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Bil sem v treh zaporih v Sloveniji med prestajanjem kazni zaporu. Trenutno stanje je zelo negativno. Veliko je povratnikov. V 2 letih kar sem v zaporu, se je veliko ljudi vrnilo nazaj, kar nekaj jih je, ki so v mojem obdobju že četrtič tukaj. Predvsem pa ljubljanski zapor ni primerna ustanova za novo obdobje. Predvsem pa je moteče maltretiranje s strani uprave zaporu, vzgojne službe, da se ne da nič dogovoriti, ter zategovanje ugodnosti do maksimuma.

S kakšnimi problemi se srečuješ v zaporu?

Sam se v fizične konflikte nikoli nisem zapletal, po verbalnih konfliktih pa sem poznan. Navsezadnje se morem boriti za sebe, drug se ne bo. Imel sem kar nekaj časa probleme s tem, da sem se znebil imena »špicelj«.

Kakšno je sobivanje z drugimi zaporniki?

Jaz imam mir, saj sem fizično dokaj močan, to je v zaporu prednost. Fino je, če imaš v zaporu kakšnega kolega, še iz časov ko si bil na svobodi. On te pozna, ti poznaš njega, eden drugemu si dajeta moralo.

Možnost dela v zaporu – kako lahko/težko prideš do dela?

Do sedaj sem v zaporu zamenjal že 4 službe, sedaj se dogovarjam za delo v kuhinji. Tam lahko narediš veliko ur, v bistvu hodiš na oddelek samo spat. Tako saj hitro dan mine.

Kako je poskrbljeno v primeru morebitnih psihičnih težav; ali so te težave lahko tudi posledica zaporu?

Jaz psihičnih težav nisem imel nikoli, nekaj časa sem jedel tablete za živce, pa sem jih prenehal jesti, ker se nisem počutil dobro, bil sem zadet. Če hočem biti zadet, raje

skadim kakšno travo, pa je. Heroina nisem nikoli užival, bi ga pa lahko, saj ga je v zaporu veliko. Lažje se pride do njega v zaporu kakor zunaj.

Ali je v zaporu resocializacija mogoča?

Ha, ha, ne me hecat.

Kaj bi lahko bilo bolje, kaj bi spremenil?

Nujno bi bilo treba razdeliti zapornike, narkomane in »tabletkarje« posebej nas normalne pa posebej. Tudi ugodnosti je premalo. Pa tudi odnos zaposlenih bi bilo potrebno izboljšati. Tukaj bi izvzel paznike, ki so v veliki večini zelo korektni.

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

Vesel sem da sem bil izbran, še bolj zadovoljen sem pa z vašim poštenim in direktnim pojasnilom zakaj sem bil izbran. Upam da vam bo ta najin razgovor pomagal doštudirati. Mogoče pa bo ta razgovor pomagal tudi meni, da bom imel kakšen plus.

Obsojenec št. 2

Starost 28 let

Dolžina kazni 16 mesecev, predkaznovan trikrat, vse skupaj 6,5 let zavora do sedaj (skupaj) do konca kazni še 16 mesecev. Izbran je bil glede na to, da je že dolgo časa v zaporu nepretrgoma.

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Slabo, je malo ugodnosti, jaz sploh nimam možnosti – mi jo sploh ne dajo, obiske imam že eno leto za šipo, obnašam se v redu, pa ni nič drugače.

S kakšnimi problemi se srečuješ v zaporu?

V bistvu z nobenimi, saj me vsi poznajo, vsi vejo kdo je obsojenec št. 2. Poznajo me po celem mestu, že kot fanta starega 16-17 let. Problem pa je ker ne morem priti do ugodnosti.

Kakšno je sobivanje z drugimi zaporniki?

Katastrofa, nekaj jih je ki hočejo biti glavni z nasiljem, vendar jaz kot zloglasni obsojenec št. 2 nimam problemov. Že zunaj sem delal sam za sebe, zato se v zaporu tudi držim sam zase.

Možnost dela v zaporu – kako lahko/težko prideš do dela?

V zaporu nisem nikoli delal, tudi zanimal se nisem kako je z delom.

Kako je poskrbljeno v primeru morebitnih psihičnih težav; ali so te težave lahko tudi posledica zapora?

Star sem 28 let, pa imam že skoraj čisto sive lase. Štirikrat so me poskušali že ubiti, pa sem se vedno zmazal, več kot 6 let sem že v zaporu. Sami veste, pa tudi pogovarjala sva se že glede tablet, vendar drugače ne gre, sam vem da imam veliko tablet, vendar če jih ne bi ime, bi se mi zmešalo, počil bi kot balon.

Ali je v zaporu resocializacija mogoča?

Človek se mora sam odločiti za kaj takega, sam zapor pa pri temu nima nič.

Kaj bi lahko bilo bolje, kaj bi spremenil?

Hrana, sprehod, ugodnosti, ni pa nobene logike da si zaprt več med vikendom kakor med tednom, enako je s telefonom.

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

Pa da mi kaj pomaga, da vzgojna služba vidi da sodelujem, pa da vi dokončate šolo.

Obsojenec št. 3.

Starost 25 let

Dolžina kazni 22 mesecev, do sedaj nekaznovan, do konca kazni še 11 mesecev. Izbran je bil glede na to, da že od vsega začetka dela v kuhinji redno, ter zaradi njegovega zelo korektnega (pozitivnega) odnosa do zapora.

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Na splošno v redu, samo režim je problematičen, vedno bolj se vse zateguje, drugače pa nimam pritožb, edino težko je priti do računalnika v zaporu, moraš izpolnjevati preveč pogojev.

S kakšnimi problemi se srečuješ v zaporu?

Z nobenimi, nimam težav, če si v redu so drugi tudi v redu od zapornikov do zaposlenih. Nismo namreč v hotelu ampak v zaporu.

Kakšno je sobivanje z drugimi zaporniki?

V redu, je pa res da ima vsak svoje navade, to je pa slabo. Mene recimo moti, da se ne potegne voda v stranišču, na to sem zelo alergičen. Ker pa sem v naši sobi najdlje časa, pa me morajo malo tudi »ubogati«.

Možnost dela v zaporu – kako lahko/težko prideš do dela?

Če si v redu ni problema, delo hitro dobiš, problem pa je ker nekateri zaporniki nočejo vse delati. Če pa imaš še kakšno šolo, recimo da si izšolan kuhar kot jaz, si pa vreden »suhega zlata«.

Kako je poskrbljeno v primeru morebitnih psihičnih težav; ali so te težave lahko tudi posledica zapora?

Jaz jih nimam, in sem prav zadovoljen da je tako, nekateri pa jih imajo, pa jim zdravnik takoj predpiše tablete. Kar pa se tablet tiče je pa v zaporu hudo.

Ali je v zaporu resocializacija mogoča?

Je, ni, ne vem. Mene je zapor pripeljal na realna tla. Za to kar sem tukaj, je bila objestnost, naivnost, ne vem, vem pa da me tukaj ne bo več. Vem da moram to plačati kar sem naredil, prepričan pa sem da je bila to enkratna napaka.

Kaj bi lahko bilo bolje, kaj bi spremenil?

Bivalni prostori, tuši, fitnes so potrebni boljše opreme, več zunanjih obiskov, hišni red je v redu.

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

Vprašanja so v redu, so fer, Pa da bo vsaj eden imel koristi od tega da sem jaz v zaporu. S tem sem mislil vas, da boste naredili šolo.

Obsojenec št.4.

Starost 54 let

Dolžina kazni 18 mesecev, večkrat predkaznovan, do konca kazni še 6 mesecev, izbran zaradi starosti, ter zaradi tega, ker je bil že zaprt na oddelku kjer sem delal.

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Jaz sem zadovoljen, varnost je v redu, vzgojna služba nima časa, vendar dela kot lahko, več ne more, manjka paznikov.

S kakšnimi problemi se srečuješ v zaporu?

Jaz sem navajen, mi ni težko, ker sem bil zaprt že v Jugoslaviji, tisto je bil zapor, ne pa tole, to je kakor internat. Jaz sem Bosanec, moja vzgojna pa je ženska. Jaz se ne morem z njo pogovarjati o svojih težavah, jaz rabim za pogovor moškega. To smo mi Bosanci. Lahko bi mi bila hčerka. Raje kot z vzgojno se o svojih problemih pogovarjam z paznikom.

Kakšno je sobivanje z drugimi zaporniki?

Se najdejo težki tipi, jamrajo in obremenjujejo druge. Za poslušat njihove težave so drugi, ne mi zaporniki. Na splošno je v redu, ni to hotel.

Možnost dela v zaporu – kako lahko/težko prideš do dela?

Je možnost priti do dela, vendar jaz sem že star, pa še bolan sem - imam hudo sladkorno, sem pa včasih delal, še v Jugoslaviji.

Kako je poskrbljeno v primeru morebitnih psihičnih težav; ali so te težave lahko tudi posledica zapora?

Sam nimam težav z psiho, tablete jem za sladkorno, doživel in videl sem pa v zaporu marsikaj. Kar malo pogledajte, saj je več kot polovica zapornikov ne vem, čudna, zadeta. Jaz sem pa prestar za takšne stvari. Svoje bom odležal in to je to.

Ali je v zaporu resocializacija mogoča?

Bila je včasih, še v Jugoslaviji do neke mere, danes pa je ni. Mogoče 1:1000000. Danes se v zaporu naučiš samo še kakšno lumparijo več, spoznaš kakšnega lumpa več za biznis.

Kaj bi lahko bilo bolje, kaj bi spremenil?

Tiste ki delajo bi stimuliral, Vsi zaporniki zagotovo ne sodimo v en koš. Več razgovorov bi bilo potrebno. Vsaj meni to veliko pomeni.

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

Upam da sem vam lahko kaj pomagal. Drugega komentarja nimam. Razen da je meni minil čas malo hitreje.

Obsojenec št. 5

Starost 25 let

Dolžina kazni 15 mesecev, predkaznovan, do konca kazni še 20 dni. Izbran je bil glede na to, da ima samo še malo do konca kazni.

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Katastrofa.

S kakšnimi problemi se srečuješ v zaporu?

Z problematično vzgojno službo, kar se tiče dopusta, ugodnosti, spoštovanja, enako velja za direktorja.

Kakšno je sobivanje z drugimi zaporniki?

V redu, vsaj z večino, se pa najdejo težaki, ki pa meni ne težijo.

Možnost dela v zaporu – kako lahko/težko prideš do dela?

Ni težko dobiti dela, če le hočeš, jaz sem veliko večino kazni delal.

Kako je poskrbljeno v primeru morebitnih psihičnih težav; ali so te težave lahko tudi posledica zapora?

Jaz jih nimam, drugače pa je tega kar precej, kar pa se tablet tiče pa samo ena beseda – obup.

Ali je v zaporu resocializacija mogoča?

Ni!

Kaj bi lahko bilo bolje, kaj bi spremenil?

Lepše vedenje vzgojne službe, opravljajo naj svoje delo pa bo.

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

Nimam komentarja.

Pravosodni policist št.1.

Starost 39 let

Delovna doba v zaporu 13, 5 let

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Vse skupaj je pod povprečjem.

Kakšno in kolikšno pomoč nudiš zaprtim osebam med prestajanjem kazni zapora?

Dobijo vse do česar so opravičeni, včasih še več.

Kako ocenjuješ svoje delo z zaprtimi osebami?

Strokovno, korektno, v redu.

Kaj bi lahko izboljšal pri svojem delu?

Nič, ker vodilni ne dovolijo; ni izvedljivo.

Kaj bi spremenil?

Zastarel sistem v zaporih.

Ali imaš kakšno podporo v primeru težav in kdo ti to podporo nudi?

Podpora je slaba, vse se vrti okoli tega kdaj delaš. Ni zaposlenega, da bi se ukvarjal z zaposlenimi v smislu »da se človek lahko v miru z nekom pogovori o svojih težavah«.

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

Pohvalno, da se ukvarja z pazniki, oziroma se z njimi pogovarja.

Pravosodni policist št. 2

Starost 37 let

Delovna doba v zaporu 9,5 let

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Kaotično glede droge, prostorske razmere – prenatrpanost, strokovna služba dela premalo, saj je veliko večje povpraševanje po razgovorih s strani zaprtih oseb. Verjetno je to do neke mere povezano z številom strokovnih delavcev, ki je nizko. Kadrovska zasedenost v pazniški službi je slaba, ni strokovnosti, delo nadrejenih pa se mi zdi zadovoljivo.

Kakšno in kolikšno pomoč nudiš zaprtim osebam med prestajanjem kazni zapora?

Vse kar je v skladu z hišnim redom.

Kako ocenjuješ svoje delo z zaprtimi osebami?

Dobro.

Kaj bi lahko izboljšal pri svojem delu?

Nič.

Kaj bi spremenil?

Hišni red v zaporu, sistem v zaporu – več zaprtih oseb bi delalo, tudi na splošno je sistem zastarel.

Ali imaš kakšno podporo v primeru težav in kdo ti to podporo nudi?

Podpora je slaba, dajejo mi jo predvsem sodelavci.

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

V redu.

Pravosodni policist št. 3

Starost 34 let

Delovna doba v zaporu 11 let

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Še se da delati, zdržati, so plusi in minusi, to pa je od posameznika do posameznika različno

Kakšno in kolikšno pomoč nudiš zaprtim osebam med prestajanjem kazni zapora?

Tako kot je predpisana s hišnim redom.

Kako ocenjuješ svoje delo z zaprtimi osebami?

Zelo dobro.

Kaj bi lahko izboljšal pri svojem delu?

Komunikacijo do zaprtih oseb, v smislu vikanja – tikanja zaprtih oseb.

Kaj bi spremenil?

Zamenjal bi nekaj šefov, večje plače, večji poudarek na enotnost dela paznikov.

Ali imaš kakšno podporo v primeru težav in kdo ti to podporo nudi?

Sodelavci

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

Veliko sreče pri študiju, Podpiram pa takšne stvari, da lahko tudi paznik kaj pove.

Pravosodni policist št. 4

Starost 29 let

Delovna doba v zaporu 8 let

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Povprečno

Kakšno in kolikšno pomoč nudiš zaprtim osebam med prestajanjem kazni zapora?

Maksimalno

Kako ocenjuješ svoje delo z zaprtimi osebami?

V redu

Kaj bi lahko izboljšal pri svojem delu?

Nič, še tako preveč naredim

Kaj bi spremenil?

Plačo, drugače pa človek je zaprt, to je to

Ali imaš kakšno podporo v primeru težav in kdo ti to podporo nudi?

Ga ni, pa tudi takšnega človeka ni tukaj, bi pa bilo fino če bi bil.

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

V redu

Pravosodni policist št. 5

Starost 49 let

Delovna doba v zaporu 3,5 let, prej zaposlen na Carini

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Pod povprečjem, slaba kolegialnost

Kakšno in kolikšno pomoč nudiš zaprtim osebam med prestajanjem kazni zavora?

V sklopu hišnega reda

Kako ocenjuješ svoje delo z zaprtimi osebami?

V redu

Kaj bi lahko zboljšal pri svojem delu?

Nič

Kaj bi spremenil?

Dobro plačo, nov zapor

Ali imaš kakšno podporo v primeru težav in kdo ti to podporo nudi?

Ga ni

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

Nimam komentarja

Vzgojitelj št. 1.

Starost 42 let

Delovna doba v zaporu 17 let

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Slabo organizirano, obremenjujoče za zapornike, kakor tudi za zaposlene, skrhani odnosi med strokovno službo in pazniki, kakor tudi zgubljanje v birokraciji.

Kakšno in kolikšno pomoč nudiš zaprtim osebam med prestajanjem kazni?

Tistim, za katere začutim, da me rabijo jo nudim maksimalno, ostalim osnovno.

Kako ocenjuješ svoje delo z zaprtimi osebami?

Nepopolno z mojega stališča, lahko bi jo več, če bi bila drugačna organizacija in če ne bi bilo toliko birokracije.

Kaj bi lahko izboljšal pri svojem delu?

Brez komentarja

Kaj najbolj pogrešaš?

Marsikaj, vendar ni smernic, ne ve se kaj je pomembno.

Kaj bi spremenil?

Strokovno službo popolniti z zunanjimi sodelavci, ker bi bil večji učinek ter sprememba zakonodaje.

Ali imaš kakšno podporo v primeru težav in kdo ti to podporo nudi?

Podpora je s strani sodelavcev, vidijo problem tako kot jaz, manjka občutek za ljudi, parkrat zelo razočaran.

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

Ni odveč, je jasen, zadetek v problematiko.

Vzgojitelj št. 2

Starost 51 let

Delovna doba v zaporu 19 let

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Relativno kaotično

Kakšno in kolikšno pomoč nudiš zaprtim osebam med prestajanjem kazni?

V veliki meri pokrivam njihove potrebe in želje.

Kako ocenjuješ svoje delo z zaprtimi osebami?

V redu

Kaj bi lahko zboljšal pri svojem delu?

V tem sistemu nič.

Kaj najbolj pogrešaš?

Družbeno priznanje in vrednotenje strokovnega dela v zaporu.

Kaj bi spremenil?

Doktrino izvrševanja kazenskih sankcij in način obravnavanja zaprtih oseb.

Ali imaš kakšno podporo v primeru težav in kdo ti to podporo nudi?

Vso potrebno pomoč mi nudi zavod.

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

Vsaka raziskava, ki se dela je dobrodošla.

Vzgojitelj št. 3

Starost 46 let

Delovna doba v zaporu 21 let

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Kaotično, neurejeno

Kakšno in kolikšno pomoč nudiš zaprtim osebam med prestajanjem kazni?

Pedagoško, socialno, psihološko, razbremenilno, informativno pomoč, pomoč oziroma načrtovanje po prestani kazni

V4 in v5 – več vsebinskega dela- razgovorov in pogovorov, manj tehničnega dela – izvrševanje delovnih nalog po hišnem redu.

Kako ocenjuješ svoje delo z zaprtimi osebami?

Zelo dobro

Kaj bi lahko izboljšal pri svojem delu?

Manj administracije, če je ne bi bilo toliko, bi lahko realizirali več stikov z zaprtimi osebami, več pedagoškega dela.

Kaj najbolj pogrešaš?

Hitrejši pretok informacij, ni nobene pohvale s strani šefov.

Kaj bi spremenil?

Boljše bivalne pogoje za zaprte osebe, boljšo informacijsko tehnologijo, administracijo.

Ali imaš kakšno podporo v primeru težav in kdo ti to podporo nudi?

Sodelavci

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

Tematsko zelo široko.

Vzgojitelj št. 4

Starost 47 let

Delovna doba v zaporu 23 let

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Kaotično, neurejeno

Kakšno in kolikšno pomoč nudiš zaprtim osebam med prestajanjem kazni?

Pedagoško, socialno, psihološko, razbremenilno, informativno pomoč, pomoč oziroma načrtovanje po prestani kazni

V4 in v5 – več vsebinskega dela- razgovorov in pogovorov, manj tehničnega dela – izvrševanje delovnih nalog po hišnem redu.

Kako ocenjuješ svoje delo z zaprtimi osebami?

Zelo dobro

Kaj bi lahko izboljšal pri svojem delu?

Manj administracije, če je ne bi bilo toliko, bi lahko realizirali več stikov z zaprtimi osebami, več pedagoškega dela.

Kaj najbolj pogrešaš?

Hitrejši pretok informacij, ni nobene pohvale s strani šefov.

Kaj bi spremenil?

Boljše bivalne pogoje za zaprte osebe, boljšo informacijsko tehnologijo, administracijo.

Ali imaš kakšno podporo v primeru težav in kdo ti to podporo nudi?

Sodelavci

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

Tematsko zelo široko.

Vzgojitelj št. 5

Starost 34 let

Delovna doba v zaporu 3 leta

Kako ocenjuješ trenutno stanje v zaporu?

Kaotično, neurejeno

Kakšno in kolikšno pomoč nudiš zaprtim osebam med prestajanjem kazni?

Pedagoško, socialno, psihološko, razbremenilno, informativno pomoč, pomoč oziroma načrtovanje po prestani kazni

V4 in v5 – več vsebinskega dela- razgovorov in pogovorov, manj tehničnega dela – izvrševanje delovnih nalog po hišnem redu.

Kako ocenjuješ svoje delo z zaprtimi osebami?

Zelo dobro

Kaj bi lahko izboljšal pri svojem delu?

Manj administracije, če je ne bi bilo toliko, bi lahko realizirali več stikov z zaprtimi osebami, več pedagoškega dela.

Kaj najbolj pogrešaš?

Hitrejši pretok informacij, ni nobene pohvale s strani šefov.

Kaj bi spremenil?

Boljše bivalne pogoje za zaprte osebe, boljšo informacijsko tehnologijo, administracijo.

Ali imaš kakšno podporo v primeru težav in kdo ti to podporo nudi?

Sodelavci

Kakšen odnos oziroma občutek imaš do tega intervjuja?

Tematsko zelo široko.